

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra fundamentální a dogmatické teologie

Marie Holečková

Svátosti v dokumentech II. vatikánského koncilu

Diplomová práce

Vedoucí práce: Tomáš B. Mohelník, OP., Th.D.

Praha 2017

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 24. dubna 2017

Marie Holečková

Bibliografická citace

Svátosti v dokumentech II. vatikánského koncilu [rukopis] : diplomová práce / Marie Holečková ; vedoucí práce: Benedikt Mohelník. -- Praha, 2017. -- 105 s.

Anotace

Diplomová práce „Svátosti v dokumentech II. vatikánského koncilu“ se zabývá vybranými články jednotlivých konstitucí, dokumentů a dekretů koncilu, které se týkají svátostí v teologickém kontextu. Články jsou vybrány konkrétně z konstituce o posvátné liturgii Sacrosanctum concilium, konstituce o církvi Lumen gentium, pastorální konstituce Gaudium et spes, dokumentu o apoštolátu laiků Apostolicam actuositatem, dekretu o ekumenismu Unitatis redintegratio a dekretu o životě a službě kněží Presbyterorum ordinis. Práce je založena na koncilních Aktech a mapuje průběh utváření článků. Před samotným rozbořením článků je uveden stručný průběh vzniku jednotlivých konstitucí, dokumentů a dekretů. Podle nich jsou rozděleny i kapitoly. Na konci práce je uvedena kapitola se syntézou důležitých témat týkajících se svátostí, která vyplynula ze zmapování vzniku článku.

Klíčová slova

svátosti, II. vatikánský koncil, křest, biřmování, eucharistie, smíření, pomazání nemocných, kněžství, manželství

Abstract

The thesis “Sacraments in the documents of the second Vatican council” deals with selected articles of the individual constitutions, documents and decrees of the council, which concern sacraments in the theological context. The articles are selected from the constitution on the Sacred Liturgy Sacrosanctum concilium, constitution on the Church Lumen gentium, pastoral constitution Gaudium et spes, document about the Apostolate of the Laity Apostolicam actuositatem, decree on Ecumenism Unitatis redintegratio and the decree on the life and service of priests Presbyterorum ordinis. The thesis is based on the acts of council and it maps the progress of creating the articles. A brief summary of history of the formation of individual constitutions,

documents and decrees is mentioned before the analysis of the articles. The chapters are divided by the documents. At the end of the thesis is a chapter containing important themes concerning the Sacraments that came up from the mapping of the article.

Keywords

sacraments, The Second Vatican Council, baptism, confirmation, Eucharist, penance, marriage, priesthood, Anointing of the Sick

Počet znaků (včetně mezer): 209 492

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Benediktu Mohelníkovi, OP., Th.D. za jeho vedení práce, rady, výstižné poznámky a komentáře. Dále pak srdečně děkuji magistru Ondřeji Třepešovi za překlad vybraných míst koncilních Akt z latinského jazyka. Velmi také děkuji mamince za pozorné čtení práce a věcné připomínky. Děkuji.

Obsah

ÚVOD	9
1 KONSTITUCE O POSVÁTNÉ LITURGII SACROSANCTUM CONCILIUM	11
1.1 Stručné představení konstituce Sacrosanctum Concilium	11
1.2 Iniciační svátosti	12
1.3 Svátosti obecně	30
2 VĚROUČNÁ KONSTITUCE O CÍRKVI LUMEN GENTIUM.....	35
2.1 Stručné představení konstituce Lumen gentium	35
2.2 Církev jako svátost.....	36
2.3 Iniciační svátosti	38
2.4 Svátost kněžství	56
3 PASTORÁLNÍ KONSTITUCE O CÍRKVI V DNEŠNÍM SVĚTĚ GAUDIUM ET SPES	66
3.1 Stručné představení konstituce Gaudium et spes	66
3.2 Svátost eucharistie	67
3.3 Svátost manželství.....	70
4 DEKRET O APOŠTOLÁTU LAIKŮ APOSTOLICAM ACTUOSITATEM	75
4.1 Iniciační svátosti	75
5 DEKRET O EKUMENISMU UNITATIS REDINTEGRATIO.....	77
5.1 Iniciační svátosti	77
6 DEKRET O ŽIVOTĚ A SLUŽBĚ KNĚŽÍ PRESBYTERORUM ORDINIS	81
6.1 Svátost kněžství	81
6.2 Svátosti obecně	87
7 SYSTEMATICKÁ ČÁST	91
7.1 Svátosti obecně	91
7.2 Ekleziální rozměr svátostí	93

7.3	Svátosti křesťanské iniciace	94
7.4	Svátosti nositelé jednoty	95
7.5	Eucharistie ohnisko liturgie.....	96
7.6	Přítomnost Krista.....	97
7.7	Působení Ducha Svatého	98
7.8	Všeobecné kněžství	99
	ZÁVĚR.....	101
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	104
	SEZNAM LITERATURY.....	105

Úvod

V práci se budeme zabývat tím, jak se II. vatikánský koncil věnuje svátostem a to z teologického hlediska. Nebudeme se tedy podrobně věnovat reformě obřadů svátostí.

Z koncilních dokumentů vybereme články, které více hovoří o svátostech v teologickém kontextu. Tyto články následně prozkoumáme v pramenech – koncilních Aktech, která jsou hlavním zdrojem práce, celkem jsme vycházeli z dvaceti dvou svazů. Soustředit se budeme na návrhy článků, diskuse a konečné znění článků i připomínek k nim, tedy na vývoj vybraných článků dokumentů. Toto proniknutí do vzniku článků a jakým procesem články procházely, nám umožní hlubší pochopení nauky koncilu. Díky diskusím nad články uvidíme váhu patřičných výroků a to, co koncilní otcové považovali za důležité v článcích říci, i když to třeba koncilní komise nepřijala. V diskusích si budeme všimnout připomínek týkajících se zejména svátostí a jejich teologického rozměru. Jelikož jsou koncilní Akta v latině a velmi rozsáhlá, byla práce s nimi časově náročná. Některé články před konečným schválením měly v přípravných schématech jiné názvy a pořadí, na což musel být dáván velký pozor při jejich hledání. Takto prozkoumaná místa následně ještě porovnáme se sekundární literaturou, kterou používáme jen jako doplnění, srovnání a podpoření textu, neboť hlavním a pro tuto práci stěžejním pramenem jsou koncilní Akta. Koncilní dokumenty budeme řadit podle jejich data schválení a články pak podle toho, kterých svátostí se nejvíce týkají. Podle jednotlivých dokumentů se pak budou odvíjet i kapitoly.

Na konci práce je uvedena syntéza důležitých témat koncilu souvisejících se svátostmi, ze které bude zjevné, jak ve spojení se svátostmi v teologickém kontextu bylo vyjádřeno to, co je zásadní pro církev a Boží lid v koncilních dokumentech v tomto pohledu.

Cílem práce je zmapovat důležitá místa dokumentů II. vatikánského koncilu, která se zabývají svátostmi z teologického hlediska, tato místa pak zkatégorizovat a porovnat se sekundární literaturou.

Úmyslem koncilu nebylo předložit novou nauku o svátostech, protože tu již vytvořil Tridentický koncil, na níž II. vatikánský koncil v souvislosti se svátostmi často staví.

Avšak nebylo možno pojednat o některých důležitých tématech bez toho, aniž by se poslední koncil nedotkl svátostí. Koncil zdůraznil roli zejména iniciačních svátostí v životě věřících a jejich působení.

Významným místem dokumentů II. vatikánského koncilu týkajícího se svátostí je, že „církev je v Kristu jakoby svátost“¹. Mimo církve, pojem svátosti koncil také aplikuje na samotného Krista. Tím se koncil vlastně vrací k tradičnímu pojetí svátostí, že rozšiřuje pojem svátostí mimo sedm ustanovených svátostí.

¹ LG 1. Český překlad převzat z: *Dokumenty II. Vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995. Tento překlad budeme užívat v textu při dalších citacích článků, pokud nebude uvedeno jinak.

1 Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*

1.1 Stručné představení konstituce *Sacrosanctum Concilium*

Před zahájením koncilu 5. června 1960 byly ustanoveny přípravné komise, které připravily pracovní předlohy dokumentů.² Předloha konstituce o liturgii byla k dispozici 13. ledna 1962, tedy devět měsíců před zahájením koncilu.³ Po slavnostním zahájení koncilu byly zvoleny komise zabývající se jednotlivými tématy. Liturgická komise se skládala ze šestnácti koncilních otců a následně byla rozdělena do třinácti podkomisí. Úkolem podkomisí bylo posoudit, seřadit a ohodnotit připomínky koncilních otců. První zasedání o posvátné liturgii bylo zahájeno 22. října 1962. Koncilní otcové se postupně vyjadřovali k bodům první kapitoly a teprve když už nebyly žádné návrhy na úpravy, tak mohli stejným způsobem přistupovat k ostatním kapitolám.⁴ Diskuse byla uzavřena 14. listopadu 1962. Posléze návrhy prostudovala sněmovní komise pro liturgii a pak o nich probíhalo hlasování, poté byl text upraven, přečten ve sněmovní aule a koncilní otcové o něm hlasovali. První zasedání koncilu bylo slavnostně ukončeno 8. prosince 1962. Druhé období bylo zahájeno 29. září 1963, během něho probíhala jednání a byly zpracovávány připomínky. Dále se hlasovalo o jednotlivých kapitolách a přepracovaném textu. Dne 4. prosince 1963 probíhalo ve Svatopetrské basilice slavnostní hlasování týkající se celé konstituce. Pro schválení hlasovalo 2 147 otců, proti pouze 4 otcové. Téhož dne konstituci promulgoval papež Pavel VI. a stanovil datum 16. února 1964, kdy má konstituce o posvátné liturgii vstoupit v platnost.⁵

Konstituce o posvátné liturgii je tvořena 130 články rozdělenými do sedmi kapitol a dodatkem reformy kalendáře. Kapitoly nesou názvy: I. Všeobecné zásady pro obnovu a rozvoj liturgie; II. Tajemství eucharistie; III. Ostatní svátosti a svátostiny; IV. Posvátné officium; V. Liturgický rok; VI. Liturgická hudba; VII. Sakrální a liturgické vybavení.

² Srov. POLC, Jaroslav V. *Posvátná liturgie*. Řím: Křesťanská akademie, 1981. s. 201. Dále jen POLC, Jaroslav V. *Posvátná liturgie*.

³ Srov. PESCH, Otto Hermann. *Druhý vatikánský koncil: 1962-1965: příprava, průběh, odkaz*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2014, s. 119. Dále jen PESCH, Otto Hermann. *Druhý vatikánský koncil*.

⁴ Srov. POLC, Jaroslav V. *Posvátná liturgie*, s. 220.

⁵ Srov. tamtéž, s. 296 – 300.

1.2 Iniciační svátosti

Iniciačním svátostem se konstituce Sacrosanctum Concilium věnuje v první kapitole nazvané „Všeobecné zásady pro obnovu a rozvoj posvátné liturgie“. Z této kapitoly se budeme podrobněji věnovat článkům 5 Kristovo dílo vykoupení, 6 Konáním liturgie pokračuje církev v díle spásy, 7 Kristus je přítomen v liturgických úkonech a 10 Liturgie je vrchol a zdroj činnosti církve, neboť se zabývají teologickým aspektem svátostí. V druhé kapitole s názvem „Tajemství eucharistie“ se budeme věnovat článku 47 Eucharistie a oběť kříže a článku 48 Účast věřících.

1.2.1 Článek 5 /Kristovo dílo vykoupení/

Pátý článek se zabývá dílem Kristova vykoupení. Je zde vyjádřen význam velikonočního tajemství, které je jádrem řádu spásy.⁶ Také je tu ukázán vztah obětního úkonu v eucharistii a oběti na kříži. Text mluví o oběti ve smyslu jedinečná oběť, jako ta oběť, nikoli o oběti v obecném smyslu.

Bůh, který „chce, aby se všichni lidé zachránili a došli k poznání pravdy“ (1 Tim 2,4), „mnohokrát a mnoha způsoby mluvil v minulosti (...) skrze proroky“ (Žid 1,1). Když přišla plnost času, poslal svého Syna – Slovo, které se stalo tělem – pomazaného Duchem svatým, aby hlásal radostnou zvěst chudým, uzdravoval zkroušené srdcem,¹⁾ „lékaře těla i ducha“,²⁾ „prostředníka mezi Bohem a lidmi“. ³⁾ Jeho lidství, sjednocené s osobou Slova, bylo nástrojem naší spásy. Proto v Kristu „nám vzešlo dokonalé usmíření a dosáhli jsme v něm plnosti bohopocty“. ⁴⁾

Toto dílo vykoupení lidstva a dokonalé oslavy Boha, jehož předebrou byly „veliké Boží skutky“ na lidu Starého zákona, naplnil Kristus Pán, a to především velikonočním tajemstvím svého požehnaného utrpení, zmrtvýchvstání a slavného nanebevstoupení. Tak „svou smrtí naši smrt zničil a zmrtvýchvstáním život obnovil“. ⁵⁾ Neboť z boku Krista, zesnulého na kříži, vzešlo obdivuhodné tajemství celé církve. ^{6) 7)}

⁶ Srov. POLC, Jaroslav V. Posvátná liturgie, s. 348.

⁷ SC 5.

- 1) Srov. Iz 61,1; Lk 4,18.
- 2) Sv. Ignác Antiochijský, Ad Eph., 7, 2: ed. C. Mohlberg, Romae 1956, č. 1265, s. 162.
- 3) Srov. 1 Tim 2,5.
- 4) Sacramentarium Veronense (Leonianum): ed. C. Mohlberg, Romae 1956, č. 1265, s. 162.
- 5) Římský misál, velikonoční preface.
- 6) Srov. sv. Augustin, Enar. in Ps. 138, 2: Corpus Christianorum, XL, Turnholti 1956, s. 1991; srov. také modlitbu po druhém čtení na Bílou sobotu v Římském misálu před reformou Svatého týdne.

Ve schématu předloženém 22. října 1962 byl pátý článek prvním článkem konstituce.⁸ Změna pořadí byla provedena v listopadu téhož roku, neboť články jedna až čtyři původně tvořily úvod konstituce. Toto předložené schéma se v zásadě nelišilo od schváleného textu konstituce. Změny v textu předloženého schématu byly provedeny 29. listopadu 1962. Do textu byla přidána zmínka o Duchu Svatém, konkrétně po slovech: „Slovo, které se stalo tělem“, otcové přidali „pomazaného Duchem Svatým“. Dále bylo slovo *příčina (causa)* naší spásy nahrazeno *nástrojem (instrumentum)*.⁹ Výraz, že se Kristus stal nástrojem naší spásy, je tradiční a nalezneme jej i u církevních Otců. Všemi teology to bylo přijato, ačkoli se mezi sebou lišili, jakým způsobem je Kristovo lidství nástrojem naší spásy.¹⁰ Další změnou bylo rozšíření závěru, který končil slovy: „Toto dílo vykoupění lidstva a dokonalé oslavy Boha, jehož předehrou byly veliké Boží skutky na lidu Starého zákona, naplnil Kristus Pán a to především velikonočním tajemstvím svého požehnaného utrpení, zmrtvýchvstání a slavného nanebevstoupení, ze kterého se rodí, roste a je živena církev.“¹¹ V závěru je zdůrazněno, že s Kristem jsme zemřeli a jsme s ním vzkříšeni. Vytrysknutá voda a krev z probodeného Kristova boku poukazují na dvě svátosti a to křest a eucharistii, které svým působením začleňují věřící do církve.¹²

K článku koncilní otcové vznesli několik připomínek, které byly vydány 29. listopadu 1963. Jednu z nich nyní představíme.

⁸ Srov. *Acta synodalia sacrosancti concilii oecumenici Vaticani II.* 1970 – 1973. s. 262. Dále jen AS (římské číslice označují díl a svazek Akt).

⁹ Srov. AS I/III, s. 695.

¹⁰ Srov. Tamtéž. s. 704.

¹¹ Tamtéž, s. 695 - 696.

¹² Srov. SC 5

Jeden z koncilních otců žádal, aby bylo velikonoční tajemství vyjádřeno teologicky takto: „Toto dílo vykoupení lidstva zcela naplnil Kristus Pán zvláště svým blahodárným utrpením a konečně obětí své smrti.“ Odůvodnil to tím, že vzkříšení je příčina naší spásy vzorová (*causa exemplaris*), tak také, ačkoli jen do jisté míry, i příčina nástrojová (*causa instrumentalis*), avšak účinky nástrojové příčiny nemohou být jako zadostiučinění nebo zásluha. Komise odpověděla, že tento komentář sice souvisí teologicky, ale ne s koncilním textem. Dále zdůraznila, že smyslem koncilu bylo doložit jednotu velikonočního tajemství po vzoru svatých Petra a Pavla, ne vykládat odlišnosti a stanoviska teologie.¹³

Svátost eucharistie je obdivuhodným tajemstvím celé církve, společně s ostatními svátostmi a Božím slovem věřící dostávají účast na Kristově smrti a vzkříšení, neboť Kristus je nástrojem našeho vykoupení, naší spásy. Velikonoční tajemství zahrnuje celý Kristův život, smrt, vzkříšení i oslavení. Právě tím je uskutečněno dílo spásy, které se děje ve slavení eucharistie. Z Kristova probodeného boku pak vzešla jeho církev.¹⁴

1.2.2 Článek 6 /Konáním liturgie pokračuje církev v díle spásy/

Šestý článek pojednává o naplnění díla spásy, které se děje hlásáním evangelia, obětí a svátostmi. Toto dílo spásy se děje nepřetržitě od poslání církve Kristem.

Jako Otec poslal Krista, tak Kristus poslal apoštoly a naplnil je Duchem svatým. Měli hlásat evangelium všemu stvoření⁷⁾ a zvěstovat, že nás Boží Syn svou smrtí a svým zmrtvýchvstáním vysvobodil ze satanovy moci⁸⁾ a od smrti a převedl do Otcova království. Hlásané dílo spásy však měli také uskutečňovat obětí a svátostmi, které jsou ohniskem všeho liturgického života. Tak křest zapojuje lidi do Kristova velikonočního tajemství: s ním umírají, s ním jsou pohřbeni a s ním i vzkříšeni.⁹⁾ Přijímají ducha synovství, „a proto můžeme volat: ‘Abba, Otče!’“ (Řím 8,15), a tak se stávají pravými ctiteli, jaké hledá Otec.¹⁰⁾ Podobně, kdykoli přijímají večeři Páně, zvěstují smrt Páně, dokud Pán nepřijde.¹¹⁾ Proto již v den letnic, kdy se církev ukázala světu, „byli pokřtěni“ ti, kdo „přijali slovo“ Petrovo. A „setrvali v apoštolském učení, v bratrském společenství,

¹³ Srov. AS II/V, s. 514.

¹⁴ Srov. POLC, Jaroslav V. Posvátná liturgie, s. 347.

v lámání chleba a v modlitbách (...) chválili Boha a těšili se všeobecné oblibě“ (Sk 2,41-47).

Od té doby se církev nikdy nepřestala shromažďovat k slavení velikonočního tajemství. Přitom předčítala, „co se ve všech částech Písma vztahuje na Krista“ (Lk 24,27), „slavila eucharistii, v níž „se představuje jeho vítězství a triumf nad smrtí“,¹²⁾ a zároveň vzdávala díky „Bohu za jeho nevýslovný dar“ (2 Kor 9,15) v Kristu Ježíši „k chvále jeho slávy“ (Ef 1,12), v síle Ducha svatého.¹⁵

7) Srov. Mk 16,15.

8) Srov. Sk 26,18.

9) Srov. Řím 6,4; Ef 2,6; Kol 3,1; 2 Tim 2,11.

10) Srov. Jan 4,23.

11) Srov. 1 Kor 11,26.

12) Trid. koncil, 13. zas., 11.10.1551, Decr. De ss. Eucharist., c. 5: Concilium Tridentinum, Diariorum, Actorum, Epistolarum, Tractatum nova collectio, ed. Soc. Goerresianae, t. VII., Actorum pars IV, Friburgi Brisgoviae 1961, s. 202.

První verze šestého článku předloženého roku 1962 začínala Otcovým posláním Krista, jež zakládá církev, podivuhodnou svátost. Kristus posílá apoštoly a jejich následovníky hlásat evangelium všemu stvoření a zvěstovat, že nás Syn Boží svou smrtí z moci satana a od smrti zachránil a svým vzkříšením přivádí do Otcova království. Dále v článku koncilní otcové zdůrazňují úlohu svátostí, skrze které se uskutečňuje dílo spásy hlásané apoštoly. Skrze křest a ostatní svátosti, které jsou ohniskem celého liturgického života, jsou lidé vtaženi do Kristova velikonočního tajemství, spolu s ním umírají, jsou pohřbeni a vzkříšeni. Přijímají ducha synovství, a tak se stávají pravými ctiteli, které Otec hledá. Kdykoli přijímáme večeři Páně, zvěstujeme jeho smrt, dokud nepřijde. Na závěr koncilní otcové zdůrazňují, že církev nikdy nepřestala předčítat Písma, vysluhovat svátosti a slavit eucharistii, v níž je zastoupeno Kristovo vítězství a triumf. Článek uzavírá díkyvzdání Bohu za jeho nevýslovný dar v Kristu Ježíši k chvále jeho slávy v síle Ducha.¹⁶

¹⁵ SC 6

¹⁶ Srov. AS I/III, s. 696.

Po debatách koncilních otců byl text částečně pozměněn. Z první věty článku otcové vypustili citaci: „celou církev podivuhodnou svátost“ (*mirabile sacramentum*)¹⁷, protože to bylo uvedeno již na konci pátého článku.¹⁸ Dále byla přidána zmínka o Duchu Svatém „poslal apoštoly a naplnil je Duchem Svatým.“¹⁹ Také v téže větě byla vynechána slova *jejich následovníky*, protože je nutné rozlišovat poslání apoštolů a poslání následovníků.²⁰

Do věty: „Syn Boží nás svou smrtí z moci satana a smrti zachránil a přivedl do Božího království“ otcové přidali slovo *vzkříšením*, aby byl naznačen rozdíl mezi působením smrti a působením vzkříšení.²¹

Druhá část článku zdůrazňuje slavení eucharistie, Kristovo vítězství a triumfu nad smrtí. Do věty: „dílo spásy, které ohlašovali skrze oběť a svátosti, kolem kterých se točí celý liturgický život“, bylo přidáno slovo *oběť*. Ve skutečnosti to nebylo nezbytné, protože eucharistie je pravá oběť ve svátostném řádu, ale bylo by málo, vztahovat oběť pouze na eucharistii.

Zvolání *Abba, Otče* bylo přidáno, aby bylo zdůrazněno, že přijetím ducha synovství se lidé stávají jeho pravými ctiteli.²² V závěru byla vynechána slova *vysluhování svátostí*, argument byl takový, že se zde jasně jedná v kontextu se mší, především o liturgii slova a liturgii eucharistie, nejedná se však o ostatních svátostech. Vše se děje v síle Ducha Svatého, je konstatováno na závěr.²³

Nyní uvedeme některé připomínky koncilních otců k takto upravenému schématu. Podle jednoho koncilního otce je věta: „poslal apoštoly a naplnil je Duchem Svatým“ špatně historicky formulována, protože apoštolové jsou prvně naplněni Duchem Svatým a až poté poslání. Přál si větu více vysvětlit. Komise na tento komentář odpověděla, že se nejedná o historické, ale pastorální vysvětlení, aby se potvrdily dvě věci, a to že apoštolové byli Kristem poslání kázat a obdrželi Ducha Svatého k plnění tohoto úkolu.²⁴

Další koncilní otec chtěl do textu vrátit větu, která byla předložena v prvním schématu, že „Kristus poslal apoštoly a jejich následovníky“. Protože se jedná o obdarování, které není výlučně pro apoštoly, ale přechází na následovníky, i když

¹⁷ Citace modlitby po druhém čtení na Bílou sobotu v Římském misálu před reformou Svatého týdne.

¹⁸ Srov. AS I/III, s. 704.

¹⁹ Srov. Tamtéž, s. 696.

²⁰ Srov. Tamtéž, s. 704.

²¹ Srov. Tamtéž.

²² Srov. Tamtéž, s. 705.

²³ Srov. Tamtéž, s. 696.

²⁴ Srov. AS II/V, s. 514.

nemusí být naplněni Duchem Svatým. Komise uvedla stejnou odpověď jako je v odůvodnění, proč to z článku odstraňují. Tedy, protože je nutné, rozlišovat poslání apoštolů a poslání následovníků.

Další koncilní otec chtěl vypustit větu: „Tak skrze křest (...) v síle Ducha Svatého“. Podle něj je to zde uvedeno jen pro ilustraci a mohlo by se to zachovat v textu pod čarou. Text článku by byl jasnější a článek sedm by pak na něj lépe navazoval. Komise tuto změnu zamítla s tím, že by text utrpěl velkou škodu, protože vše, co je zde řečeno, je důležité pro správné pochopení velikonočního tajemství.²⁵

V článku jsou zmíněny svátosti křtu a eucharistie. Nejprve křest, kterým jsou lidé vtaženi do Kristova velikonočního tajemství, umírají spolu s ním, jsou s ním vzkříšeni a pohřbeni. Lidé se skrze Krista dostávají do blízkého vztahu s Otcem, je jim darován vztah synovství, a proto mohou nazývat Boha důvěrným a důstojným oslovením Abba. Dále pak je zde eucharistie, jejímž slavením církev vykonává oběť Páně, dokud nepřijde. „Ti, kteří přijali jeho slovo, byli pokřtěni a přidalo se k nim toho dne na tři tisíce lidí. Vytrvale poslouchali učení apoštolů, byli spolu, lámali chléb a modlili se.“²⁶ Tím, že církev od počátku nepřetržitě pokračuje v původním poslání a slaví velikonoční tajemství, vzdává chválu Oci v Ježíši Kristu v síle Ducha Svatého.

1.2.3 Článek 7 /Kristus je přítomen v liturgických úkonech/

Sedmý článek pojednává o přítomnosti Krista v liturgických úkonech, které koná církev z jeho poslání, jak píše článek šest, který je zde nadále rozvíjen. Sedmý článek se jeví pro nauku o svátostech stěžejním, neboť vystihuje Kristovu přítomnost.

Aby uskutečňoval tak velké dílo, je Kristus stále přítomen ve své církvi, především v liturgických úkonech. Je přítomen v mešní oběti jak v osobě sloužícího kněze, neboť „tentýž nyní přináší oběť skrze službu kněží, který se tenkrát obětoval na kříži“,¹³⁾ tak zejména pod eucharistickými způsoby. Je přítomen svou mocí ve svátostech, takže když někdo křtí, křtí sám Kristus.¹⁴⁾ Je přítomen ve svém slově: to mluví on, když se v církvi předčítá Písmo svaté. I tehdy je přítomen, když se církev modlí a zpívá, jak to slíbil: „Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich“ (Mt 18,20).

²⁵ Srov. AS II/V, s. 515.

²⁶ Sk 2, 42

V tomto velkém díle, jež dokonale oslavuje Boha a posvěcuje člověka, Kristus vždycky k sobě přidružuje svou milovanou nevěstu církev. Ona prosí svého Pána a skrze něho vzdává poctu věčnému Otci.

Právem se tedy liturgie chápe jako vykonávání kněžství Ježíše Krista. V liturgii jsou znamení, která lze vnímat smysly. Tato znamení značí posvěcení člověka a způsobem každému z těchto znamení vlastním je uskutečňují. Liturgie je také veřejná bohoocta, kterou koná tajemné tělo Ježíše Krista, a to hlava i údy.

Proto každé slavení liturgie je činnost vynikajícím způsobem posvátná: je to dílo Krista kněze a jeho těla, církve. Z hlediska účinnosti se jí žádná jiná činnost církve titulem ani stupněm nevyrovná.²⁷

13) Trid koncil, 22. zas., 19.9.1562, Doctr. De ss. Missae sacrif., c. 2: Concilium Tridentinum, ed. cit., t. VIII, Actorum pars V, Friburgi Brisgoviae 1919, s. 960.

14) Srov. sv. Augustin, In Ioannis Evangelium Tractatus VI, cap. I, n. 7: PL 35, 1428.

V první verzi článku z 22. října 1962 se psalo, že Kristus je stále přítomen v liturgických úkonech, jak sám slíbil, to zde koncilní otcové podtrhují citátem z Matouše 18,20: „Kde jsou dva nebo tři shromážděni v mém jménu, tam jsem v jejich středu“. To on sám promlouvá, kdykoliv jsou v církvi čtena a vykládána slova Písma svatého, on sám je ten, který pokračuje v díle spásy, která započala, když žil na zemi, on působí ve svátostech. Konečně on se i nyní nabídl v mešní oběti, prostřednictvím služby kněze, tak jak sám sebe tehdy na kříži obětoval. Koncilní otcové se zde odvolávají na dekret Tridentského koncilu *De ss. Missae sacrificio*.²⁸ Dále je poukázáno na vztah Krista a církve, ve které se slaví svátosti. V tomto díle je Bůh dokonale chválen a lidé jsou dokonale posvěceni. Kristus církev, svou milovanou snoubenku, vždy k sobě připojuje. Koncil se zde inspiroval encyklikou papeže Pia XII. *Mediator Dei* o liturgii. Dále je zdůrazněno, že liturgie je výkon Kristova kněžského úřadu, v němž je člověk posvěcován skrze viditelná znamení, která působí to, co naznačují. Svatým tělem Ježíše Krista, a sice hlavou i údy se koná veřejná bohoocta. Na závěr článku zdůrazňují, jaké místo zaujímá liturgie. Každé slavení liturgie je dílo Krista kněze a jeho těla, kterým je

²⁷ SC 7

²⁸ Srov. AS I/III, s. 701.

církev, nad jiné vynikající posvátné konání, zároveň je to označení, které se svým stupněm nepřísluší přiřazovat jiné činnosti v církvi.²⁹

Původní verze článku, kterou jsme výše přiblížili, byla po diskusích koncilních otců ještě částečně upravena do nám známé podoby. Do článku bylo 29. listopadu 1962 přidáno, že Kristus je přítomen v mešní oběti jak v osobě sloužícího kněze, tak zejména pod eucharistickými způsoby a také je svou mocí přítomen ve všech svátostech. To otcové podepřeli komentářem sv. Augustina k Janovu evangeliu: „Takže když někdo křtí, křtí sám Kristus“.³⁰ Projevy přítomnosti Krista v liturgických úkonech jsou uspořádány tak, že gradují a je kladen větší důraz na Kristovu přítomnost v církvi.³¹

Ve větě: „Kristus je přítomen ve svém slově, když se čte Písmo svaté, to on mluví“ bylo vynecháno, že je Kristus přítomen i při výkladu Božího slova.³² Dále bylo přidáno, že je Kristus přítomen při modlitbě a zpěvech církve. Podtrženo citátem z Matouše 18,20.

Na závěr článku bylo zdůrazněno posvátné slavení a jedinečnost liturgie. Z hlediska účinnosti se jí titulem ani stupněm žádná jiná činnost církve nevyrovná.³³

Nyní uvedeme vybrané připomínky koncilních otců k výše upravenému textu, vydané 15. listopadu 1963. Nejprve se koncilní otcové vyjadřovali k přítomnosti Krista v osobě sloužícího a eucharistii. A to následovně:

- a) „Způsoby přítomnosti se shodují analogicky, bylo by nevhodné je mezi sebou srovnávat jakožto maximální a minimální.
- b) Přítomnost Krista v osobě služebníka je „duchovní“ (*moralis*).
- c) Přítomnost Krista pod eucharistickou způsobou je jiného druhu.
- d) Tato formulace má podobu nepravé nauky a zdá se být nebezpečná pro učení o reálné přítomnosti.“³⁴

Koncilní otec, který navrhl poslední změnu, měl obavu, že přítomnost Krista v eucharistii bude považována za stejnou přítomnost jako v osobě služebníka. Toto tvrzení však bylo zamítnuto.

²⁹ Srov. AS I/III, s. 697.

³⁰ Srov. Tamtéž, s. 701.

³¹ Srov. MOHELNÍK, Benedikt. Liturgie je dílem Ježíše Krista Velekněze, s. 246 – 247.

³² Srov. AS I/III, s. 697.

³³ Srov. Tamtéž.

³⁴ AS II/V, s. 516.

Další návrhy byly přidat větu: „dokud trvají svaté způsoby, zůstává přítomný Kristus ve svátosti eucharistie“, aby byla jasně potvrzena trvalá přítomnost reálného těla Páně pod způsoby v nejsvětější svátosti. Tři koncilní otcové žádali přidat formulaci Tridentského koncilu, a totiž, že Kristus je přítomen zejména pod způsobou eucharistie a to podstatně. Další otec chtěl lépe formulovat, že Kristus je přítomen plně, pravdivě a skutečně jak pod způsoby eucharistie, tak v osobě služebníka. Poslední námitka k tomuto byla celý text opravit, protože se koncilnímu otci jevil příliš těžký a nevhodně popsán z hlediska formy textu, a proto koncilní otec žádal opravit celý obsah článku. Odůvodnil to tím, že je vhodné, aby konstituce vycházela z pramenů, je řídila a usměrňovala, ale ne naopak.³⁵

Komise v odpovědi předložila text encykliky Pia XII. *Mediator Dei* ve srovnání s textem schématu, jež encykliku dále rozvíjí. Ze srovnání bylo patrné, že, až na přítomnost Krista v předčítání Písma svatého, nebylo v článku nic odlišného a zvláštního, co by bylo s encyklikou v rozporu. V odpovědích na námitky se komise na Pia XII. odvolávala s tím, že pokud zpochybňují to, co je uvedeno v článku, znamenalo by to zpochybnění i textu Pia XII.³⁶

Další žádost byla k závěrečné větě článku: „[Slavení liturgie je] ... nad jiné vynikající posvátné konání, zároveň je to označení, které se svým stupněm nepřísluší přiřazovat jiné činnosti v církvi.“ Zde dva koncilní otcové žádali, každý z jiného důvodu, nahradit slovo *stupněm (gradu)* slovem *způsobem (modo)*.³⁷ Důvody proč koncilní otcové chtěli text změnit, jsou tyto:

- a) „Protože jsou jisté činnosti liturgie např. hlásání evangelia nevěřícím, vyznání víry v pronásledování, mučednictví a skrytý život v modlitbě.
- b) Protože mohou být nalezeny úlohy ne čistě liturgické, které se stupněm účinnosti posvěcení a silou zásluh mohou buď srovnávat nebo být nadřazeny liturgickému úkonu, ale nemohou být se stejným názvem.“³⁸

Komise odpověděla, že účinnost nejsvětější oběti a svátostí vychází z jejího samého konání (*ex opere operato*), účinnost společné modlitby a svátostí pak z díla konající církve (*ex opere operantis ecclesiae*). Jak je tato účinnost veliká, je již často

³⁵ Srov. AS II/V, 516.

³⁶ Srov. Tamtéž, s. 517.

³⁷ Srov. Tamtéž, s. 519.

³⁸ Tamtéž.

popsáno ve sbírkách dokumentů Magisteria a je to odlišeno od ostatního konání ať už samotné církve či jejích údů. V tomto ohledu má být účinnost jednotlivého konání jasně oddělena od zásluh a společenství svatých, neboť se v mnoha ohledech různí.³⁹

Slavením liturgie církev nepokračuje sama v Kristově vykupitelském díle, ale Kristus je sám v církvi stále přítomen a skrze něj a s ním církev pokračuje ve vykupitelském díle. Tridentský sněm zdůraznil proti reformátorům přítomnost Krista v eucharistii, čímž se zapomínalo na ostatní druhy přítomnosti Krista v církvi a liturgii, které zdůrazňuje encyklika Pia XII. *Mediator Dei*, na niž se v tomto článku koncilní otcové odvolávají a dále ji rozvíjí. Kristus v liturgii působí ve dvojí linii a to v sestupné a vzestupné. Sestupná linie je posvěcením člověka skrze svátosti a svátostiny. Bůh nás posvěcuje svým slovem a svou milostí. Vzestupná linie je oslava a díkyvdání Bohu. Obě tyto linie se vyskytují v každém liturgickém úkonu, ale ne ve stejné míře.⁴⁰ Prvním a bezprostředním cílem je oslava Boha. Druhý, zprostředkovaný a poslední cíl je spása světa.

1.2.4 Článek 10 /Liturgie je vrchol a zdroj činnosti církve/

Tento článek pojednává o liturgii, vrcholu a zdroji činnosti církve, kterým je eucharistie a o hlavních účincích liturgie.

Přesto však je liturgie vrchol, k němuž směřuje činnost církve, a zároveň zdroj, z něhož vyvěrá veškerá její síla. Vždyť apoštolská práce je zaměřena k tomu, aby se všichni, kdo se vírou a křtem stali Božími dětmi, shromáždili vjedno a uprostřed církve chválili Boha, účastnili se oběti a jedli ze stolu Páně.

Na druhé straně vybízí liturgie věřící, aby byli „jedno v lásce“, když „při velikonoční hostině jedli všichni z jednoho chleba“.¹⁹⁾ Modlí se, aby „životem osvědčovali, co vírou přijali“.²⁰⁾ Obnovování smlouvy mezi Bohem a lidmi v eucharistii získává a zapaluje věřící pro lásku Kristovu, která naléhá. Z liturgie tedy, především z eucharistie, jako ze zdroje do nás proudí milost; liturgií se

³⁹ Srov. AS II/V, s. 519.

⁴⁰ Srov. POLC, Jaroslav V. Posvátná liturgie, s. 349 – 352.

nejúčinněji uskutečňuje v Kristu posvěcení člověka a oslava Boha, a právě k tomuto cíli je zaměřeno všechno ostatní působení církve.⁴¹

19) Římský misál, modlitba po přijímání velikonoční vigilie a neděle zmrtvýchvstání.

20) Tamtéž, modlitba ze mše v úterý velikonoční oktávy.

Původní schéma článku z října 1962 bylo nazváno „Obětování eucharistie je pramen církve“. První odstavec článku byl z velké míry odlišný od schválené verze z prosince 1963.⁴² Prvotní návrh tohoto textu vypadal následovně: „Apoštolské úsilí je totiž zaměřeno k těm, aby ti, kteří přijali víru a konali pokání, se stali Božími syny skrze křest a našli jednotu, a aby vprostřed církve chválili Boha a jedli pokrm z hostiny Páně.“⁴³

První změny v článku nastaly v listopadu 1962. Do úvodu koncilní komise použila větu z devátého, původně pátého článku konstituce, která byla ještě upravena do této podoby: „Liturgie je vrchol, k němuž směřuje činnost církve, a zároveň pramen, z něhož vyvěrá veškerá její síla.“ Dále se některým koncilním otcům nelíbila věta: „ti, kteří přijali víru a konali pokání, se stali Božími syny skrze křest“, protože to platí jen pro ty, kteří byli pokřtěni v dospělosti a ne jako děti. Proto komise tuto větu následovně přeformulovala: „Vždyť apoštolská práce je zaměřena k tomu, aby se lidé skrze víru a křest stali Božími dětmi, shromáždili se vjedno...“. Poslední změnou článku bylo přidání slov *účastnili se oběti*, po slovech: „uprostřed církve chválili Boha“, aby byla také zmíněna mešní oběť a ne jen přijímání eucharistie.⁴⁴

Nyní se zastavím u připomínek předložených 15. listopadu 1963 na šedesátém osmém všeobecném shromáždění. První námitkou k tomuto článku bylo vypustit slova: „a přece je liturgie vrchol, k němuž směřuje činnost církve a zároveň pramen, odkud roste všechna její síla.“ K tomu se následně vyjádřilo osm otců, kteří si změnu přáli, ale každý z jiného důvodu, které zde následně představíme:

a) Srovnávání má ve zvyku být nebezpečné, zvláště, když se děje bez nejpečlivějšího zvážení.

⁴¹ SC 10

⁴² Srov. AS I/III, s. 698.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Srov. Tamtéž, s. 704.

- b) Slovo *liturgie* je v tomto odstavci nejednoznačné, může být potvrzeno, co se týká eucharistie, ale ne, co se týká liturgie jako takové.
- c) Vrchol nebo poslední cíl, k němuž činnost liturgie směřuje, je spása duší a tím i Boží sláva, a tak ne všechna síla vychází z liturgie.
- d) Protože veškerá síla církve nevychází z liturgie, ale přímo z Krista a z Ducha Svatého.
- e) Liturgie nemá pouze funkci prostřednickou a sama není cílem.
- f) Síla církve vychází z jiných pramenů zvláště ze soukromé modlitby.
- g) Nejvyšší a nejvíce žádoucí ze všech ctností není ctnost zbožnosti, ale vlitá láska, z níž pak vycházejí i všechny ostatní ctnostné činy jakožto hrdinství.
- h) Ačkoliv je liturgie velmi rozmanitá, především však je prostředkem, skrze nějž se různými způsoby lidem daruje účast na Božském životě, je nutné, aby to bylo z textu naprosto zřejmé, a aby to také takto bylo chápáno a s poctivostí přijímáno.⁴⁵

Komise odpověděla, že uvedená věta má být podle pravidel hermeneutiky vykládána ve svém kontextu nebo i v úvodu celé konstituce, tak jako i celý desátý článek. Liturgická komise v odpovědi uvedla text bezprostředního kontextu a vysvětlení zmíněné věty. Obecný úvod znova opakuje několika málo slovy totéž, co předchozí počáteční věta článku. Říká to jako tezi, která má být později vyložena. Liturgie musí být chápána jako vrchol a pramen zároveň jak v textu o liturgii, tak i ve svém konkrétním celku a to především natolik, nakolik má v centru eucharistii. Eucharistie totiž nenáleží k liturgii druhořadým akcidentálním způsobem, ale podstatným tedy esenciálním.⁴⁶

Dále jeden otec žádal opravit větu: „... uprostřed církve chválili Boha, účastnili se oběti a jedli ze stolu Páně“ tímto způsobem: „ať se účastní oběti aktivně a chvályhodně přijímají svaté tělo Krista z oltáře“. Protože v prvním textu jsou uvedeny dvě věci, které říkají totéž.⁴⁷ Komise odpověděla, že výraz *účastnit se oběti* (*Sacrificium participant*) náleží aktivní účast věřících na obřadu tak, jak si maximálně koncil přeje, zatímco výraz „přijímat svaté tělo Krista z oltáře“ odkazuje pouze na svaté přijímání,

⁴⁵ Srov. AS II/V, s. 520.

⁴⁶ Srov. Tamtéž, s. 520 – 521.

⁴⁷ Srov. Tamtéž, s. 521.

takže nová formulace nic nepřidává a nemá v sobě ani nejmenší náznak opraveného textu.⁴⁸

Druhý odstavec článku se týká hlavních účinků liturgie v životě věřících. V této části článku nebyly změny až tak zásadní, uvedu tedy pouze připomínky koncilních otců předložených v listopadu 1963.

Dva koncilní otcové žádali vyřadit nebo vysvětlit slova: „Z liturgie, tedy především z eucharistie, jako ze zdroje do nás proudí milost.“ každý změnu žádal z jiného důvodu:

- a) „Pramen vší milosti je Kristus a liturgie není jediný pramen milosti ani to není výslovně řečený pramen. Je to spíš pramínek a není jedinečný.
- b) Tato slova se zdají být vykládána exkluzivisticky, jako by chtěla říct, že z liturgie je získávána všechna a jakákoliv milost.“⁴⁹

Na první námitku komise odpověděla v duchu encykliky Pia XII. *Mediator Dei*. Text jasně schvaluje, že liturgie nemá být brána jako pouhá vnější část božského kultu a zároveň nemá být předložena smyslem jako jakási ozdoba vnějších ceremonií a pouhý souhrn všech předpisů, jimiž církevní hierarchie upravuje a usměrňuje všechnu bohoslužbu. Naopak liturgie má být brána jako výkon Kristova kněžství, jímž náš Spasitel, hlava církve, vzdává chválu věčnému Otci. Tak bohopocta, kterou křesťané vzdávají svému zakladateli a skrze něho samotnému věčnému Otci, je celistvá veřejná bohopocta mystického těla Ježíše Krista, a sice hlavy i jeho údů.⁵⁰

Na druhou námitku komise odpověděla, že o eucharistii – a tak i o liturgii, která je celá vystavěna ke slavení mše svaté – se říká, že je pramenem života církve, skrze níž je nám darována veškerá milost. Dále komise cituje Teologickou Sumu sv. Tomáše. Svátost eucharistie má sama v sobě sílu udílet milost a nikdo nemá milost před přijetím této svátosti, jedinež na základě touhy po ni a nebo skrze ni. A to platí jak pro dospělé, tak i děti z vůle církve⁵¹. Zvláště totiž z eucharistie církev čerpá a má veškerou svou sílu a slávu, všechna dobra i krásu všech božských charismat. Zde se komise odvolává na encykliku *Mirae caritatis* a encykliku *Mediator Dei*.⁵²

Dále komise uvádí katechismus vydaný na základě Tridentského koncilu pro faráře. Kde naléhají na pastýře, aby lidem zdůrazňovali, že z přijímání svátostí plyne hojnost

⁴⁸ Srov. AS II/V, s.521.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Srov. Tamtéž, s. 521 – 522.

⁵¹ Srov. AKVINSKÝ, Tomáš. *Summa theologie* III, q. 79 a. 1 ad 1.

⁵² Srov. AS II/V, s. 522.

všech dober a bohatství. Eucharistii náležitě a nutně označují za pramen všech milostí, pramen všech nebeských charismat a darů. Svátosti mají původ v Kristu, který podivuhodným způsobem všechno sdružuje. Z něj jako z pramene vycházejí všechny ostatní svátosti i vše dobré. Na závěr je uvedena modlitba sv. Ignáce, která říká: „přesvatá tajemství, z nichž jsi ustanovil pramen vší svatosti.“⁵³

Eucharistie je ohnisko, vrchol a zdroj liturgie. Neboť z eucharistie církev čerpá a dostává svou veškerou slávu, všechny Boží milosti a všechno dobro. Stejně tak je eucharistie vrchol a střed křesťanského náboženství a zbožnosti. Vírou a křtem jsme v eucharistii vyzváni obnovovat novou smlouvu s Bohem.⁵⁴

1.2.5 Článek 47 /Eucharistie a oběť kříže/

Článkem čtyřicet sedm začíná druhá kapitola Konstituce o posvátné liturgii. V latinském originále je kapitola nazvána „*De sacrosancto eucharistiae mysterio*“⁵⁵ tedy O tajemství posvátné eucharistie. Český překlad konstituce uvádí název druhé kapitoly „O tajemství eucharistie“.

Než přistoupíme k samotnému článku, ještě zmíníme, že název kapitoly se nelíbil dvěma otcům, protože jim přišlo, že nerozlišuje mezi obětí a svátostí eucharistie. Komise mínila, že tajemství (*mysterium*) zahrnuje oba pojmy, proto tak název článku zachovali s tím, že v textu níže jsou oba pojmy jasněji předloženy.⁵⁶

Náš spasitel při poslední večeři, tu noc, kdy byl zrazen, ustanovil eucharistickou oběť svého těla a své krve, aby pro všechny časy, dokud nepřijde, zachoval v trvání oběť kříže, a aby tak své milované snoubence církvi zanechal památku na svou smrt a na své vzkříšení: svátost milostivé lásky, znamení jednoty, pouto bratrské lásky,¹⁾ velikonoční hostinu, v níž je požíván Kristus, duše se naplňuje milostí a dává se nám záruka budoucí slávy.²⁾⁵⁷

1) Srov. sv. Augustin, In Ioannis Evangelium Tractatus XXVI, cap. VI, n. 13: PL 35, 1613.

2) Římský breviář, antifona k Magnificat druhých nešpor svátku Božího těla.

⁵³ Srov. AS II/V, s. 522.

⁵⁴ Srov. POLC, Jaroslav V. Posvátná liturgie, s. 355.

⁵⁵ Srov. AS II/VI, s. 421.

⁵⁶ Srov. AS II/II, s. 296.

⁵⁷ SC 47

Ve schématu předloženém 22. října 1962, článek 47 spolu s článkem 48 a 49 tvořily úvod k druhé kapitole konstituce. Prvotní článek byl následně z velké části upraven a rozdělen do tří článků. Původní článek začínal poslední večeří Spasitele s apoštoly a zakončen byl eschatologickou stránkou eucharistie, která je předobrazem nebeské hostiny. Náš Spasitel při poslední večeři v noci, když byl vydán, nařídil apoštolům opakovat tuto velikonoční hostinu na svou památku, dokud nepřijde. A to tak, aby bylo jeho vítězství a triumf nad smrtí zpřítomňováno v církvi, jeho milované snoubence, se stalo velkou svátostí spojením s Bohem (*magnum sacramentum pietatis*). To, že Kristova smrt je vítězství a triumf, koncilní otcové převzali z nauky o eucharistii Tridentského koncilu. Dále je eucharistie pramenem a vzorem jednoty, obětí chvály, předchutí a podobou nebeské hostiny.⁵⁸ Označení eucharistie jako *sacramentum pietatis* bylo převzato z liturgického hymnu v Tim 3,16 a je přítomno i u sv. Augustina, když mluví o eucharistii.⁵⁹

Následně se o tomto textu diskutovalo a vznikly tři nové formulace a osm otázek. Jeden koncilní otec k článku namítl, že se v něm nepíše nic o obětním charakteru eucharistie. Komise s touto námitkou souhlasila a včlenila do nového článku eucharistickou oběť (*Sacrificium Eucharisticum*).⁶⁰

Někteří koncilní otcové považovali v článku za nevhodné označení eucharistie jako *velikonoční hostina (paschale convivium)*, protože příliš lpí na významu hostiny. Slovo *pascha* by podle otců věřící chápali snadněji ve významu Kristova vzkříšení, jakož i jeho oběti. Komise se v odpovědi odvolala na to, jak je eucharistie podána v evangeliu, tak i v celé tradici. Tento termín používá i sv. Tomáš Akvinský, ve svém hymnu *Lauda Sion* píše *Novum Pascha novae legis*. Stejně tak tento termín používá i Tridentský koncil. Proto komise považovala za důležité, to takto zachovat.⁶¹ Další námitka byla vůči *sacrificium laudis*. Pojem oběť chvály se zdál být třem otcům nedostatečný. Chtěli, aby byly vyjádřeny další jiné aspekty oběti. Komise proto tato slova v nově předložené verzi neuvádí.⁶²

Nový text článku začíná stejnými slovy jako předchozí verze, tedy dějinnou částí poslední večeře a k tomu byl přidán obětní rys eucharistie. Náš Spasitel ustanovil

⁵⁸ Srov. AS II/II, s. 283.

⁵⁹ Srov. Tamtéž, s. 296.

⁶⁰ Srov. Tamtéž.

⁶¹ Srov. Tamtéž.

⁶² Srov. Tamtéž, s. 297.

eucharistickou obětí svého těla a své krve, aby po všechny časy, dokud nepřijde, zachoval v trvání obětí kříže, a aby tak své milované snoubence církvi zanechal památku na svou smrt a vzkříšení. Dále pak byla do článku včleněna věta z Augustinova výkladu Janova evangelia: „Tou památkou je eucharistie jako svátost milostivé lásky, znamení jednoty a pouto bratrské lásky“. Na závěr článku byla použita antifona z Římského breviáře k Magnificat druhých nešpor svátku Božího těla: „Zanechal nám velikonoční hostinu, v níž je požíván Kristus, duše se naplňuje milostí a dává se nám záruka budoucí slávy“.⁶³

Takovéto znění textu se dostalo do konečné fáze. Nyní ještě uvedu některé připomínky koncilních otců k tomuto znění článku vydané 15. listopadu 1963.

Jeden otec chtěl do textu uvést slova „toto činite na mou památku“, aby nechybělo nařízení, které dal sám Pán apoštolům. Další otec chtěl přidat „k větší slávě Boží a spáse světa“. Na tyto žádosti komise odpověděla, že cílem tohoto článku není vykládat vše, co odkazuje na eucharistii, ale krátce se odkázat na dokumenty Tridentského koncilu jako základ, na kterém dále staví.⁶⁴

Další otec chtěl místo slova trvání (*perpetuaret*) pro všechny časy říci: „v pravdě a skutečně obnovuje“ (*vere et incruenter renovaret*). Komise však úmyslně použila slova *perpetuaret*, aby ukázala jednotu s obětí kříže a nedotkla se otázek, o nichž teologové diskutují. Komise k tomu ještě uvedla, že papež Lev XIII. napsal skotským biskupům, že obětí na kříži se stala navždy dokončenou a věčnou. Důvod této nepřetržitosti je v nejsvětější eucharistii, která není prázdnou památkou, ale je skutečností, ačkoliv rozdílným způsobem. Konec této ustavičnosti je označen slovy *dokud nepřijde*.⁶⁵

Článek vyjadřuje tajemství eucharistie a otvírá celou kapitolu, která je eucharistii věnována. Je zde popsáno, jak je zachyceno slavení eucharistie od ustanovení Kristem při poslední večeři až po Jeho druhý příchod. Přičemž koncilní otcové vycházeli z nauky o eucharistii Tridentského koncilu, což je patrné z komentářů a odpovědí na námitky k textu článku.

⁶³ Srov. AS II/II, s. 283.

⁶⁴ Srov. AS II/V, s. 581.

⁶⁵ Srov. Tamtéž.

1.2.6 Článek 48 /Účast věřících/

Tento článek rozvíjí předchozí článek, pojednává totiž o účasti věřících na slavení liturgie. Věřící mají spolu s knězem slavit bohoslužbu a to vnitřní účastí, to znamená, proniknout rozumem a srdcem do slaveného tajemství pomocí obřadů a textů. Tomu pak odpovídá i vnější účast, která se projevuje zpěvem, slyšením Božího slova, obětováním a přijímáním těla a krve Páně apod.⁶⁶

Proto církve věnuje zvláštní péči tomu, aby věřící nebyli přítomni tomuto tajemství víry jako stranou stojící a němí diváci, ale aby mu pomocí obřadů a modliteb dobře rozuměli. Mají mít uvědomělou, zbožnou a aktivní účast na posvátném úkonu, aby se poučili Božím slovem a posílili hostinou těla Páně, a aby vzdávali díky Bohu. Mají přinášet neposkvrněný obětní dar nejen rukama kněze, ale i spolu s ním, a tím se mají učit obětovat sami sebe. Prostřednictvím Krista mají den ze dne dorůstat k dokonalejší jednotě s Bohem i mezi sebou,³ aby nakonec Bůh byl všechno ve všem.⁶⁷

3) Srov. sv. Cyril Alexandrijský, *Commentarium in Ioannis Evangelium*, lib. XI., cap. XI-XII: PG 74, 557-565, zvl. 564-565.

Přípravné schéma z listopadu 1962 vypadalo následovně. „A tak se církve snaží, aby se věřící tohoto tajemství víry nezúčastňovali jen jako vnější a mlčící pozorovatelé, ale při dobrém porozumění modlitbám i obřadu se aktivně, vědomě a zbožně účastnili bohoslužby a občerstvovali se nejen ze stolu slova, ale i tělem Páně, a aby vzdávali díky Bohu a učili se spolu s knězem obětovat sami sebe jako neposkvrněnou oběť, a tak den ze dne rostli do dokonalejší jednoty, aby Bůh byl všechno ve všem.“⁶⁸

K článku byly vzneseny dvě obecné připomínky a šest otázek. První připomínka řešila, zda je možné sloužit mši svatou bez vnitřního rozjímání, tedy pouze vnější účastí. Komise se k tomu staví jako dokumenty *Magisteria Mediator Dei* a *Musicae Sacrae disciplina* papeže Pia XII., které říkají, že vnitřní účast je nejlepší, jestliže je k vnitřnímu rozjímání přidána i vnější účast. Proto má být účast vědomá, zbožná

⁶⁶ Srov. POLC, Jaroslav V. *Posvátná liturgie*, s. 374.

⁶⁷ SC 48

⁶⁸ AS I/I, s. 279.

a aktivní, nemůže se tedy říci, že by účast mohla být pouze vnější. Zde se komise také odvolává na učení sv. Tomáše Akvinského o aktivní vnější účasti.⁶⁹

V druhé připomínce někteří koncilní otcové namítali, že text mluví pouze o subjektivních účincích mše svaté, jež jsou přítomnými přijímány podle míry jejich vnitřní disponovanosti. Ovšem cílem článku nebylo pokračovat v kompletním výkladu účinků mše svaté, ale připomenout důležité účinky pro obnovu ritu mše, aby z ní měli věřící bohatší plody. Objektivní a skutečné účinky nezávisí na osobní disponovanosti přítomných. Koncilní otcové navazují na konstituci *Divini cultus* Pia XI., a kladou důraz na aktivní zapojení laiků do liturgie, aby nestáli mimo ni jako tiší pozorovatelé, ale mají se zúčastňovat obřadů.⁷⁰

Další otázka byla, zda použité slovo *stolu (mensa)* ve větě: „občerstvili se nejen ze stolu slova“ bude na první pohled čtenáři chápáno jako metafora. Komise tedy do textu radši napsala „poučení Božím slovem“ (*verbo Dei instituantur*), aby nedocházelo ke dvojsmyslu.⁷¹

Poslední otázka se týkala konce článku, konkrétně této věty: „den ze dne rostli do dokonalejší jednoty, aby Bůh byl všechno ve všem“, což je citace z komentáře Cyrila Alexandrijského k Janovu evangeliu. Otcové zde záměrně nepoužívají citaci 1 Kor 15,28, protože tam Pavel mluví pouze v eschatologickém smyslu. Hlavním smyslem koncilního textu je sjednocení lidí s Bohem v eucharistii, eschatologický význam je zde jen nabídnut.⁷²

K následovně upravenému schématu koncilní otcové vznášeli své připomínky, zveřejněné 19. listopadu 1963. Nyní jednu z nich uvedu. Dvěma koncilním otcům se nelíbila slova „ne jen skrze ruce kněze, ale taky spolu s ním“, protože měli strach, aby nenaznačovala rovnost mezi obětujícím knězem a věřícími. Komise to zamítla s tím, že tato slova jsou obsažena i v encyklice *Mediator Dei* a v mešním kánonu čteme: „obětujeme, Bože, ke tvé slávě my, tvoji služebníci i tvůj svatý lid“ z čehož je patrný onen rozdíl.⁷³

⁶⁹ Srov. AS II/II, s. 298.

⁷⁰ Srov. Tamtéž.

⁷¹ Srov. Tamtéž.

⁷² Srov. Tamtéž, s. 299.

⁷³ Srov. AS II/V, s. 581.

Koncil chtěl v tomto článku zdůraznit činnou účast, která vzniká propojením vnitřní účasti s vnější účastí. Je to slyšitelný a viditelný projev toho, co v srdci působí pravda a láska.⁷⁴

1.3 Svátosti obecně

A teď přistupujeme k článkům konstituce Sacrosanctum Concilium, které se věnují svátostem obecně. Podrobněji se budeme zabývat články 59 Povaha svátostí, 60 Svátostiny a 61 Účinek svátostí a svátostin, které jsou obsaženy ve třetí kapitole Ostatní svátosti a svátostiny.

1.3.1 Článek 59 /Povaha svátostí/

Tímto článkem začíná třetí kapitola nazvaná „Ostatní svátosti a svátostiny“. V prvním předloženém schématu 22. října 1962 byla tato kapitola nazvána „O svátostech a svátostinách“. Přejmenována byla po prvních diskusích 15. října 1963, jelikož předchozí kapitola nese název „Tajemství eucharistie“, která je zároveň obět a svátost. Původně články 59, 61 a 62 tvořily úvod třetí kapitoly a současný článek 60 byl přidán až po prvních diskusích.⁷⁵ V článku je vystižena podstata a cíl svátostí. V závěru otcové zdůrazňují, že je potřeba, aby byla svátostná znamení pro všechny srozumitelná a pobízí k jejich častému přijímání.

Svátosti jsou určeny k posvěcování člověka, k budování Kristova těla a k Boží oslavě. Jako znamení však mají také význam vzdělávací. Víru nejen předpokládají, ale také ji slovy i věcmi živí, posilují a vyjadřují. Proto se nazývají svátosti víry. Udílejí milost, navíc však jejich obřadní úkon velmi dobře uzpůsobuje věřící, aby ji přijímali s užitkem, patřičně uctivali Boha a prokazovali křesťanskou lásku.

Je proto velmi důležité, aby věřící snadno porozuměli svátostným znaméním a snažili se často přijímat ty svátosti, které jsou ustanoveny k posilování křesťanského života.⁷⁶

⁷⁴ Srov. POLC, Jaroslav V. Posvátná liturgie, s. 374.

⁷⁵ Srov. AS I/I, s. 283.

⁷⁶ SC 59.

V první verzi článku byl popsán cíl svátostí a svátostin, které jsou zaměřeny a dávány k správnému uctívání Boha a k posvěcení lidí. Jsou to opravdová znamení, která uvádí věřící do křesťanského života (*ad instructionem pertinent*). Proto sama víra není předpokladem, ale živí ji slova a věci. Liturgické slavení vede věřící k řádnému uctívání Boha, a je nám dáno k plodnému přijetí milosti, čímž nejvíce disponuje. A tak se nazývají svátosti víry, což je tradiční formule od sv. Tomáše Akvinského. V druhém odstavci je kladen důraz na to, aby ti, kteří jsou povoláni vírou, svědčili, že křest je pravé znamení víry a věřící disponuje a prohlubuje k vlastnímu křesťanskému životu, a aby přijímali svátosti jak nejvíce možno.⁷⁷

Z diskuse, která následovala a byla zveřejněna 15. října 1963, vzešly tři změny. Mnoho koncilních otců požadovalo, aby byl jasněji ukázán rozdíl mezi svátostmi a svátostinami. Proto byl do třetí kapitoly přidán článek šedesát, který se týká svátostin. Z první věty našeho článku bylo tedy poté odstraněno slovo *svátostiny*.⁷⁸

Dále komise vyhověla otcům, kteří žádali, aby byly plně vysvětleny účinky a plody společné všem svátostem. Komise do článku přidala, že svátosti jsou určeny „k budování těla Kristova“, což je citát z Efezanům 4,12. A na konec prvního odstavce článku přidali, že obřady svátostí uzpůsobují věřící „k prokazování lásky“.⁷⁹

Nyní uvedeme některé námítky koncilních otců předložené v listopadu 1963. Dvanáct otců chtělo na začátku článku prohodit slova: „jsou dány k uctívání Boha,“, s první částí věty „k posvěcování lidí“, protože je tak vidět první cíl svátostí. Komise odpověděla v duchu sv. Tomáše, jak píše v Teologické Sumě, že cíl svátostí je bezprostředně posvěcení člověka. Bohoslužba svátostí je cíl dílčí a poslední. Při obětování je bezprostřední cíl bohoslužba a posvěcení člověka je pouze jakýsi prostředek a příprava na bohoslužbu.⁸⁰

Další otec si přál umístit na začátek první věty, že svátosti jsou určeny k budování těla Kristova. Dostal odpověď, že člověk se připojuje k tělu Krista skrze posvěcování ve křtu.⁸¹

Jednomu koncilnímu otcovi se zdála poslední věta článku jako nadbytečné opakování a to „které jsou ustanoveny k posilování křesťanského života“, když už je na začátku

⁷⁷ Srov. AS I/I, s. 283.

⁷⁸ Srov. AS II/II, s. 562.

⁷⁹ Srov. Tamtéž. s. 563.

⁸⁰ Srov. AS II/V, s. 646.

⁸¹ Srov. Tamtéž.

řečeno „svátosti jsou určeny k ...“. Komise zde však tuto větu umístila, aby se předešlo nejasnostem, protože jsou tři svátosti, které věřící nemohou co nejčastěji přijímat.⁸²

V tomto článku se otcové často odvolávají na *Teologickou Sumu* a *De veritate* sv. Tomáše Akvinského, což je patrné jak z poznámek, tak odpovědí komise na připomínky k článku.

Článek reaguje na nedostatek potridentské teologie a to špatné chápání znamení v liturgii, což se nejvíce odrazilo na svátostech. Reformátoři ve svátostech viděli jen výzvu k víře a její doklad. Na to katoličtí teologové reagovali zdůrazněním Božího působení ve svátostech bez přičinění člověka (*ex opere operato*). Svátostná znamení se posuzovala jen z hlediska účinnosti, což vedlo např. u eucharistie k úzkostlivé přecitlivělosti při vyslovování konsekračních slov. Aby se čelilo tomuto špatnému chápání působení svátostí *ex opere operato*, je v článku poukázáno, že svátosti mají vzdělávací význam, víru svátostným znaméním živí a vyjadřují. Proto je důležité, aby obřady svátostí byly pro věřící srozumitelné.⁸³

1.3.2 Článek 60 /Svátostiny/

Článek šedesát byl do třetí kapitoly včleněn po diskusích v říjnu 1963 na přání mnoha otců, aby se odlišily svátosti a svátostiny.⁸⁴ Svátostiny na rozdíl od svátostí působí na přímluvu církve (*ex opere operantis Ecclesiae*). Jejich úkolem je příprava na přijetí svátostí a posvěcení věřících.⁸⁵

Mimoto svatá matka církev ustanovila svátostiny. Jsou to posvátná znamení, kterými se na způsob svátostí naznačují účinky, zvláště duchovní, jichž se dosahuje na prosby církve. Svátostiny připravují člověka k přijetí hlavního účinku svátostí a posvěcují různé životní situace.⁸⁶

Otcové měli k článku několik námitek, které byly uvedeny 15. listopadu 1963. Nyní uvedu tu, pro kterou byli tři otcové. Na začátek článku si tito otcové přáli přidat větu: „A aby proměnil svět a Slovo se stalo Tělem, svatá matka církev ustanovila svatá

⁸² Srov. AS II/V, s. 646.

⁸³ Srov. POLC, Jaroslav V. Posvátná liturgie, s. 382 – 383.

⁸⁴ Srov. AS II/II, s. 562.

⁸⁵ Srov. POLC, Jaroslav V. Posvátná liturgie, s. 382.

⁸⁶ SC 60.

znamení, která se nazývají svátostiny, Slovo se skrze svátosti v lidech šířeji rozvíjí zvláště ve dnech postu a hlouběji proniká do života věřících a to jak společenského, tak individuálního“. Dále podotýkají, že nejlepším způsobem to bude uplatněno ve spojitosti s obětí mše svaté.⁸⁷ V odpovědi komise podotkla, že je to již schváleno. Návrh skvěle rozlišuje pohled již platné doktríny v textu předlohy a je důležitý zvláště pro misie, v konstituci je to předloženo v článku 79 Reforma svátostin, kde se pojednává o nových svátostinách.⁸⁸

Další koncilní otec chtěl říci odděleně „buď jsou zaměřeny ke svátostem“ nebo „různé životní stavy“. Komise odpověděla, že nevidí takový rozdíl mezi různými svátostinami, neboť všechny svátostiny jsou více méně přímo zaměřeny k obojímu účinku. Navíc mnohé svátostiny nejsou přímo určeny k posvěcení některých životních stavů jako zasvěcení panen a podobně, ale spíše k posvěcení různých životních situací, a proto bude lépe použít předložený text schématu.⁸⁹

1.3.3 Článek 61 /Účinek svátostí a svátostin/

Tento článek pojednává o účinku svátostí a svátostin, kterým je posvěcení.

Liturgie svátostí a svátostin působí, že Boží milost, která vyvěrá z velikonočního tajemství Kristova utrpení, smrti a zmrtevýchvstání, posvěcuje skoro každou životní událost věřících, jsou-li dobře připraveni. Z velikonočního tajemství čerpají všechny svátosti a svátostiny svou sílu. Téměř neexistuje správné užívání hmotných věcí, které by se nedalo zaměřit k posvěcení člověka a k oslavě Boha.⁹⁰

V prvním předloženém schématu 22. října 1962 byl tento článek delší a po následných diskusích byl upraven. Bylo zde zdůrazněno, že prostřednictvím slavení svátostí a svátostin se božskou milostí náležitě připraveným věřícím, posvěcuje cíl života. Všechny svátosti a svátostiny odvozují svou sílu z velikonočního tajemství, utrpení, smrti a vzkříšení Krista. Také žádné užití běžných věcí, ačkoli samo o sobě

⁸⁷ Srov. AS II/V, s. 648

⁸⁸ Srov. Tamtéž.

⁸⁹ Srov. Tamtéž.

⁹⁰ SC 61.

čestné, nemůže vést k posvěcení člověka a Boží chvále.⁹¹ Následující závěrečnou větu článku komise po prvních diskusích vynechala, neboť to, o čem vypovídá, je již dostatečně uvedeno v první kapitole konstituce Sacrosanctum Concilium. „To snadněji nastane, pokud se upraví struktura liturgických textů a struktura obřadů, aby pak Božské věci, které naznačují každá svým vlastním způsobem, i uskutečňují, aby je také vyjadřovaly, aby mohly být věřícími snadněji přijímány a činnou a společnou účastí slaveny.“⁹²

K článku byla v listopadu 1963 vznesena jedna připomínka. Třem otcům se nelíbilo použití slova *vzkříšení* ve větě: „z tajemství velikonočního utrpení, smrti a z mrtvých vstání Krista“, protože podle nich svátosti neodvozují svoji moc ze vzkříšení, ale z utrpení a smrti Krista. Komise odpověděla, že je pravda, že smrt a utrpení Krista je již dostatečnou zásluhou. Přece ale, co do řádu vzorové příčiny, tak i do řádu příčiny účelové, působí ve svátostech síla Kristova vzkříšení.⁹³ Zde komise uvedla odkaz na sv. Tomáše Akvinského. V ospravedlnění duše se sbíhají dva momenty, a sice odpuštění hříchů a nový život darovaný z milosti. Nakolik je tedy účinnost, která působí skrze Boží moc, na tolik je síla Kristova utrpení a vzkříšení příčinou ospravedlnění pro obé. Vzorová příčina utrpení a smrti Krista je příčina odpuštění vin, skrze níž umíráme hříchu. Vzkříšení Krista je ale příčinou nového života, který nastává z milosti či spravedlnosti, jak říká apoštol Pavel v Řím 4,25, „byl vydán na smrt pro naše hříchy a vstal pro naše ospravedlnění“.⁹⁴ Ale i utrpení Krista je příčinou záslužnou, jak již bylo řečeno a to i pro svátosti.⁹⁵

Milost, která nám byla dána skrze Kristovo velikonoční tajemství, nejen že posvěcuje duše, ale také skoro každou událost lidského života a všechno užívání hmotných věcí. Použitím v článku slova *skoro* se chce poukázat na to, že liturgie nemůže přímo svátostně posvěcovat každou konkrétní věc a jednání. K posvěcení okamžiků života slouží mimo svátostiny například osobní modlitba.⁹⁶

⁹¹ Srov. AS I/I, s. 283.

⁹² AS II/II, s. 563.

⁹³ Srov. AS II/V, s. 649.

⁹⁴ Srov. AKVINSKÝ, Tomáš. *Summa Theologie* III, q. 56 a 2 ad 4.

⁹⁵ Srov. AS II/V, s. 649.

⁹⁶ Srov. POLC, Jaroslav V. *Posvátná liturgie*, s. 382.

2 Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium*

Vznik konstituce *Lumen gentium* ovlivnilo několik myšlenkových proudů: církev jako viditelné společenství, církev jako tajemné tělo Kristovo, církev jako Boží lid, církev – svátost spásy, ekumenické hnutí, liturgické hnutí, teologie důstojnosti laiků a jejich poslání, ne malý vliv měla také biblická teologie a nauky církevních otců.⁹⁷

2.1 Stručné představení konstituce *Lumen gentium*

Konstituce o církvi prošla třemi stádii vypracování. Zásadní byl přechod od první předlohy ke druhé předloze, protože k první předloze byla spousta výhrad, které pak ovlivnily její podobu.⁹⁸ První předloha, kterou vypracovala teologická komise, byla zveřejněna v listopadu 1960. Diskuse o této předloze byla zahájena 1. prosince 1962. Následně byla přepracována a nová předloha byla schválena koordinací komisi 28. března 1963. V druhém sněmovním období diskuse nad konstitucí trvaly dva měsíce do 31. října 1963. Poté musela komise zpracovat čtyři tisíce předložených námitek. Přepracovaný návrh byl hotový v červnu 1964. Na třetím období sněmu koncilní otcové hlasovali o jednotlivých kapitolách. Celá předloha konstituce byla schválena 19. listopadu 1964. Pro schválení hlasovalo 2151 otců a proti pouze 5 otců. Promulgována papežem Pavlem VI. byla o dva dny později tedy 21. listopadu 1964.⁹⁹

Konstituce o církvi je základní a ústřední dílo II. vatikánského koncilu, „protože představuje pozoruhodnou syntézu toho, jak církev chápe sama sebe a své universální poslání.“¹⁰⁰ Je tvořena šedesáti devíti články rozdělených do osmi kapitol: I. Tajemství církve; II. Boží lid; III. Hierarchické zřízení církve, zvláště episkopát; IV. Laici; V. Všeobecné povolání k svatosti v církvi; VI. Řeholníci; VII. Eschatologický ráz putující církve a její spojení s nebeskou církví; VIII. Blahoslavená Panna Maria, matka boží, v tajemství Krista a církve.

Ze všech článků konstituce se budeme podrobně věnovat článkům 1 Předmluva, 3 Syn poslaný na svět, 7 Církev – Kristovo tajemné tělo, 10 Všeobecné kněžství,

⁹⁷ Viz. BOUBLÍK, Vladimír. *Boží lid*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 9 – 22. Dále jen BOUBLÍK. *Boží lid*.

⁹⁸ Srov. PESCH, Otto Hermann. *Druhý vatikánský koncil*. s. 139.

⁹⁹ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Boží lid*. s. 21 – 46.

¹⁰⁰ MORIN, Dominique, *Učení II. vatikánského koncilu*. Praha: Paulínky, 1999. s. 23. Dále jen: MORIN, Dominique, *Učení II. vatikánského koncilu*.

11 Uplatňování všeobecného kněžství ve svátostech, 21 Biskupství jako svátost, 26 Kněžský úřad biskupů, 28 Kněží a jejich vztahy ke Kristu, k biskupům, k ostatním kněžím a ke křesťanskému lidu, 34 Účast laiků na všeobecném kněžství, 35 Účast laiků na Kristově učitelském úřadu. Tyto články budou dále analyzovány, neboť se věnují svátostem z teologického hlediska.

2.2 Církev jako svátost

O církvi jako svátosti čteme hned v předmluvě, prvním článku konstituce. Což je jakýsi vhled do celé nauky o tajemství církve. Než se budeme zabývat samotným článkem, ještě bychom se zastavili u názvu I. kapitoly „Tajemství církve“. Výraz *tajemství (mysterium)* komise vysvětluje tak, že „neoznačuje něco nepoznatelného nebo absurdního, ale označuje Božský transcendentní vztah a spásonosnost, která se odhaluje a projevuje viditelným způsobem“. Důležité také je, že výraz tajemství je biblický.¹⁰¹

2.2.1 Článek 1 /Předmluva/

V prvním přípravném schématu konstituce z roku 1962 tento článek obsažen nebyl. Včleněn byl až po diskusi koncilních otců jako úvod druhého přípravného schématu 30. září 1963.¹⁰² Obsah článku přípravného schématu se v zásadě neliší od konečné schválené verze.

Kristus je světlo národů. Proto tento posvátný sněm, shromážděný v Duchu svatém, má vřelou touhu hlásáním evangelia všemu stvoření (srov. Mk 16,15) osvětit všechny lidi jasem Kristova světla, které září na tváři církve. Církev je totiž v Kristu jakoby svátost neboli znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva. Proto navazuje na jednání předešlých koncilů a má v úmyslu zřetelněji objasnit všem svým věřícím i celému světu svou podstatu a své všeobecné poslání. Současné poměry zvyšují naléhavost tohoto úkolu církve, totiž působit k tomu, aby všichni lidé, když jsou dnes těsněji spojeni

¹⁰¹ Srov. AS III/I, s. 170.

¹⁰² Srov. AS II/I, s. 215.

různými pouty společenskými, technickými a kulturními, dosáhli také plné jednoty v Kristu.¹⁰³

Po druhém zasedání z diskuse koncilních otců vzešlo devět připomínek vydaných 29. září 1963.¹⁰⁴ Jeden koncilní otec žádal, uvést článek citací sv. Cypriána: „Světlo národů [*Lux gentibus*] je Kristus, který přijde k záchraně lidí a zazáří Jeho světlo“.¹⁰⁵ Označení *Lumen gentium* však koncilní otcové použili se záměrem pojmout všechny národy na zemi, aby název neevokoval pohany v opozici k označení Božího lidu. Proto to komise zanechala takto beze změny.

Dále komise na žádost několika koncilních otců vynechala v první větě: „[Kristus] velice touží osvětit všechny lidi, kteří žijí v mlze tohoto světa“, neboť to u čtenářů může vyvolat nechtěný údiv a zatěžuje to text.¹⁰⁶

Koncilní otcové se dále zabývali užitým obratem *církev jako svátost*. Šest koncilních otců jménem dalších sto třiceti biskupů považovalo tento výraz za důležitý, neboť je podle nich tradiční a vhodně vyjadřuje bohaté určení církve. Proti tomu pouze tři otcové namítali, že označení církve jako svátosti může vyvolat zmatky a záměnu se svátostí ve vlastním slova smyslu. To však podle koncilní komise při zohlednění kontextu výrazu nehrozí.

Někteří žádali uvést bezprostřední účinek svátostí (*res et sacramentum*) z nauky o sedmi svátostech, to by však podle koncilní komise vedlo ke komplikovaným výkladům.

Dále komise připouští, když se popisuje účinek této svátosti, že se převrátí (*inversio*) jednota s Bohem s jednotou lidského rodu.

Z věty: „církev má za cíl všem věřícím i celému světu jasněji ukázat svou podstatu a poslání, zachovávaje záměry předchozího koncilu“, bylo odstraněno, že „má vypovídat jazykem a myšlením přizpůsobeným dnešnímu jazyku a myšlení“, protože to je potřeba spíše konat než říkat.¹⁰⁷

¹⁰³ LG 1

¹⁰⁴ Srov. AS II/I, s. 215.

¹⁰⁵ HELLIN, Francisco G. *Lumen gentium synopsis. Concilii Vaticani II synopsis in ordinem redigens schemata cum relationibus necnon patrum orationes atque animadversiones*. Libreria Editrice Vaticana, 1996. s. 4. Dále jen: HELLIN, Francisco G. *Lumen gentium synopsis*.

¹⁰⁶ Srov. AS III/I, s. 170.

¹⁰⁷ Srov. Tamtéž, s. 171.

„Církev je v Kristu jakoby svátost neboli znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva.“¹⁰⁸. Církev je možné nazývat původní svátost Krista, protože jejím prostřednictvím Kristus dává svého ducha světu a dále, neboť se v církvi uskutečňuje, především při slavení eucharistie, společenství s Bohem.¹⁰⁹ Církev je svátost, totiž svátosti pocházejí z církve činností Krista, který v ní působí sesláním Ducha Svatého, a zároveň církev utvářejí, neboť právě v eucharistii utvářejí společenství s trojjediným Bohem.¹¹⁰ „Rozvinutí pojmu sakramentality do koncilní ekleziologie patří k významným přínosům koncilu.“¹¹¹

2.3 Iniciační svátosti

Články: 3 Syn poslaný na svět, 7 Církev – Kristovo tajemné tělo, 10 Všeobecné kněžství, 11 Uplatňování všeobecného kněžství ve svátostech, 26 Kněžský úřad biskupů, 34 Účast laiků na všeobecném kněžství v konstituci o církvi se dotýkají iniciačních svátostí, a proto se jim zde budeme podrobněji věnovat.

2.3.1 Článek 3 /Syn poslaný na svět/

Předcházející článek pojednává o Otcově plánu spásy a třetí článek pak pokračuje představením naplnění tohoto plánu v Ježíši Kristu, jenž se nám dává v eucharistii.

Přišel tedy Syn, poslaný od Otce, který si nás v něm před stvořením světa vyvolil a předem určil k přijetí za své děti, protože si předsevzal v něm všechno obnovit (srov. Ef 1,4-5 a 10). Aby tedy Kristus splnil Otcovu vůli, uvedl v život nebeské království na zemi, zjevil nám jeho tajemství a svou poslušností uskutečnil vykoupení. Církev, jež je Kristovo království již dnes tajemně přítomné, viditelně ve světě roste Boží silou. Tento začátek a růst naznačuje krev a voda tryskající z otevřeného boku ukřižovaného Ježíše (srov. Jan 19,34) a předpovídající slova Pána o jeho smrti na kříži: „A já, až budu ze země

¹⁰⁸ LG 1.

¹⁰⁹ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Boží lid*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 125. Dále jen: BOUBLÍK, Vladimír. *Boží lid*.

¹¹⁰ Srov. KKC 1118. *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995.

¹¹¹ MOHELNÍK, Tomáš. Sebepojetí církve jako kněžský lid a jeho vliv na svátostnou povahu církve. In BROŽ, Prokop. *Církev a II. vatikánský koncil: perspektivy současné ekleziologie*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015. s. 164. Dále jen MOHELNÍK, Tomáš. Sebepojetí církve jako kněžský lid a jeho vliv.

vyvýšen, potáhnu všechny k sobě“ (Jan 12,32 řec.). Kdykoli se slaví na oltáři oběť kříže, v níž „byl obětován náš velikonoční beránek, Kristus“ (1 Kor 5,7), uskutečňuje se dílo našeho vykoupení. Zároveň však svátost eucharistického chleba představuje a působí jednotu věřících, kteří tvoří jedno tělo v Kristu (srov. 1 Kor 10,17). Všichni lidé jsou voláni k této jednotě s Kristem; on je světlo světa, z něho pocházíme, skrze něho žijeme a k němu směřujeme.¹¹²

Tento článek před konečnou verzí měl další tři podoby. První návrh teologické komise z prosince 1962 nesl název: „Úradky Otce na naplnění plánu skrze Syna“. Bylo zde zdůrazněno, že Boží Syn narozený z ženy byl ustanoven jako nový Adam, hlava celého lidstva. Byl poslušen Otcově vůli a zaujal úřad učitele, kněze a krále, aby přivedl Boží lid ke spáse. Ne jen skrze sebe, ale i skrze své vyvolené, kterým svěřil hlásání. Zde je uveden odkaz na Matouše 28,18-19, kde je pobídka, aby pro něj získávali učedníky a křtili ve jménu Svaté Trojice. Na konci článku je poukázáno na jednotu a sílu Božího lidu, který je živen duchovním pokrmem v jednotě víry, společenství svátostí a v apoštolském učení v lásce a jednotě.¹¹³

Druhé znění článku bylo zveřejněno 30. září 1963 a pojmenováno „O poslání Syna“. Na žádost mnoha koncilních otců byl článek úplně přepracován. Na začátku článku otcové kladou důraz na jednotu celého lidu s odkazem na Jana 11,52. Syn Boží se stal člověkem a byl poslán, aby spasil hříšníky, a aby ze všech národů učinil v Duchu nový lid Boží, nový Izrael. Tímto Božím lidem je církev viditelné znamení této spásonosné jednoty. Má se šířit do všech krajín, vstupovat do všech lidských dějin, existujíc napříč časem a národy.¹¹⁴

Mnoho koncilních otců a také papež Pavel VI. žádal, aby bylo vyzdvihnuto poslání a úřad Krista. Stejně tak chtěli zdůraznit prvky církve, jak vnitřní, tak i vnější přítomné ve slavení mše a svátostí. Ne málo koncilních otců požadovalo bohatší popis nejsvětější eucharistie a uvést slova o mši svaté z Římského misálu slovy modlitby *Secreta*¹¹⁵

¹¹² LG 3.

¹¹³ Srov. AS, I/IV, s. 12.

¹¹⁴ Srov. AS, II/II, s. 216 – 217.

¹¹⁵ *Secreta* tichá je modlitba pronášená knězem nad dary. Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*. s. 290.

deváté neděle po Letnicích. Dále na začátek článku někteří koncilní otcové chtěli umístit parafrázi z listu Efezanům 1,4-5 a 10, kde je vyjádřen vztah synovství.¹¹⁶

Třetí podoba článku byla zveřejněna 15. září 1964 dostala název „O poslání a činnosti Syna“. Tato verze článku se již neliší od poslední čtvrté verze schváleného textu. Jádrem článku je vypracováno v návaznosti na rozvoj Kristovy církve na zemi a v uspořádání viditelné svátosti. Na konci se vrací k universálnímu primátu Krista s použitím slov modlitby papeže Pavla VI., kterou zahájil druhé zasedání koncilu.¹¹⁷

S ohledem na výše zmíněné žádosti byl článek upraven. Na začátek článku byla umístěna parafráze z listu Efezanům 1,4-5 a 10, kde je kladen důraz na jednotu lidí přijatých za syny skrze Ježíše Krista. Dále bylo do článku včleněno, že voda a krev, které vytryskly z probodeného boku, představují svátosti, což je podtrženo odkazem na citaci z Janova evangelia (Jan 19,34).¹¹⁸ Svátost eucharistie uskutečňuje naše vykoupění, vytváří jednotu všech věřících, jenž v Kristu tvoří jedno tělo.¹¹⁹

Důležitým tématem článku je teze „o přijetí za syny“, jak je popsáno v první kapitole listu Efezanům, kde je Kristus původcem a vzorem našeho synovství a díky jeho oběti, vykoupil lidi, jak to bylo předurčeno. Začátek božího království na zemi začíná zjevením Kristova tajemství v probodeném boku na kříži. Vytrysknutá voda a krev poukazují na svátosti a to křtu, který je začátkem obnovy vztahu s Bohem a eucharistie, ve které je růst církve a společenství s Kristem. Kdykoliv slavíme eucharistii, uskutečňuje se dílo našeho vykoupění a vytváří se jedno tělo v Kristu, neboť všichni věřící mají účast na jednom eucharistickém chlebě.¹²⁰

2.3.2 Článek 7 /Církev – Kristovo tajemné tělo/

Článek sedm navazuje na článek tři, když dále rozvíjí eucharistickou jednotu v Kristu a účinky křtu, jež nás s Kristem spodobňují.

¹¹⁶ Srov. AS, I/III, s. 172.

¹¹⁷ Srov. Tamtéž.

¹¹⁸ Srov. AS, III/VI, s. 79.

¹¹⁹ Srov. AS, III/I, s. 160 – 161.

¹²⁰ Srov. LG 3.

Boží Syn v lidské přirozenosti s ním spojené přemohl svou smrtí a svým vzkříšením smrt, vykoupil člověka a přetvořil jej v nové stvoření (srov. Gal 6,15; 2 Kor 5,17). Když totiž udělil svého Ducha bratřím povolaným ze všech národů, vytvořil z nich tajemným způsobem své tělo.

V tomto těle se Kristův život rozlévá do věřících, kteří se prostřednictvím svátostí tajemně, ale skutečně sjednocují s umučeným a oslaveným Kristem.⁶⁾ Křest nás totiž připodobňuje Kristu: „Neboť my všichni jsme byli pokřtěni jedním Duchem v jedno tělo“ (1 Kor 12,13). Tento posvátný obřad představuje a uskutečňuje přidružení ke Kristově smrti a k jeho vzkříšení: „Tím křestním ponořením do jeho smrti byli jsme spolu s ním zaživa pohřbeni. Neboť jestliže jsme s ním srostli tak, že jsme mu podobní v jeho smrti, budeme mu tak podobní i v jeho zmrtvýchvstání“ (Řím 6,4-5). Při lámání eucharistického chleba máme skutečnou účast na těle Páně a jsme povznášeni ke spojení s ním a mezi sebou: „Protože je to jeden chléb, tvoříme jedno tělo, i když je nás mnoho, neboť všichni máme účast na jednom chlebě“ (1 Kor 10,17). Takto se všichni stáváme údy tohoto těla (srov. 1 Kor 12,27) „a každý jsme sobě navzájem údy“ (Řím 12,5)(...).¹²¹

6) Srov. sv. Tomáš, Summa Theol. III, q. 62, a. 5, ad 1.

Sedmý článek nebyl obsažen v prvním přípravném schématu konstituce o církvi z roku 1962. Přidán byl do druhého přípravného schématu pod číslem 5 roku 1963. Doslovný název článku zní „O Církvi jako tajemném těle Krista“. Název článku byl ponechán stejný i po diskusích koncilního shromáždění, zato podoba článku byla pozměněna.¹²²

Nyní představíme první dva odstavce původního návrhu článku, jelikož se v nich v poslední fázi textu více píše o svátosti křtu a eucharistie. Článek je hojně proložen odkazy na Písmo. První odstavec vychází z listu Římanům 8,15-17. Kristus Boží Syn poslal svého Ducha, a tak shromáždil všechny lidi, aby je přijal za své bratry a spoludědice. Tak je v sobě spojil v tajemném těle.¹²³ Dále je v článku popsána jednota různých údu, kterou vytváří Kristus ve svém těle. Všichni totiž, kdo v něj věříme, jsme pokřtěni v jedno a obdarováni jedním Duchem. To koncilní otcové podepřeli odkazem

¹²¹ LG 7

¹²² Srov. AS III/I, s. 164 – 165.

¹²³ Srov. Tamtéž, s. 164.

na 1 list Korint'anům 12,13. Působením Ducha Svatého máme všichni účast na jednom těle a jsme s Kristem spojeni. Nepřipojujeme jenom naše těla skrze viditelné svátosti k posvěcení, ale vytváříme jedno tělo z různých údů a dostáváme milost, takže v trápeních spolu soucítíme a v radosti se společně radujeme, zde je uveden odkaz na 1 list Korint'anům 12,26. Odstavec je zakončen citacemi z první kapitoly listu Efezanům. Hlavou tohoto těla je Kristus, kterého ustanovil Otec, aby byl hlavou nad celou církví, která je jeho tělo a jeho plnost, protože je všechno ve všem.¹²⁴

Po diskusích koncilních otců byl článek upraven. I když se může zdát, že je první text článku dosti odlišný od druhé podoby článku. Myšlenky článku jsou pozměněny minimálně. Obsah článku je jasněji dělen a upraven podle žádostí koncilních otců.

Mnoho koncilních otců žádalo úplnou nebo částečnou redakci textu. Koncilní komise text článku ale zachovala a začlenila do něj poznatky z diskusí. Tak bylo uvedeno jasnější rozdělení témat o vztahu všech údů, které se skrze svátosti sjednocují v těle a mezi tématem o Kristu jakožto hlavě, který nad všemi vyniká a své tělo naplňuje Duchem a dary a popřává mu růst do plnosti.

Na začátku je popis připodobnění ke Kristu trpícímu a oslavenému. V přípravném textu byl vypuštěn popis o našich tělech, která jsou posvěceny skrze svátosti, protože svátosti se dotýkají i duše.

Další otcové žádali dát v textu více prostoru pro eucharistii. S touto žádostí komise souhlasila a do nového textu včlenila pasáž o eucharistii,¹²⁵ při jejímž slavení „tvoříme jedno tělo, i když nás je mnoho, neboť všichni máme účast na jednom chlebě“.¹²⁶ V článku bylo tedy jasnějším a živějším způsobem vyloženo označení a účinnost svátosti křtu a eucharistie pro Kristovo tělo, aby byla vidět jejich sjednocující síla.¹²⁷ Ve křtu jsme připodobnění Kristu, neboť jsme připojeni k jeho smrti a vzkříšení. Článek je zakončen výkladem o jednotlivých údech těla. Z původně pátého článku bylo vzato několik tezí pro články pět a šest.¹²⁸ Nová podoba článku byla zveřejněna v září 1964.

Člověk je vykoupen vzkříšením Krista a udělením Ducha Svatého z nich vytvořil tajemným způsobem své tělo. Svátosti v tomto tajemném těle sjednocují s Kristem. Nejprve křtem jsme připodobnění ke smrti a vzkříšení Krista. Pro budování jednoty

¹²⁴ Srov. AS, II/I, s. 217 – 218.

¹²⁵ Srov. AS, III/I, s. 174.

¹²⁶ Srov. Tamtéž, s. 165.

¹²⁷ Srov. Tamtéž, s. 174.

¹²⁸ Srov. Tamtéž, s. 175.

je důležitá eucharistie, která nám dává důvěrnou účast na Kristově smrti a vzkříšení, je tvořeno jedno tělo z mnoha údů, protože všichni mají účast na jednom chlebě.¹²⁹

2.3.3 Článek 10 /Všeobecné kněžství/

V článku jsou společně zmíněny iniciační svátosti, i když biřmování je zde jen naznačeno jako „pomazání Duchem Svatým“. Nejprve je v článku popsáno všeobecné kněžství, jeho poslání a naplnění. V druhém odstavci je rozlišeno od služebného kněžství, které se liší podstatně, ale obě mají účast na jediném kněžství Krista. Na závěr je popsáno, v čem se všeobecné kněžství uplatňuje.

Kristus Pán, velekněz vybraný z lidí (srov. Žid 5,1-5), z nového lidu „udělal“ (...) královský národ a kněze Boha, svého Otce“ (Zj 1,6; srov. 5,9-10). Vždyť pokřtění jsou svým znovuzrozením a pomazáním od Ducha svatého posvěcení na duchovní chrám a na svaté kněžstvo, aby každým skutkem jako křesťané přinášeli duchovní oběti a hlásali mocné činy toho, který je ze tmy povolal ke svému podivuhodnému světlu (srov. 1 Petr 2,4-10). Ať proto všichni Kristovi učedníci setrvávají v modlitbách a společně chválí Boha (srov. Sk 2,42é-47), ať sami sebe nabízejí jako oběť živou, svatou, milou Bohu (srov. Řím 12,1); ať všude ve světě vydávají svědectví o Kristu a těm, kdo se na to ptají, ať zdůvodňují, proč mají naději na věčný život (srov. 1 Petr 3,15).

Všeobecné kněžství věřících a kněžství služebné čili hierarchické se sice od sebe liší podstatně, a ne pouze stupněm, přesto však jsou ve vzájemném vztahu, neboť jedno i druhé – každé svým vlastním způsobem – má účast na jediném kněžství Kristově.²⁾ Služebný kněz, který vykonává svou službu, svou posvátnou mocí vytváří a řídí kněžský lid; v zastoupení Krista koná eucharistickou oběť a jménem celého lidu ji podává Bohu. Věřící mocí svého královského kněžství spolupůsobí při obětování eucharistie³⁾ a uplatňují své kněžství přijímáním svátostí, modlitbou a děkováním, svědectvím svatého života, odříkáním a činorodou láskou.¹³⁰

2) Srov. Pius XII., proslov *Magnificate Dominum*, 2.11.1954: AAS 46 (1954), 669. Týž, enc.

¹²⁹ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Boží lid*. s. 203.

¹³⁰ LG 10.

Mediator Dei, 20.11.1947: AAS 39 (1947), 555.

3) Srov. Pius XI., enc. Misericordissimus Redemptor, 8.5.1928: AAS 20 (1928), 171n. Pius XII., proslov Vobis vobis, 22.9.1956: AAS 47 (1956), 714.

V prvním přípravném schématu z 1. prosince 1962 byl článek 10 označen číslem 21 s názvem „O všeobecném a služebném kněžství“.

Článek začínal ustanovením nového Božího lidu jako královského kněžstva a svatého lidu, neboť je utvářen v Kristu skrze znovuzrození ve křtu a pomazáním Ducha Svatého, aby lid podával duchovní oběti, a aby jako královské kněžstvo, svatý lid, svědčil o činech Krista kdekoli na světě a to jako příslušníci všeobecného i služebného kněžství. V jednom těle jsou všechny údy zasvěceny Kristu Knězi křtem a biřmováním, aby svými činy dávaly Bohu duchovní oběti a ostatním ukázaly důvod své naděje na spásu. Dále je v článku popsán stav služebného kněžství. Služebné kněžství má svůj původ v nejvyšším kněžství Krista. Služebné kněžství se od všeobecného liší stupněm a samotnou podstatou. Kněží se starají o lid, poskytují mu prostředky spásy a obětují mši svatou. Kněží, jakožto služebníci Krista, v osobě Krista při slavení mše svaté slovy posvěcení obětují svaté tělo Kristovo. V oběti představují celou církev, když vykonávají jako tajemství to, co lid koná přáním.¹³¹ Důstojnost všeobecného kněžství vychází především ze křtu a biřmování, jasně o ní v článku vypovídá často odkazovaný první list Petrův.

Druhé znění článku bylo zveřejněno 30. září 1963 pod číslem 24 a s pozměněným názvem „O služebném kněžství, ale také o smyslu pro víru a o charismatech věřících“.¹³²

Nejdříve se koncilní otcové vyjadřovali ke všeobecnému kněžství. Jednomu koncilnímu otcovi přišlo příliš brzy rozlišovat mezi služebným a všeobecným kněžstvím s ohledem na to, že východní křesťané všeobecné kněžství neznají a nemá se otevírat pomyslná brána laikům k zapojení se do věcí, které přísluší pouze hierarchii. Komise na tuto námitku odpověděla, že učení o všeobecném kněžství již zráló v evangeliích a hovoří se o něm i v encyklice *Mediator Dei*. A jestliže se předloží správně, nehrozí záměna pojmů.¹³³

Mnoho koncilních otců, kteří všeobecné kněžství uznávali, žádali použít pro něj jiný název. Návrhy byly, ať je nazváno *duchovní (spirituale)*, protože nabízí duchovní oběti.

¹³¹ Srov. AS, I/IV, s. 38 – 39.

¹³² Srov. AS, II/I, s. 258.

¹³³ Srov. AS III/I, s. 194.

Další návrh byl *obecné (commune)*, protože by to vystihlo zaměření ke všemu a vyhnulo by se nejasnostem. *Počínající (inchoativum)* kněžství byl další návrh, s odůvodněním, že skrze křest začíná a dovršuje se ve svátosti kněžství. Poslední návrh byl nazvat ho *jakési (quoddam)* kněžství. Komisi se nejvíce líbil návrh použít *obecné (commune)*.¹³⁴

Další námitky se týkaly služebného kněžství. Dva otcové žádali nazvat ho *svátostné* kněžství. Na to koncilní komise namítla, že i obecné kněžství je svátost, protože je dáno skrze křest, a proto označení *služebné* nejlépe vyjadřuje úlohu tohoto kněžství. Další otec jej chtěl nazvat *representativní*, aby se lépe vyjadřovala podstata poslání služebného kněžství, protože služebník reprezentuje Boha věřícím a věřící Bohu.

Ohledně vztahu mezi obojím kněžstvím jeden otec navrhoval vyjádřit ho slovy sv. Pavla z listu Židům 5,1 „vybraný z lidí, bývá ustanoven jako zástupce lidí před Bohem“. Zde se ale nemluví o kněžství obecném, ale o kněžské službě lidu.

Jeden koncilní otec žádal, aby bylo jasněji vysvětleno, že se služebné kněžství nesnižuje, když se vyzdvihuje kněžství věřících, protože jedno bez druhého nemůže existovat. Dále se koncilní otcové vyjadřovali k rozložení textu podle jednotlivých témat.¹³⁵

Koncilní komise dále přijala návrh do článku přidat větu: „[kněz] koná eucharistickou oběť v osobě Krista a obětuje ji jménem celého Božího lidu“, aby tak byla jasněji ukázána různost obojího kněžství.¹³⁶

Po diskusi koncilních otců byl první odstavec článku označen číslem 10 a nazván „O všeobecném kněžství“. Zbylý text článku byl rozdělen do článků 11 a 12. Schéma bylo vydáno 15. září 1964.

Článek vypovídá o důležitosti a hodnotě všeobecného kněžství, které věřící získávají křtem a biřmováním. Ve křtu je každý věřící přivtělen ke Kristu a podílí se na jeho kněžském poslání. Všeobecné kněžství se projevuje ve shodě s kněžstvím Krista jako prorocké, královské a kněžské poslání. Díky královskému poslání se věřící spolupodílí na obětování eucharistie. Všeobecné kněžství je nutné k životu církve a projevuje se v dějinách spásy i ve věčnosti, kde bude každý osobně prožívat své všeobecné kněžství

¹³⁴ Srov. HELLIN, Francisco G. *Lumen gentium synopsi*. s. 82.

¹³⁵ Srov. AS III/I, s. 194.

¹³⁶ Srov. HELLIN, Francisco G. *Lumen gentium synopsi*. s. 87.

ve spojení s Kristem nezávisle na svém stavu.¹³⁷ „S Ježíšem a působením Ducha Svatého se všichni členové církve podílejí ve víře na společném kněžství, jež vykonávají v první řadě v přijímání svátostí pak ve vzájemném spojení, ve službě lidem, podle toho, jaké dary každý z nich přijal.“¹³⁸

2.3.4 Článek 11 /Uplatňování všeobecného kněžství ve svátostech/

Z názvu vyplývá, že článek hovoří o všech sedmi svátostech, jak působí a jak jsou uplatňovány v životě věřících z pohledu všeobecného kněžství. V prvním přípravném návrhu schématu to takto nebylo. V článku byly zmíněny jen svátosti iniciace a manželství.

Svátosti jsou v článku řazeny podle obecně užívaného způsobu jako v magisteriálních dokumentech, katechismech a v popularizující i teologické literatuře.¹³⁹ Nejprve jsou zmíněny iniciační svátosti křest, biřmování, eucharistie, poté svátosti uzdravení pokání a pomazání nemocných, nakonec jsou uvedeny svátosti, které slouží společenství a poslání věřících, svěcení a manželství.

II. vatikánský koncil v článku navazuje na linii řazení svátostí podle Petra Lombardského, kterou převzal a rozpracoval sv. Tomáš Akvinský v *Teologické sumě*. Nauku o svátostech podle sv. Tomáše pak převzal Florentský koncil a byla zařazena do římského misálu sestaveného po Tridentském koncilu.¹⁴⁰ Toto dělení je nedostatečné, když je eucharistie řazena jen mezi svátosti týkající se individuální stránky lidského života. Proto sv. Tomáš v traktátu o eucharistii rozvíjí ekleziální význam svátosti, jelikož eucharistie je příčinou jednoty mystického těla. V článku je tedy poukázáno na nový ekleziální rozměr všech svátostí.¹⁴¹

Posvátný a organický ráz tohoto kněžského společenství se aktivně projevuje svátostmi a ctnostmi. Křtem jsou věřící včleněni do církve a křestním nezrušitelným znamením jsou pověřeni konat bohopoctu křesťanského náboženství. Když se znovuzrozením stali Božími dětmi, mají závazek vyznávat před lidmi víru, kterou dostali od Boha prostřednictvím církve.⁴⁾ Svátost

¹³⁷ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Boží lid*. s. 314 - 315.

¹³⁸ ALBERIGO, Giuseppe. *Stručné dějiny II. vatikánského koncilu*. Brno: Barrister & Principal, 2008. s. 111. Dále jen: ALBERIGO, Giuseppe. *Stručné dějiny II. vatikánského koncilu*.

¹³⁹ Srov. MOHELNÍK, Tomáš. *Sebepojetí církve jako kněžský lid a jeho vliv*. s. 174.

¹⁴⁰ Srov. Tamtéž, s. 174 – 145.

¹⁴¹ Srov. Tamtéž, s. 175 – 176.

biřmování je dokonaleji spojuje s církví a obdařuje zvláštní silou Ducha svatého, proto jsou ještě více povinni šířit a bránit víru slovem i skutkem jako opravdoví Kristovi svědkové.⁵⁾ Účastí na eucharistické oběti, která je zdrojem a vrcholem celého křesťanského života, podávají Bohu božský dar a s ním i sebe samy.⁶⁾ Jak podáváním darů, tak svatým přijímáním mají všichni vlastní podíl na bohoslužebném úkonu, ovšem ne stejně, nýbrž každý jinak. Když se pak občerství Kristovým tělem ve svatém přijímání, projeví viditelným způsobem jednotu Božího lidu, kterou tato vznešená svátost výstižně naznačuje a obdivuhodně uskutečňuje.

Ti kdo přistupují ke svátosti pokání, dostávají od Božího milosrdenství odpuštění urážek, kterých se proti Bohu dopustili, a zároveň se smiřují s církví, kterou zranili svými hříchy a která svou láskou, příkladem a modlitbami pracuje na jejich obrácení. Svátostí pomazání nemocných a modlitbou kněží doporučuje celá církev své nemocné trpícím a oslavenému Pánu, aby jim ulehčil a zachránil je (srov. Jak 5,14-16). Vybízí je, aby se dobrovolně přidružili ke Kristovu utrpení a k jeho smrti (srov. Řím 8,17; Kol 1,24; 2 Tim 2,11-12; 1 Petr 4,13), a tak byli prospěšní Božímu lidu. Ti věřící, kteří byli vybráni k přijetí vyššího svěcení, jsou ve jménu Kristově ustanoveni k tomu, aby pásli církev Božím slovem a Boží milostí. Křesťanští manželé naznačují svátostí manželství tajemství jednoty a plodné lásky mezi Kristem a církví a mají na tom tajemství podíl (srov. Ef 5,32). Svátost jim dává sílu, aby si navzájem pomáhali k svatosti manželským životem i přiváděním dětí na svět a jejich výchovou. Tak mají v Božím lidu vlastní dar, který odpovídá jejich způsobu života a stavu.⁷⁾ Z jejich manželství vzchází rodina, v ní se rodí noví občané lidské společnosti a milostí Ducha svatého se při křtu stávají Božími dětmi, aby Boží lid v běhu času neustále trval. V této „rodinné církvi“ mají být rodiče slovem i příkladem prvními hlasateli víry pro své děti a v každém z nich mají podporovat jeho vlastní povolání, zvláště pozorně však duchovní povolání.

Všechny věřící křesťany, vybavené v každém povolání a stavu tolika a tak velikými prostředky spásy, volá Pán – každého jeho vlastní cestou – k dokonalé svatosti, jako je dokonalý sám Otec.¹⁴²

4) Srov. sv. Tomáš, Summa Theol. III, q. 63, a. 2.

¹⁴² LG 11.

- 5) Srov. sv. Cyril Jeruz., Catech. 17, de Spiritu Sancto II, 35-37: PG 33, 1009-1012. Nik. Kabasilas, De vita in Christo, lib. III, de utilitate chrismatis: PG 150, 569-580. Sv. Tomáš, Summa Theol. III, q. 65, a. 3 a q. 72, a. 1 a 5.
- 6) Srov. Pius XII., enc. Mediator Dei, 20.11.1947: AAS 39 (1947), zvl. 552n.
- 7) 1 Kor 7,7: „Každý má od Boha svůj vlastní dar (idion charisma): jeden pro to, druhý pro ono.“ Srov. sv. Augustin, De dono persev. 14, 37: PL 45, 1015n: „Nejen zdrženlivost je Boží dar, ale i cudnost manželů.“

V prvním přípravném schématu z listopadu 1962 byl článek obsažen v šesté kapitole „O laicích“ a označen číslem 23 „O právech a povinnostech laiků“.¹⁴³ Iniciační svátosti jsou zde zmíněny společně. V komentáři k textu článku prvního návrhu je řečeno, že právem laiků je právo na prostředky spásy, jimiž jsou především svátosti. Jejich hlavní povinnost je svědčit celým křesťanským životem, tato povinnost se opírá o svátosti iniciace. Jednotlivé úřady Krista (*tria munera Christi*) jsou přiřčeny odděleně jednotlivým iniciačním svátostem. Na Kristově kněžství mají věřící účast díky křtu a vykonávají ho především v eucharistii. Z bířmování vychází duchovní síla pro uskutečňování prorockého úřadu. Na královské důstojnosti se podílejí vítězstvím nad hříchem.¹⁴⁴

Z pozadí článku je stále patrné rozdělení na kněze a laiky, což se promění v následujících schématech.¹⁴⁵

Přepracované druhé schéma článku bylo vydáno 19. července 1963. Článek měl společně s články 10 a 12 číslo 24 a stal se součástí třetí kapitoly „O Božím lidu, zvláště o laicích“. Obsah článku se již blíží konečné verzi článku.

Nyní přiblížíme obsah článku. Posvátná povaha všeobecného kněžství vyniká ve svátostech. Křtem jsou věřící znovuzrozeni jako Boží děti a v jeho charakteru jsou změřeni k pravé bohopoctě, mají uchovávat víru, kterou přijali od Boha a církve. Svátostí bířmování se dílo této milosti dokončuje, věřící jsou upevňováni, aby svou víru slovy i skutky šířili a hájili. Účastí věřících na eucharistii, spojují své prosby s prosbou služebníka, který obětuje nejsvětější oběť skrze konsekrační slova. Tímto spojením s nejsvětější obětí a svatým společenstvím se v liturgii uskutečňuje aktivní účast věřících. Svátost manželství představuje tajemství jednoty mezi Kristem a církví, skrze její sílu se manželé posvěcují v manželském životě, z něhož vzniká rozením nových

¹⁴³ Srov. AS I/IV, s. 39.

¹⁴⁴ Srov. Tamtéž, s. 45.

¹⁴⁵ Srov. MOHELNÍK, Tomáš. Sebepojetí církve jako kněžský lid a jeho vliv. s. 170.

členů rodina. V této rodině jsou pak rodiče prvními hlasateli víry, jež tak slovy sv. Augustina vykonávají biskupský úřad a s pomocí Boží podporují svaté povolání. Skrze Kristův trojí úřad, na němž mají věřící podíl, zachovávají nový a největší příkaz lásky, kterou si nás zamiloval.¹⁴⁶

V pojetí eucharistie se „znovu vynořuje striktní rozdělení na věřící a na kněze jako služebníka eucharistie, a to takovým způsobem, že věřící laici se účastní na oběti kněze, která je v první řadě úkolem svěceného služebníka. Můžeme z toho vyvodit, že obecné kněžství je zde připisováno spíše laikům, tzn. věřícím ne-kněžím než skutečně všem pokřtěným. Eucharistie je v pravém slova smyslu pouze obětí sloužícího kněze a ostatní se na ní účastní. Jakoby v tomto pojetí scházela přímá účast věřících na Kristově oběti reprezentované svátostným děním, protože laici se účastní na oběti kněze.“¹⁴⁷

Po diskusích koncilních otců byl na třetím zasedání koncilu článek zařazen do druhé kapitoly „O Božím lidu“. Na začátku článku byly ke svátostem přidány také ctnosti, což žádali tři otcové, neboť svátosti působí ctnostný život a společně jimi vzniká svátostné společenství. Dále bylo do článku přidáno, že „laici skrze křest a biřmování dostávají podíl na Kristově kněžství“. Biřmování bylo upevněno přidáním věty, že svátost biřmování se dokonaleji spojuje s církví a obdařuje zvláštní silou Ducha Svatého. O eucharistii bylo přidáno, že je „vrcholem a pramenem celého křesťanského života“¹⁴⁸, což otcové převzali od Cyrila Jeruzalémského z katecheze o Duchu Svatém.¹⁴⁹

Dále v článku byla lépe vysvětlena účast věřících na eucharistii. Koncil používá výraz „*mít účast*“, (*participantes*). V prvním znění článku byly použity pojmy *consecratio* a *oblatio*, což podle jednoho koncilního otce jménem 31 dalších biskupů příliš rozděluje podíl věřících na eucharistii. Skrze všeobecné kněžství se každý věřící podílí na obětování, ačkoli konsekraci koná pouze svěcený služebník.¹⁵⁰

Výraz *in sacra synaxi* (*ve svatém přijímání*) je převzat z řecké tradice a koncilní otcové jím chtěli poukázat na sjednocující sílu eucharistie a odkazují na článek 26, který hovoří právě o jednotě věřících v eucharistii.

¹⁴⁶ Srov. AS III/I, s. 196.

¹⁴⁷ MOHELNÍK, Tomáš. Sebepojetí církve jako kněžský lid a jeho vliv. s. 170.

¹⁴⁸ AS III/I, s. 196.

¹⁴⁹ Srov. Tamtéž, s. 191.

¹⁵⁰ Srov. AS II/III, s. 63 - 64.

Koncilní komise dále kladla důraz na společenský aspekt svátosti pokání a pomazání nemocných, u kterého komise poukazuje na vztah nemocných s trpícím Kristem. U svátosti stavu zdůrazňují, že služebníci jednají jménem Krista ve prospěch všech věřících. A o svátosti manželství bylo doplněno, že „jednotu Krista s církví nejen ukazuje, ale má na ni také svůj podíl.“¹⁵¹

K poslednímu znění článku ještě jeden otec navrhl, aby se řeklo, že manželé si svátost manželství udílejí navzájem, což ale koncilní komise zamítla s tím, že to není vhodné, protože zvláště na východě to takto nepřijímají.¹⁵²

Iniciační svátosti jsou branou k všeobecnému kněžství. Křest je počáteční stav, uskutečňuje se na individuální rovině, spodobený s Kristem je přivtělen do církve.¹⁵³ Biřmování rozvíjí společenský rozměr přivtělení k církvi, které je základem pro kult.¹⁵⁴ Středobodem svátostného organismu je eucharistie, která naplňuje eschatologický ráz života a toto všeobecné kněžství je dále posvěcováno a rozvíjeno skrze tuto milost. Svátost kněžství a manželství křesťany ještě více připodobňuje s hlavou a tělem jako s Ježíšem a církví. Svátost kněžství dále napomáhá uskutečňovat vysluhování eucharistické oběti, která křesťanský lid spojuje v jedno, tak jak si přeje Kristus. Zbývající dvě svátosti slouží všeobecnému kněžství v uzdravování jak duše, tak těla, spodobňují s trpícím Kristem a slouží k dokonalejšímu obrácení na cestě směřující k věčné spáse.¹⁵⁵

2.3.5 Článek 26 /Kněžský úřad biskupů/

Článek pojednává o plném stavu kněžství s ohledem na jeho úřad, kterým je především obětování eucharistie. Biskupové dále řídí a vysluhují svátosti, vedou lid slovem a jdou mu příkladem svým životem.

Biskup je obdařen plností svátosti kněžství, a proto je „správcem milosti nejvyššího kněžství“⁴⁸⁾ především v eucharistii, kterou obětuje nebo dává obětovat⁴⁹⁾ a ze které církev ustavičně žije a roste. Tato Kristova církev je

¹⁵¹ Srov. AS II/III, s. 196 – 197.

¹⁵² Srov. Srov. HELLIN, Francisco G. *Lumen gentium synopsis*. s. 93.

¹⁵³ Srov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého: teologie svátosti biřmování*. Vyd. 1. Praha: Krystal OP, 2012. s. 34.

¹⁵⁴ Srov. Tamtéž, s. 35.

¹⁵⁵ Srov. MOHELNÍK, Tomáš. *Sebepojetí církve jako kněžský lid a jeho vliv*. s. 178 – 179.

opravdu přítomna ve všech zákonitých místních shromážděních křesťanů, která ve spojení s jejich pastýři Nový zákon nazývá také církvemi.⁵⁰⁾ Jsou totiž, každá ve svém místě, nový lid povoláný od Boha mocí Ducha svatého a v přesvědčivé plnosti (srov. 1 Sol 1,5). V nich se věřící shromažďují hlásáním Kristova evangelia a v nich se slaví tajemství večeře Páně, „aby se pokrmem a krví Páně spojovalo celé bratrstvo“.⁵¹⁾ V každém oltářním společenství při biskupově posvátné službě⁵²⁾ se ukazuje znamení oné lásky a „jednoty tajemného těla, bez níž nemůže být spása“.⁵³⁾ V těchto shromážděních, i když často bývají malá a chudá nebo žijí v rozptýlení, je přítomen Kristus, jehož mocí se sdružuje jedna, svatá, katolická a apoštolská církev.⁵⁴⁾ Neboť „účast na těle a krvi Kristově nepůsobí v nás nic jiného než to, že se přetvořujeme v to, co přijímáme“.⁵⁵⁾

Každé zákonité slavení eucharistie řídí biskup. Jemu je svěřena povinnost konat pro božskou velebnost bohopoctu křesťanského náboženství a vést její správu podle příkázání Páně a podle církevních zákonů, které pro svou diecézi na základě vlastního úsudku podrobněji určuje.

A tak biskupové svou modlitbou za lid a svou prací pro lid rozdávají mnoha způsoby a bohatě z plnosti Kristovy svatosti. Službou slova dávají věřícím Boží sílu pro jejich spásu (srov. Řím 1,16). Svátostmi, jejichž pravidelné a plodné rozdělování řídí svou autoritou,⁵⁶⁾ posvěcují věřící. Oni dávají směrnice pro udílení křtu, jímž se dopřává účast na Kristově královském kněžství. Oni původně přísluhují bířmováním, udělují svátost kněžství a upravují řád pokání. Starostlivě povzbuzují a poučují svůj lid, aby se s vírou a úctou účastnil liturgie, zejména svaté mešní oběti. Konečně i příkladem svého života mají pomáhat těm, kterým stojí v čele; mají ukázněně vzdalovat svůj život od všeho zla a podle svých sil s Boží pomocí jej přetvářet k dobrému, aby spolu se stádcem, které jim bylo svěřeno, došli do věčného života.⁵⁷⁾ 156

48) Modlitba při biskupském svěcení v byzantském obřadu: Euchologion to mega, Řím 1873, 139.

49) Srov. sv. Ignác Muč., Smyrn., 8, 1: ed. Funk I, 282.

50) Srov. Sk 8,1; 14,22-23; 20,17 a jinde.

51) Mozarabská modlitba: PL 96, 759B.

52) Srov. sv. Ignác Muč., Smyrn. 8, 1: ed. Funk I, 282.

53) Sv. Tomáš, Summa theol. III, q. 73, a. 3.

54) Srov. sv. Augustin, C. Faustum 12, 20: PL 42, 265; Serm. 57,7: PL 38, 389 atd.

55) Sv. Lev Vel., Serm. 63, 7: PL 54, 357C.

56) Srov. Traditio Apostolica Hippolyti, 2-3: ed. Botte, 26-30.

57) Srov. znění tak zvaného Examen na začátku biskupského svěcení a modlitby na konci téhož svěcení po Te Deum.

Článek byl do konstituce včleněn až do druhého přípravného schématu pod číslem 20. Počáteční text článku je poměrně krátký s porovnáním s konečnou podobou článku.

Biskup je největší z kněží, „správce milosti nejvyššího kněžství“, což je převzato z modlitby při svěcení biskupů v byzantském ritu. Správcem milosti nejvyššího kněžství je především v eucharistii, ji sám obětuje a stará se, aby byla obětována, neboť z ní církev neustále žije a roste.¹⁵⁷ Zde se koncilní otcové odvolávají mimo jiné na sv. Augustina, který v *Contra Faustum* píše, že eucharistie je svátost, jež církev slaví pouze v pozemském čase. Svátosti vytryskají z boku Krista zesnulého na kříži, který založil církev. Dále k tomu uvádějí sv. Tomáše Akvinského, který říká, že předmětem této svátosti je jednota mystického těla, bez které nikdo nemůže být spasen.¹⁵⁸ Biskupové jsou vysluhovateli svátosti svěcení a svátosti biřmování. Kromě služby slova nabízí také další svátosti a ze své autority řídí jejich náležitá a plodná udílení.¹⁵⁹

V komentáři k druhé kapitole bylo ještě zdůrazněno, že kromě služby slova biskup nabízí službu svátostí, zvláště eucharistie, svěcení a poučuje i povzbuzuje svěřený lid, aby se věřící účastnili liturgie, zvláště mešní oběti.¹⁶⁰

Ve třetím schématu z roku 1964 byl již článek označen číslem 26. Nejdříve vypovídá o biskupském úřadu a to zejména o eucharistii. Poté se článek věnuje právům a povinnostem vyplývajících z plného svátostného kněžství.

Po třetím zasedání koncilního shromáždění byl článek rozšířen o poznámky koncilních otců k druhé verzi textu. Do článku byl včleněn text o komunitním charakteru eucharistie a to především v místních církvích podle doktrinní komise a mnoha otců.¹⁶¹

¹⁵⁷ Srov. AS II/I, s. 239.

¹⁵⁸ Srov. Tamtéž, s. 255.

¹⁵⁹ Srov. Tamtéž, s. 239.

¹⁶⁰ Srov. Tamtéž, s. 255.

¹⁶¹ Srov. AS III/I, s. 253

Dále byl do textu přidán úryvek z mozarabské modlitby, kde je popsána jednota lidu při slavení eucharistie. V místních církvích se lidé shromažďují k hlásání Kristova evangelia a slaví tajemství večeře Páně, aby byli tělem a krví Páně spojeni v jedno.¹⁶² Aby byla jednota celého lidu ještě více zdůrazněna, je zde citována *Teologická Suma* sv. Tomáše Akvinského, kde píše, že bez jednoty tajemného těla nemůže být spása. V předchozím textu byla tato věta jen v poznámkách k článku. Dále v článku otcové odkazují na sv. Augustina, který podotýká, že jednota je i v malých rozptýlených společenstvích díky přítomnosti Krista, jehož mocí se jednota vytváří. Na konec odstavce byla přidána věta z kázání papeže Lva Velikého, aby byla patrna dynamika společenství. „Účast na krvi a těle Kristově v nás nepůsobí nic jiného, než to, že se přetvořujeme v to, co přijímáme“.¹⁶³

Dále otcové zdůrazňují, že slavení eucharistie v církvi řídí biskup, tak i rozdělování ostatních svátostí. Popis posvěcení skrze svátosti je uveden více popořádku a začíná křtem, jehož vysluhování řídí biskup a je s ním liturgicky těsně spojen. Křtem jsou věřící uvedeni do královského a všeobecného kněžství. Aby byl zachován řád východních církví je služebník světicí biskupy nazván *originarius*.¹⁶⁴ Biskupové upravují řád svátosti křtu a pokání, přísluhují biřmování a udílejí svátost kněžství. Mimo to slouží lidu modlitbou a službou slova. Povzbuzují věřící k účasti na liturgii, zvláště mešní oběti a mají žít příkladným životem.¹⁶⁵

Po čtvrtém zasedání již obsah článku zůstal stejný. Komise totiž nespatovala za nutné jakkoliv článek měnit. Ještě zmíním zajímavé postřehy koncilních otců k poslednímu znění článku před konečným hlasováním. Jeden otec žádal přidat ve větě, že biskupové jsou správcem milosti nejvyššího kněžství především *ve slavení eucharistie, ze které církev nejvíce roste a žije a projevuje se*. Komise to zamítla jako nepotřebné. Stejně jako zamítla návrh jednoho otce přidat do článku zmínku o svátostech pomazání nemocných a manželství.¹⁶⁶

Důležitým tématem článku je jednota. Pro budování církevní jednoty je důležitá eucharistie, která dává účast na smrti a vzkříšení Krista. V eucharistii je církev

¹⁶² Srov. AS III/I, s. 222.

¹⁶³ Tamtéž, s. 223.

¹⁶⁴ Srov. Tamtéž, s. 254.

¹⁶⁵ Srov. Tamtéž.

¹⁶⁶ Srov. AS III/VIII, s. 93 – 94.

budována a v lásce zdokonaluje svoji jednotu. Pro tuto jednotu je také nutné hlásání evangelia a touha lidstva po jednotě.¹⁶⁷ Bez lásky a jednoty tajemného těla nemůže být spása. Biskupové a kněží posvěcují církev modlitbou a prací, příkladem, službou slova a udílením svátostí.

2.3.6 Článek 34 /Účast laiků na všeobecném kněžství/

Nejprve se v článku odkazuje na kněžství Krista, na kterém má kněžství laiků podíl. Laici mají konat bohoslužbu k oslavě Boha a spáse světa. Poté jsou v článku popsány duchovní oběti laiků.¹⁶⁸

Protože nejvyšší a věčný velekněz Ježíš Kristus chce pokračovat ve svém svědectví a ve své službě i prostřednictvím laiků, oživuje je svým Duchem a neustále je povzbuzuje ke každému dobrému a dokonalému dílu.

Těm totiž, které spojuje těsně se svým životem a posláním, uděluje také podíl na svém kněžském úřadu, aby vykonávali duchovní bohoslužbu k oslavě Boha a ke spáse lidí. Z tohoto důvodu laici zasvěcení Kristu a posvěcení Duchem svatým jsou podivuhodně povoláni a vybaveni, aby se v nich rodily vždy hojnější plody Ducha. Všechny jejich skutky, modlitby a apoštolská činnost, manželský a rodinný život, každodenní práce, odpočinek duševní i tělesný, jsou-li konány v Duchu, ba i těžkosti života, jsou-li snášeny trpělivě, stávají se duchovními oběťmi Bohu milými skrze Ježíše Krista (srov. 1 Petr 2,5); jsou zbožně přinášeny Otci zároveň s obětí těla Páně při slavení eucharistie. Takto i laici zasvěcují Bohu svět, když všude jednájí svatě jako ctitelé Boha.¹⁶⁹

Tento článek byl do konstituce *Lumen gentium* začleněn do třetího přípravného schématu 15. září 1964 do kapitoly „O laicích“ a nazván byl „O účasti laiků na všeobecném kněžství a bohoslužbě“. Nový text článku byl vytvořen podle připomínek koncilních otců.

Text byl upraven zvláště na základě vyjádření biskupa De Smedta z Belgie jménem dalších víc jak šedesáti biskupů z různých zemí. De Smedt upozornil na to, že třetí kapitola se zabývá všeobecným kněžstvím všech věřících, avšak v článku se

¹⁶⁷ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Boží lid*. s. 203 – 204.

¹⁶⁸ Srov. MOHELNÍK, Tomáš. *Sebepojetí církve jako kněžský lid a jeho vliv*. s.172.

¹⁶⁹ LG 34.

o všeobecném kněžství laiků nemluví, když se popisuje spásonosný apoštolský život laiků. Text předložený biskupem, je rozdělen na tři části, které se postupně zabývají daným úřadem, kterak participuje na Kristově poslání.

Laici jsou povolání k životu v jednotě s Kristem a k výkonu svého kněžského úkolu. Jejich život má být ve spojení s Kristem duchovní bohoslužbou, aby byl oslavován Otec a usmiřován hřích. Laici jsou ve křtu a biřmování zasvěceni Kristu knězi a s ním a v něm se mají neustále dávat sami sebe v oběť. Život laiků musí být hluboce zbožný a přímo zaměřen v Kristu k oslavě Boha. S Kristem se mají laici modlit a trpělivě snášet utrpení svého života, aby smířili hříchy celé lidské rodiny. Mají předkládat živou oběť Bohu milou. Toto sjednocení laiků s Kristem dosahuje svého vrcholu, účastní-li se eucharistické oběti.¹⁷⁰

V druhé části článku je zdůrazněno, že laici se neomezují pouze na svět a lidské záležitosti, ale také na kult, kterým vzdávají chválu Bohu a slouží k spáse lidí. Laici posvěcují svět pro Boha, ačkoliv vykonávají své posvěcení jinak než posvěcení služebníci, aby svět neztratil svůj časný řád.¹⁷¹ Laici posvěceni Duchem Svatým od něj dostávají dary, které se mají projevit v jejich životě a to modlitbě, apoštolské činnosti, manželství, rodinném životě, každodenní práci i v tělesném a duševním odpočinku, stejně tak těžkosti života se skrze Ježíše Krista stávají oběťmi Bohu milými. Všechny tyto dary a oběti jsou přinášeny Otci i s obětí těla Páně při slavení eucharistie.¹⁷²

K upravenému znění článku, ještě před jeho odhlasováním, mohli koncilní otcové vznášet svoje připomínky, dvě z nich nyní zmíním.

První připomínka se týkala názvu článku, kdy více koncilních otců žádalo říci *obecné (commune)* místo *universální (universalis)* kněžství. Komise s návrhem souhlasila a v názvu použila *sacerdotium commune*. V druhé připomínce chtěl jeden koncilní otec z článku odstranit slova *manželství a rodinném životě*. Komise odpověděla, že to v žádném případě není vhodné.

Z textu článku vyplývá, že eucharistie je pramen a vrchol veškerého křesťanského života, neboť všechny dary spolu s oběťmi jsou přinášeny s obětí těla Páně při slavení

¹⁷⁰ Srov. AS II/III, s. 101 – 102.

¹⁷¹ Srov. Tamtéž. s. 285.

¹⁷² Srov. Tamtéž. s. 275.

eucharistie. Veškeré konání věřících, dary i oběti, díky posvěcení Ducha Svatého, se stávají duchovními oběťmi, které oslavují Boha a přispívají ke spáse světa.¹⁷³

2.4 Svátost kněžství

2.4.1 Článek 21 /Biskupství jako svátost/

Článek 21 pojednává o tom, jak biskup reprezentuje Krista, když jedná v jeho zastoupení před věřícími. Ten, kdo je ve společenství s biskupem, je i ve společenství s Kristem. Biskup hlásá všem národům evangelium, uděluje svátosti a to díky daru Ducha Svatého, jehož biskup obdržel při biskupském svěcení.¹⁷⁴

V biskupech, jimž stojí po boku kněží, je tedy uprostřed věřících přítomen Pán Ježíš Kristus, nejvyšší velekněz. Sedí sice po pravici Boha Otce, není však vzdálen od shromáždění svých biskupů,¹⁷⁾ nýbrž především prostřednictvím jejich vznešené služby hlásá všem národům Boží slovo a věřícím neustále uděluje svátosti křesťanské víry. Jejich otcovskou funkci (srov. 1 Kor 4,15) přivtěluje nebeským znovuzrozením nové údy ke svému Tělu, jejich moudrostí a rozvážností řídí a vede lid Nové úmluvy při jeho putování k věčné blaženosti. Tito pastýři, vybraní k pasení Pánova stáde, jsou Kristovi služebníci a správci Božích tajemství (srov. 1 Kor 4,1). Jim bylo svěřeno svědectví pro radostnou zvěst o Boží milosti (srov. Řím 15,16; Sk 20,24) a službu Ducha a spravedlnosti ve slávě (srov. 2 Kor 3,8-9).

Aby apoštolové mohli plnit tak veliké úkoly, obdařil je Kristus zvláštním vylitím Ducha svatého, který na ně sestoupil (srov. Sk 1,8; 2,4; Jan 20,22-23). Také oni svým pomocníkům předali vkládáním rukou duchovní dar (srov. 1 Tim 1,14; 2 Tim 1,6-7), který v biskupském svěcení došel až k nám.¹⁸⁾ Posvátný sněm učí, že se biskupským svěcením uděluje plnost svátosti kněžství, které se i v liturgických zvyklostech církve i u svatých otců nazývá nejvyšším kněžstvím a plností posvátné služby.¹⁹⁾ Biskupské svěcení uděluje spolu s kněžským úřadem také úřad učitelský a pastýřský. Tyto úřady však podle své povahy mohou být vykonávány pouze v hierarchickém společenství s hlavou a členy

¹⁷³ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Boží lid*. s. 320.

¹⁷⁴ Srov. PESCH, Otto Hermann. *Druhý vatikánský koncil*. s. 243.

sboru. Z ústního podání, doloženého především liturgickými obřady a zvyky jak východní, tak západní církve, vysvítá, že vkládáním rukou a slovy svěcení se uděluje milost Ducha svatého²⁰⁾ a vtiskuje posvátné znamení,²¹⁾ takže biskupové jedinečným a viditelným způsobem zaujímají místo samého Krista učitele, pastýře a velekněze a jednají v jeho zastoupení.²²⁾ Biskupům přísluší přibírat nové vyvolené do biskupského sboru svátostným svěcením.¹⁷⁵

17) Srov. Lev Vel., Serm. 5,3: PL 54, 154.

18) Trid. koncil, 23. zas., kap. 3 uvádí slova 2 Tim 1,6-7, aby dokázal, že kněžské svěcení je pravá svátost: Denz. 959 (1766).

19) V Trad. Apost. 3: ed. Botte, Sources Chr., 27-30, se biskupovi připisuje „prvenství v kněžství“. Srov. Sacramentarium Leonianum, ed. C. Mohlberg, Sacramentarium Veronense, Řím 1955, 119: „ke službě nejvyššího kněžství (...) Doplní ve svých kněžích plnost svého mystéria“. Týž, Liber Sacramentorum Romanae Ecclesiae, Řím 1960, 121-122: „Uděl jim, Pane, biskupský stolec k řízení tvé církve a veškerého lidu.“ Srov. PL 78, 224.

20) Srov. Trad. Apost. 2: ed. Botte, 27.

21) Srov. Trid. koncil, 23. zas., kap. 4 učí, že svátost kněžství vtiskuje nezničitelné znamení: Denz. 960 (1767). Srov. Jan XXIII., proslov Iubilare Deo, 8.5.1960: AAS 52 (1960), 466. Pavel VI., Homilie ve vatik. bazilice, 20.10.1963: AAS 55 (1963), 1014.

22) Sv. Cyprián, Epist. 63, 14: PL 4, 386; Hartel IIIB, 713: „Kněz opravdu zastupuje Krista“. Sv. Jan Zlat., In 2 Tim, hom. 2, 4: PG 62, 612: Kněz je „symbolon“ Krista. Sv. Ambrož, In Ps. 38, 25-26: PL 14, 1051-52; CSEL 64, 203-204. Ambrosiaster, In 1 Tim 5,19: PL 17, 479C a In Eph. 4, 11-12, 387C. Teodor z Mops. Hom. Catech. XV, 21 a 24: ed. Tonneau 497 a 503. Hesychius Jeruz., In Lev. L. 2, 9, 23: PG 93, 894B.

Tento článek byl přidán až do druhého přípravného schématu 30. září 1963 jako 14. článek druhé kapitoly „Hierarchické zřízení církve, zvláště episkopát“. Nyní přiblížím obsah přípravného článku. Článek začínal ustanovením svátosti stavu Kristem. Biskupům přísluší nejvyšší stupeň kněžství a nejposvátnější svatá služba podle svědectví církevních Otců a tradice církve. Z liturgické tradice západu i východu je zřejmé, že skrze vkládání rukou a slova posvěcení, je biskupům předána milost Ducha Svatého.¹⁷⁶ Moc učení a řízení je úzce spojena s mocí posvěcení, která je svěřena svátosti stavu. Nikdo nemá pochybovat, že biskupské svěcení je skutečné a nejvyšší stupeň kněžství. Vysvěcený biskup je obdařen svátostným charakterem a silou svátosti je postaven nad kněze, kteří se s ním účastní kněžského úřadu.

¹⁷⁵ LG 21.

¹⁷⁶ Srov. AS II/I, s. 233

Druhý odstavec vyjadřuje vztah biskupů a Krista. V biskupech je jedinečně přítomen Kristus, aby skrze jejich službu hlásání Božího slova a skrze svátosti víry neustále sloužili své církvi. Jsou služebníky Krista a je jim svěřena kněžská služba slova a svědectví evangelia, Boží milosti, jakož i služba v Duchu, pravdě a slávě.¹⁷⁷

Ve třetím schématu byl prohozen první odstavec s druhým, aby vynikl jeho obsah a byla zvýrazněna návaznost s předchozími myšlenkami. Jinak obsah článku zůstal beze změny. Poslední schválená verze článku byla po diskusích koncilního shromáždění upravena a rozšířena.¹⁷⁸ Koncilní komise upravila jazyk článku, aby byl více biblický. Někteří otcové žádali svátost kněžství vystihnout více pozitivně, aby se pod slovy neskrývaly omyly těch, kteří svátost popírají. Aby koncilní komise této žádosti vyhověla, začala popisem svátosti kněžství od daru Ducha uděleného apoštolům od samotného Krista, poté následuje vkládání rukou, které je popsáno v pastorálních epištolách jako Dar Ducha Svatého, aby bylo udrženo trvání biskupského svěcení, jak ho dosvědčuje apoštolská tradice.¹⁷⁹

Dále koncilní otcové hlasovali o tom, zda je vhodné v článku říci, „že biskupské svěcení je nejvyšší stupeň svátosti stavu.“ Kladně hlasovalo 2123 biskupů, proti bylo 34 biskupů. Spíše však než „nejvyšší stupeň svátosti stavu“ má být biskupství nazýváno „plnost či úplnost kněžství“. Z tradice je jasně dokázáno, že skrze biskupské svěcení je dána milost Ducha Svatého.¹⁸⁰

Ohledně biskupského úřadu učení a řízení bylo přijato, že ze své podstaty mohou být vykonávány jediné ve společenství. Tyto úkoly jsou ve společenství s hlavou a údy mají být přijímány a vykonávány.¹⁸¹

K prvnímu textu mnoho koncilních otců poznamenalo, že biskupství z toho může být chápáno jako pouhá moc posvěcení ve svátosti stavu, jako by všechna moc biskupů a všechny úlohy zdánlivě či reálně vycházely jen ze svěcení. Po diskusi komise stanovila, že biskupské svěcení dává trojí úřad a to učitelský, kněžský a královský.

¹⁷⁷ Srov. AS II/I, s. 234.

¹⁷⁸ Srov. AS III/I, s. 214.

¹⁷⁹ Srov. Srov. HELLIN, Francisco G. *Lumen gentium synopsi*. s. 180.

¹⁸⁰ Srov. AS III/I, s. 239.

¹⁸¹ Srov. Tamtéž, s. 240.

Biskupové tyto úlohy nemohou vykovávat jinak než ve společenství s hlavou a členy kolegia episkopátu.¹⁸²

Na závěr, jak žádali mnozí otcové, je vysvětlen vztah kněžství biskupů vůči Kristu. Je zde řečeno, že biskupové konají v osobě Krista, ne však jen velekněze a učitele, ale i pastýře, neboť je nutné vyložit celý úřad biskupů.

Na konci článku koncilní komise potvrdila, že biskupové můžou světit biskupy a biskupské svěcení přivtěluje nově vysvěceného do společenství biskupů.¹⁸³

Svätost kněžství se plně uskutečňuje pouze v biskupech. Kněží a jáhni jsou spolupracovníci biskupů a podílejí se na hierarchickém poslání, neboť mají na kněžství účast. Biskup je však jediný dokonalý zástupce Krista, protože má plnost kněžství.¹⁸⁴ Biskupské poslání má svůj přímý zdroj ve svátosti kněžství, toto poslání však může biskup uskutečnit pouze v jednotě s ostatními biskupy a s papežem.¹⁸⁵

2.4.2 Článek 28 /Kněží a jejich vztah ke Kristu, k biskupům, k ostatním kněžím a ke křesťanskému lidu/

Svätostným svěcením kněží přísluší k hierarchii, jsou spolupracovníky biskupů, na jejichž pověření vykonávají část úkolů biskupů, zvláště ve farnosti a to hlásání evangelia, řízení obce a udílení svátostí.¹⁸⁶

Kristus, kterého Otec posvětil a poslal na svět (srov. Jan 10,36), poskytl prostřednictvím apoštolů účast na svém posvěcení a poslání jejich nástupcům, totiž biskupům;⁶²⁾ ti svěřili úkoly své služby v různých stupních různým jedincům v církvi. A tak Bohem ustanovenou církevní službu vykonávají na různých stupních kněžství ti, kteří se už odedávna nazývají biskupy, kněžími a jáhny.⁶³⁾ Kněží sice nedosáhli vrcholu kněžství a ve výkonu své moci závisí na biskupech, jsou však s nimi spojeni kněžskou důstojností⁶⁴⁾ a mocí svátosti kněžství⁶⁵⁾ podle obrazu Krista, nejvyššího a věčného kněze (srov. Žid 5,1-10; 7,24; 9,11-28); jsou posvěceni, aby hlásali evangelium, aby se stali pastýři

¹⁸² Srov. Tamtéž.

¹⁸³ Srov. AS III/I, s. 241.

¹⁸⁴ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Boží lid*. s. 273.

¹⁸⁵ Srov. Tamtéž, s. 274.

¹⁸⁶ Srov. PESCH, Otto Hermann. *Druhý vatikánský koncil*. s. 255 – 256.

věřících a konali bohoslužby jako praví kněží Nového zákona.⁶⁶⁾ Podle stupně služby se podílejí na úkolu jediného prostředníka Krista (srov. 1 Tim 2,5) a hlásají všem Boží slovo. Svůj posvátný úřad však vykonávají zejména v eucharistické bohoslužbě neboli shromáždění, kde zastupují Krista,⁶⁷⁾ hlásají jeho tajemství a spojují prosby věřících s obětí jejich hlavy. V mešní oběti zpřítomňují a přivlastňují⁶⁸⁾ až do příchodu Páně (srov. 1 Kor 11,26) jedinou oběť Nového zákona, totiž oběť Krista obětujícího sebe sama jednou provždy Otcí jako neposkvrněný obětní dar (srov. Žid 9,11-28). Pro věřící kající anebo nemocné vykonávající službu smíření a posily; potřeby a prosby věřících přednášejí Bohu Otcí (srov. Žid 5,1-3). Úřad Krista pastýře a hlavy vykonávají v mezích své moci,⁶⁹⁾ a tak shromažďují Boží rodinu jako bratrské společenství, oživované jedním duchem⁷⁰⁾ a skrze Krista v Duchu ji vedou k Bohu Otcí. Jemu se klanějí uprostřed svého stáde v duchu a v pravdě (srov. Jan 4,24). Konečně věnují své síly kázání a vyučování (srov. 1 Tim 5,17); co v zákoně Páně četli a prorozjímalí, v to věří, v co uvěřili, tomu učí, a čemu učí, podle toho jednají.⁷¹⁾ (...) Všichni kněží tedy, jak diecézní, tak řeholní, jsou svěcením a službou přidružení ke sboru biskupů a podle svého povolání a podle své milosti slouží dobru celé církve.

Společné posvátné svěcení a poslání spojuje všechny kněze mezi sebou navzájem důvěrným bratrstvím, které se má dobrovolně a ochotně projevovat vzájemnou pomocí jak duchovní, tak hmotnou, jak pastorační, tak osobní, při shromážděních i ve společenství života, práce a lásky.

O věřící, které duchovně zplodil křtem a vyučováním (srov. 1 Kor 4,15; 1 Petr 1,23), mají pečovat jako otcové v Kristu. Stali se svému stádcí dobrovolně vzorem (srov. 1 Petr 5,3). Proto ať svou obec tak řídí a tak jí slouží, aby si opravdu zasloužila být nazývána jménem, jímž je označován jedině Boží lid, a to jako celek: Boží církev (srov. 1 Kor 1,2; 2 Kor 1,1; a jinde). Ať pamatují, že mají svým každodenním životem a každodenní péčí ukazovat věřícím i nevěřícím, katolíkům i nekatolíkům obraz skutečně kněžské a pastýřské služby a všem vydávat svědectví pravdy a života. Jako dobří pastýři mají hledat také ty (srov. Lk 15,4-7), kteří sice byli pokřtěni v katolické církvi, ale přestali přijímat svátosti nebo dokonce odpadli od víry. (...) ¹⁸⁷

¹⁸⁷ LG 28.

- 62) Srov. sv. Ignác Muč., Ad Ephes., 6, 1: ed. Funk I, 218.
- 63) Srov. Trid. koncil, De sacr. Ordinis, kap. 2: Denz. 958 (1765) a kán. Denz. 966 (1776).
- 64) Srov. Inocenc I., Epist. ad Decentium: PL 20, 554A; Mansi 3, 1029; Denz. 98 (215): „Presbyteri, třebaže jsou kněží druhého stupně, nemají vrchol duchovní služby“. Sv. Cyprián, Epist. 61, 3: ed. Hartel, 696.
- 65) Srov. Trid. koncil, uv. m., Denz. 956a-968 (1763-1778), a zvláště kán. 7: Denz. 967 (1777). Pius XII., apošt. konst. Sacramentum Ordinis: Denz. 2301 (3857-61).
- 66) Srov. Inocenc I., uv. m. Sv. Řehoř Naz., Apol. II, 22: PG 35, 432B. Ps.-Dionysius, Eccl. Hier. 1, 2: PG 3, 372D.
- 67) Srov. Trid. koncil, 22. zas.: Denz. 940 (1743). Pius XII., enc. Mediator Dei, 20.11.1947: AAS 39 (1947), 553; Denz. 2300 (3850).
- 68) Srov. Trid. koncil, 22. zas.: Denz. 938 (1739-40). 2. vat. koncil, Konst. o posvátné liturgii Sacrosanctum Concilium čl. 7 a 47: AAS 56 (1964), 100-113.
- 69) Srov. Pius XII., enc. Mediator Dei, uv. m., č. 67.
- 70) Srov. sv. Cyprián, Epist. 11, 3: PL 4, 242B; Hartel II, 2, 497.
- 71) Srov. Pontificale Romanum, De Ordinatione Presbyterorum při oblékání rouch.

V prvním přípravném schématu, vydaném 1. prosince 1964, měl tento článek číslo 12 s názvem „O kněžích“, byl součástí třetí kapitoly „Biskupství jako nejvyšší stupeň svátosti stavu a o kněžství“.¹⁸⁸ V porovnání s konečnou verzí článku je první verze o dost kratší. Nyní stručně popíšeme obsah první podoby článku. Nejprve se článek zabývá ustanovením, účelem a plností kněžství. Biskupové ustanovují kněze za účelem společenství s nimi a pomoci ve službě. Ačkoli nemají vrchol kněžství, přece jsou po přijetí svátosti svěcení skuteční kněží, jakoby se na ně od biskupa přelévá přebohatá otcovská plnost. Sami konají v osobě Krista při oběti mše svaté a ve vysluhování svátostí. Avšak nemohou konat jinak, než s pověřením biskupa.¹⁸⁹

Následně byl článek přepracován. Upravený článek byl označen číslem 15 „O kněžích a jáhnech“ byl předložen 30. září 1963. Na začátku článku je popsána církevní hierarchie zřízená z Boží vůle. Kněží jsou ustanoveni jako pomocníci a spolupracovníci biskupů, mají společně šířit mezi všechny věřící díla milosti a pravdy. Přijetím svátosti svěcení jsou skutečnými knězi, ačkoliv nemají nejvyšší stupeň kněžství. Když obětují mši svatou a vysluhují svátosti, konají v osobě Krista. Vedou věřící k účasti na Kristově oběti spojení s církví v dokonalé poslušnosti víry a lásky

¹⁸⁸ Srov. AS I/IV, s. 23.

¹⁸⁹ Srov. Tamtéž.

a pracují na vytváření pevného a jednomyslného společenství, to vykonávají na základě pověření biskupa. Při slavení těla Páně se učí obětovat sami sebe Kristu a svým bratřím mají pomáhat v duchovním životě, pastorační službě a v každodenních starostech.¹⁹⁰

Mnoho koncilních otců po vyložení nauky o biskupech žádalo vrátit starý článek o kněžích a jáhnech. Chtěli totiž zachovat podle nich logičtější kontinuitu článku a líbilo se jim, jak je zde předloženo kněžství jakožto participace na biskupství.

Další otcové žádali více se v článku zabývat kněžími, protože kněží viditelně následují cestu našeho Pána, a protože v článku není žádný hlubší a širší výklad o dogmatických základech jejich služby.

Témata, která byla podle koncilních otců potřeba probrat byla: vztah mezi Kristem a kněžími, vztah mezi kněžími a biskupem, mezi sebou navzájem neboli o kolegiu presbyterů a vztah kněží k božímu lidu. Koncilní komise tato témata rozebrala a vložila do textu článku.

Nejprve se koncilní otcové zabývali posvátnou mocí. Je zde připomenuta jak moc stavu, tak jurisdikce, která je z Kristova poslání plně přítomna v biskupech a pak rozdílným způsobem v dalších služebnících podle jejich druhu služby. Text je formulován na základě Nového zákona a s odkazy na formulace Tridentského koncilu.¹⁹¹

O vztahu kněží ke Kristu je potvrzeno, že kněží závisí ve své moci na biskupovi. Biskupové jsou nadřazeni jak stavem, tak jurisdikcí a to z Božského ustanovení. Kněžství svátostnou silou stavu odkazuje na Krista kněze. Aby se koncilní otcové vyhnuli otázce o předávání ustanovení, komise v článku použila slova, „kněží jsou s biskupy spojeni kněžskou důstojností [což převzali od papeže Inocence I.] a jsou spojeni mocí svátosti kněžství“ na místo „skrze vkládání rukou a slova ustanovení“. Slovo kněz se v Novém zákoně užívá pro Krista, případně pro kněze Starého zákona nebo pro celý křesťanský lid, někdy také o pohanských kněžích. Kněz je ten, kdo obětuje eucharistii a řídí společenství okolo ní.¹⁹² Zde komise odkazuje na encykliku Pia XII. *Mediator Dei*, kde je to jasně vyloženo. „Kněz koná pouze ve jménu lidu jako zástupce lidu, neboť v sobě nese osobu Ježíše Krista, nakolik on je hlavou všech údů a pro všechny sám sebe obětoval, a proto přistupuje k oltáři jako služebník Krista, nižší

¹⁹⁰ Srov. AS II/I, s. 234 – 235.

¹⁹¹ Srov. AS III/I, s. 256.

¹⁹² Srov. Tamtéž, s. 256 – 257.

než Kristus, avšak vyšší než lid“¹⁹³. Kněžství nespočívá pouze ve výkonu kultu, ale také v pastoračním vedení a v lásce Kristově vede církve k jednotě. Proto je v článku uvedeno, že vysluhují svátosti smíření a pomazání nemocných, modlí se a starají se o lid, kterému jdou svým životem příkladem.¹⁹⁴

Další část je věnována vztahu kněžského úřadu k biskupskému úřadu. V předchozím schématu bylo v článku řečeno, že biskupové na kněze přelévají „milost ze své přebohaté otcovské plnosti“¹⁹⁵, což bylo vzato z preface při svěcení kněží. To se ale mnoha koncilním otcům nezdálo vhodné, a tak v nové úpravě článku je kněžství odvozováno od kněžství Krista. Dále je v článku popsán vztah kněží k biskupům. Kněží jsou vedeni pod autoritou biskupa, jejich vztah se zakládá v poslušnosti a věrnosti¹⁹⁶.

Koncilní otcové chtěli, aby byla vyjádřena jednota kněží jak diecézních, tak řeholních a jejich společenství, které se odvozuje od jediného kněžství a služby Krista, která se přenáší dál skrze papeže a ostatní biskupy¹⁹⁷ vyzdvihují nutnou bratrskou spolupráci v duchovních, pastoračních otázkách a hmotných věcech.

K poslednímu tématu, vztahu kněží k věřícím, koncil doporučuje kromě péče o věřící v církvi, také evangelizaci těch, kteří dosud nevěří a stejně tak těch, kteří odpadli od svátostné praxe nebo víru ztratili.¹⁹⁸

Podle výše uvedených připomínek koncilních otců byl článek přepracován. Ve sněmovní aule nad třetí kapitolou ještě koncilní otcové diskutovali 21. a 29. září a svazek připomínek byl vydán 14. listopadu 1964.¹⁹⁹ Vznesené připomínky ovlivnily konečnou podobu článku, proto zde některé zmíním.

Tři koncilní otcové žádali, aby již na začátku článku se jasněji formulovala svátost stavu kněží, jež je odvozena od Krista, a aby tak byla zřejmě vyzvednuta vnitřní apoštolská a misionářská povaha. Jimi navržený text komise s drobnými úpravami přijala. Uvedeme zde rovnou schválený text. „Ježíš, kterého Otec posvětil a poslal do světa (Jan 10,36), si skrze své posvěcení a poslání učinil skrze apoštoly a jejich

¹⁹³ AS III/I, s. 257.

¹⁹⁴ Srov. Tamtéž.

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ Srov. Tamtéž, s. 258.

¹⁹⁷ Srov. Tamtéž, s. 259.

¹⁹⁸ Srov. Tamtéž.

¹⁹⁹ Viz. AS III/VIII, s. 52.

pokračovatele, sice biskupy, ti v církvi náležitě předávají jim svěřenou službu různých stupňů“.²⁰⁰

Dva otcové navrhovali následující formulaci textu: „moc svátosti stavu, která z Kristova ustanovení tkví v biskupech různými stupni, je rozdělena různým osobám v církvi“. 130 otců žádalo, aby byl z článku odstraněn text: „která z Kristova poslání tkví v biskupech“, aby nebyly dotčeny otázky, které se řeší o způsobu rozdělení moci jurisdikce. Této žádosti komise vyhověla a první větu článku, kde se hovořilo o jurisdikci odstranila.²⁰¹

Dále bylo na žádost dvou otců do textu přijato, že kněží ve své moci závisí na biskupech, protože podle nich z logiky svátosti stavu vychází veškerá moc bezprostředně z Krista.

Mnoho otců také žádalo, aby byl v článku více zdůrazněn trojí kněžský úřad (*triplex munus sacerdotale*). K tomu navrhli i nový text. S tímto návrhem komise souhlasila a do článku uvedla: „jsou posvěceni ke kázání evangelia, k péči o věřící a ke konání Božího kultu...“. Výsledný text tedy vypadá následovně: „Kněží, ačkoliv nemají plnost kněžství a ve vykonávání své moci jsou závislí na biskupech, přece jsou spolu s nimi spojeni kněžskou důstojností a silou svátosti stavu. Ke kázání evangelia, k péči o lid a ke slavení křesťanského kultu jsou posvěceni jakožto pravý kněží Nového zákona.“²⁰²

Poslední zásadní změna textu se týkala také trojího kněžského úřadu. Do článku bylo přidáno: „Když vykonávají úřad Krista pastýře a hlavy, na základě své autority shromažďují rodinu bratrsky a jednomyslně, skrze Krista ji v Duchu Svatém přivádějí k Bohu Otcí. Uprostřed stáda se jemu v pravdě a Duchu klaní (Jan 4,24)...“²⁰³ Tak chtěli jasněji shrnout posvátnou službu pod trojím úřadem kněží a to učení, posvěcování a vedení. Po těchto změnách již článek nebyl měněn.

V latinském znění článku koncilní otcové používají pro kněze starší slovo *presbyter* nikoli *sacerdos*, tím chtějí naznačit návrat k původnímu poslání kněží, jak je vyjádřeno v Novém zákoně, neboť od biskupa dostávají účast na trojím úřadu kněžském, královském i prorockém a tedy ne především jen na kněžském.²⁰⁴

²⁰⁰ Srov. AS III/VIII, s.96.

²⁰¹ Srov. Tamtéž, s. 96-97.

²⁰² Srov. Tamtéž, s. 97.

²⁰³ Tamtéž, s. 99.

²⁰⁴ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Boží lid*, s. 301., Nebo: PESCH, Otto Hermann. *Druhý vatikánský koncil*, s. 256.

Plnost kněžského poslání má pouze biskup, kněz je posvěcen biskupem a společně s ním má spolupracovat. Všichni kněží jsou sjednoceni účastí na kněžství Krista a v závislosti na biskupovi. Společenství kněží tvoří farnosti a plně diecéze.²⁰⁵

Kněží ve vztahu k věřícím zpřítomňují Krista a biskupa, a tak se uskutečňuje v každé farnosti tajemné společenství Božího lidu při slavení eucharistie. Eucharistie je středem života celé církve a kněží mají vést věřící k účasti na mši. Další důležitý projev kněžské činnosti je hlásání evangelia, péče o věřící a evangelizace.²⁰⁶

²⁰⁵ Srov. PESCH, Otto Hermann. *Druhý vatikánský koncil*, s. 302 – 303.

²⁰⁶ Srov. Tamtéž, s. 304.

3 Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě Gaudium et spes

3.1 Stručné představení konstituce Gaudium et spes

Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě je jedinečná s porovnáním s konstitucemi a dokumenty vydanými ekumenickými koncily od 1. nicejského (325) až po 1. Vatikánský (1869 – 1870), neboť se zabývá postojem církve ke světu a problémy současného světa.²⁰⁷

Vývoj této konstituce byl s porovnáním s ostatními konstitucemi velmi dlouhý a náročný. Celý směr konstituce vystihl roku 1962 před zahájením sněmu belgický kardinál Suenens v pastýřském listě, kterého hned poté Jan XXIII. požádal o vypracování návrhu na organizaci a cíle sněmovních prací. Jako další předzvěst konstituce je poselství papeže Jana XXIII. z 11. září 1962 k celému světu, ve kterém se dotkl hlavních problémů, jimž se konstituce věnuje,²⁰⁸ stejně tak poselství koncilních otců světu z 20. října 1962.²⁰⁹

Konstituce byla zpracována celkem v osmi schématech, z čehož první čtyři se nedostaly do koncilního jednání. Pro konstituci byla vytvořena komise, kterou tvořila teologická komise a komise pro laický apoštolát, takzvaná smíšená komise. Předloha o církvi v dnešním světě se po dlouhých diskusích a úpravách dostala na sněmovní zasedání v létě 1964, označena jako schéma 13.²¹⁰ Předložené schéma k diskusi se skládalo ze čtyř částí: „O celistvém povolání člověka; Církev ve službách Boha i lidí; Postoj katolíka ve světě; Hlavní úkoly katolíka“ a dodatky, které se zabývají tématy čtvrté kapitoly: obrana lidské osoby, manželství a rodina, kulturní přínos církve, život sociální a hospodářský, solidarita mezi národy a mír mezi národy.²¹¹ Druhé schéma upravené po diskusích, bylo vydáno 28. května 1965.²¹² Po přepracování a rozšíření podle připomínek koncilních otců bylo třetí schéma konstituce schváleno 15. listopadu 1965. Nejprve koncilní otcové hlasovali o jednotlivých částech kapitol, poté o celé

²⁰⁷ Srov. SKALICKÝ, Karel. Radost a naděje: Církev v dnešním světě. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. s. 17. Dále jen SKALICKÝ, Karel. Radost a naděje.

²⁰⁸ Srov. Tamtéž. s. 52.

²⁰⁹ Viz. KRÁTKÝ, Stanislav. *Druhý vatikánský koncil a jeho poselství*. Praha: Vyšehrad, 1970. s. 16 – 19.

²¹⁰ Srov. SKALICKÝ, Karel. Radost a naděje. s. 83

²¹¹ Srov. *II. Vatikánský sněm: příprava a průběh*. Řím: Křesťanská akademie (Řím), 1966. s. 215.

²¹² Srov. AS IV/I, s. 116.

kapitole.²¹³ Poslední schéma bylo po dalších diskusích a úpravách odhlasováno 7. prosince 1965. Pro hlasovalo 2391 koncilních otců, proti 75, neplatných hlasů bylo 7. Pastoralní konstituce *Gaudium et spes* byla s konečnou platností schválena a slavnostně vyhlášena papežem Pavlem VI. ještě téhož dne,²¹⁴ den před ukončením celého sněmu.

Text této konstituce je nejdelším koncilním textem. Konstituci tvoří 264 článků rozdělených do úvodu a dvou částí o čtyřech a pěti kapitolách. První část se věnuje povolání člověka a druhá některým naléhavým problémům dnešní doby.

Z celé konstituce se budeme zabývat články 38 Lidská činnost dospívá ve velikonočním tajemství k dokonalosti a 48 Svatost manželství a rodiny.

3.2 Svátost eucharistie

3.2.1 Článek 38 /Lidská činnost dospívá ve velikonočním tajemství k dokonalosti/^[1]

Článek 38 je obsažen ve třetí kapitole „Lidská činnost ve světě“ první části konstituce. Pojednává se v něm o významu velikonočního tajemství, smrti a zmrtvýchvstání Krista, který je pro člověka vzorem a člověk je v něm povyšován k nadpřirozené dokonalosti.²¹⁵

Boží Slovo, kterým bylo všechno stvořeno, se stalo tělem a přebývalo s lidmi na zemi;¹⁰⁾ vstoupilo jako dokonalý člověk do dějin světa, pojalo je v sebe a soustředilo v sobě jako pod jednou hlavou.¹¹⁾ On sám zjevuje, „že Bůh je láska“ (1 Jan 4,8), a zároveň nás učí, že základní zákon lidské dokonalosti, a tedy také přetvoření světa, je nové přikázání lásky. Ty, kdo věří božské lásce, ujišťuje, že se všem otevírá cesta lásky a že snaha o uskutečnění všelidského bratrství není marná. Zároveň vybízí, abychom tuto lásku neuplatňovali jen ve velkých věcech, ale především v běžných životních okolnostech. Pro všechny nás hříšníky podstoupil smrt¹²⁾ a svým příkladem učí, že je také třeba nést kříž, který tělo a svět klade na ramena těm, kdo hledají mír a spravedlnost. Zmrtvýchvstáním se Kristus stal Pánem, jemuž byla dána veškerá moc na nebi

²¹³ Srov. SKALICKÝ, Karel. Radost a naděje. s. 209.

²¹⁴ Srov. Tamtéž. s. 219.

²¹⁵ Srov. Tamtéž. s. 270.

i na zemi,¹³⁾ a mocí svého Ducha dále nyní působí v srdcích lidí; nejen že v nich vyvolává touhu po budoucím věku, ale zároveň tím i oduševňuje, očisťuje a posiluje ušlechtilé úmysly, jimiž se lidská rodina snaží zlidštit svůj život a podřídit tomuto cíli celou zemi. Dary Ducha jsou však různé: jedny volá k tomu, aby podali viditelné svědectví touhy po domově u Boha a udržovali ji živou v lidské rodině, jiné vyzývá, aby se věnovali pozemské službě člověka a připravovali touto službou předpoklady pro nebeské království. Všechny však osvobozuje, aby nedbali na sebe a využívali všech sil země pro život člověka, a tak směřovali do budoucna, kdy se lidstvo samo stane Bohu příjemnou obětí.¹⁴⁾ Jako zálohu na tuto naději a posilující pokrm na cestu zanechal Pán svým věrným tu svátost víry, v níž se člověkem vypěstované plody přírody proměňují v oslavené tělo a krev; je to večere bratrské pospolitosti a předkrm nebeské hostiny.²¹⁶

10) Srov. Jan 1,3 a 14.

11) Srov. Ef 1,10.

12) Srov. Jan 3,14-16; Řím 28,18.

13) Srov. Sk 2,36; Mt 28,18.

14) Srov. Řím 15,16.

Tento článek byl ve stejné podobě obsažen ve třetím schématu, jež bylo dokončeno 15. listopadu 1965.²¹⁷ Článek byl nově zformulován tak, aby bylo lépe vyjádřeno, jakým způsobem velikonoční tajemství Krista ovlivňuje život lidí. Komise obsah článku sestavila podle návrhů koncilních otců.²¹⁸ Vtělené slovo posvěcuje svět a dějiny, zjevuje lidem, že „Bůh je láska“ (1 Jan 4,8) a dává lidem zákon lásky, který má být zachováván ve spojení s každodenní prací. Kristova smrt je spojena s potřebou nést kříž pro mír a spravedlnost. Sílou vzkříšení se stal Pánem světa a mocí Ducha Svatého dále působí v srdcích věřících. Dary Ducha jsou rozmanité a přispívají k tomu, aby se lidstvo stalo obětí Bohu milou. V posledním odstavci je vyvrcholení článku, neboť vše předchozí směřuje k slavení velikonočního tajemství, kde se nám Kristus zanechal v posilujícím

²¹⁶ GS 38.

²¹⁷ Srov. AS IV/VI, s. 421

²¹⁸ Srov. Tamtéž, s. 463.

pokrmu na cestu, když při eucharistické oběti se plody přírody proměňují v oslavené tělo a krev, což je předzvěst nebeské hostiny.²¹⁹

Následně koncilní otcové diskutovali nad zněním článku a 2. prosince 1965²²⁰ bylo zveřejněno další schéma konstituce, ve kterém je článek bez zásadních změn. K textu se pak následně vyjadřovali koncilní otcové. Otcové podotýkají, že láska nemá být následována jen ve velkých záležitostech, ale stále v každodenním životě.

Kristus, jemuž náleží všechna moc na zemi i na nebi, nejen že působí naději na příchod budoucího věku, ale i skrz něj je ožívována velkorysost a to zřeknutím se sebelásky a napětím všech sil k tomu, aby se lidstvo stalo obětí Bohu milou.

Jako záruku naděje a pokrm na cestu zanechal Pán svým věřícím eucharistii, která je předchutí nebeského společenství.²²¹

Na závěr uvedeme některé připomínky koncilních otců k poslednímu čtvrtému znění textu článku.

Patnáct otců žádalo, aby se v článku uvedlo: „lásku mají následovat nejen ve věcech jednoduchých“, aby bylo patrné, že láska má být vyhledávána i v těžkých životních událostech. Z původní věty by se to totiž podle nich mohlo chápat tak, že v těžkých záležitostech láska odporuje a není jim vlastní. S tím koncilní komise souhlasila a větu formulovala takto: „zároveň nabádá, že tato láska nemá být následována nejen ve velkých věcech, ale především v běžných životních okolnostech.“²²²

Jeden otec žádal, aby v článku místo „samotné lidství se stalo obětí přijatou od Boha“ bylo řečeno „samotné lidství se stane obětí Bohem přijatou a mající účast na Božské přirozenosti a štěstí“, protože cíl lidské přirozenosti přesahuje dokonalost přírody skrze povolání k nadpřirozenému stavu. Celkem 23 koncilních otců žádalo, aby se v článku ještě napsalo „Křesťan a to i tehdy, když svou vírou není sto jasně vyjádřit, přesto svou účast ve světě vykonává skrze víru a lásku, a tak má podíl na skutcích Krista, přetvořením světa skrze Ducha Svatého působícího ve všem“²²³. Toto otcové žádali proto, aby jasněji vzniklo pouto mezi vírou a lidskou přirozeností, a aby bylo více zřejmé problematique postavení těch, kteří svou vírou nejsou schopni otevřeně

²¹⁹ Srov. AS IV/VI, s. 459

²²⁰ Viz. AS. VI/VII, s. 234.

²²¹ Srov. Tamtéž.

²²² Srov. Tamtéž, s. 435.

²²³ Tamtéž, s. 436.

vyjádřit“²²⁴. Komise na žádost odpověděla, že je to již dostatečně uvedeno v textu, který vychází od sv. Pavla.²²⁵

Nakonec 21 koncilních otců navrhlo, aby se napsalo „Kristus Pán svým věřícím zanechal na cestu naději a záruku jako pokrm v té svátosti víry, v níž plody přírody uctívané lidmi se mění v tělo a krev pod podivuhodným způsobem při večeři bratrského společenství s předchutí nebeské hostiny“. Protože eucharistie není jen *zárukou (arrha)*, ale i posilou k vykonání úkolů (*munus perficiendum*). Také je podle nich vhodné říci, že *večeře a předchut’ (praelibatio)* více ve vztahu těla a krve. Komise tento návrh přijala s lehkým omezením „Jehož naději, záruku a pokrm na cestu Pán ... odpouští a tělo a krev jsou slavně proměňovány“.²²⁶

3.3 Svátost manželství

3.3.1 Článek 48 / Svátost manželství a rodiny/

Článek je obsažen v první kapitole „Jak podpořit důstojnost manželství a rodiny“ druhé části konstituce. Článek ukazuje hodnotu manželství, je zde pojednáváno jak o samotné svátosti manželství, tak i o povaze a cílech manželství. Poslední dva odstavce pojednávají o rodině.

Důvěrné společenství života a manželské lásky, které Stvořitel založil a vybavil vlastními zákonitostmi, se uskutečňují manželskou smlouvou neboli neodvolatelným osobním souhlasem. A tak lidským úkonem, jímž se manželé vzájemně sobě dávají a přijímají, vzniká i před společností stav podle Božího řádu pevný; tento posvátný svazek nezávisí na lidské libovůli, a to z ohledu na dobro manželů, potomstva i společnosti. Sám Bůh je původce manželství, které má rozličná dobra a rozličné cíle.¹⁾ To všechno má nesmírnou důležitost pro pokračování lidského rodu, pro rozvoj osobnosti jednotlivých členů rodiny a jejich věčný osud, pro důstojnost, stálost, mír a blaho rodiny i celé lidské společnosti. Svou přirozenou povahou jsou manželství a manželská láska zaměřeny k plození a výchově dětí, což je vrchol a koruna manželské lásky.

²²⁴ AS. VI/VII, s. 436.

²²⁵ Srov. Tamtéž, s. 436 – 437.

²²⁶ Srov. Tamtéž, s. 437.

A tak muž a žena, kteří díky manželskému svazku „nejsou už dva, ale jedno tělo“ (Mt 19,6), prokazují si důvěrným spojením svých osob a činností vzájemnou pomoc a službu, zakoušejí smysl své jednoty a stále plněji jí dosahují. Toto důvěrné sjednocení, jakožto vzájemné darování dvou osob, a také dobro dětí vyžaduje úplnou manželskou věrnost a důrazně požaduje jejich nerozlučnou jednotu.²⁾

Kristus Pán bohatě požehnal této mnohotvárné lásce, která vytryskla z božského zdroje lásky a byla utvořena po vzoru jednoty mezi ním a církví. Jako kdysi Bůh vyšel svému lidu v ústretu úmluvou lásky a věrnosti,³⁾ tak nyní Spasitel lidí a Snoubenec církve⁴⁾ vychází vstříc věřícím manželům svátostí manželství. Zůstává pak s nimi, aby, tak jako on miloval církev a vydal sám sebe za ni,⁵⁾ i manželé milovali jeden druhého ve vzájemné oddanosti s trvalou věrností. Opravdová manželská láska je pozdvižena k účasti na božské lásce; vykupitelskou silou Kristovou a spásonosným působením církve se usměrňuje a obohacuje, aby manželé byli účinně vedeni k Bohu a dostalo se jim pomoci a posily v jejich vznešeném úkolu otce a matky.⁶⁾ Proto jsou křesťanští manželé posilováni a jakoby svěceni k povinnostem a důstojnosti svého stavu zvláštní svátostí;⁷⁾ její silou plní svůj úkol v manželství a v rodině a prodchnuti Kristovým duchem, jenž naplňuje celý jejich život vírou, nadějí a láskou, spějí stále více k vlastní dokonalosti a k vzájemnému posvěcení, a tím i ke společné oslavě Boha. (...)²²⁷

1) Srov. sv. Augustin, *De bono coniugali*: PL 40, 375-376 a 394; sv. Tomáš, *Summa Th.*, Suppl. q. 49, a. 3, ad 1; *Decretum pro Armenis*: Denz. 702 (1327); Pius XI., enc. *Casti connubii*: AAS 22 (1930), 543-555; Denz. 2227-2238 (3703-3714).

2) Srov. Pius XI., enc. *Casti connubii*: AAS 22 (1930), 546-547; Denz. 2231 (3706).

3) Srov. Oz 2; Jer 3,6-13; Ez 16 a 23; Iz 54.

4) Srov. Mt 9,15; Mk 2,19-20; Lk 5,34-35; Jan 3,29; 2 Kor 11,2; Ef 5,27; Zj 19,7-8; 21,2 a 9.

5) Srov. Ef 5,25.

6) Srov. 2. vat. koncil, *Věrouč. konst. o církvi Lumen gentium*: AAS 57 (1965), 15-16; 40-41; 47.

7) Srov. Pius XI., enc. *Casti connubii*: AAS 22 (1930), 583.

Tento článek je prvně uveden ve druhém schématu vydaném 28. května 1965 pod číslem 61 „O svatém manželství a povaze rodiny“. První text článku má stejný obsah jako konečná verze článku, jen zde byl navíc ještě uveden poslední odstavec o nedotknutelnosti práva rodičů na početí potomstva a nedotknutelnosti rodiny, která má být ctěna a všemi způsoby podporována, neboť lidská společnost rozkvétá jedině, když se daří i samotným rodinám.²²⁸

V článku otcové vysvětlují svatou podstatu manželství a rodiny, manželství je zde bráno jako instituce založená osobním souhlasem snoubenců z jejich rozhodnutí. Manželství má být chápáno jako svaté ze své podstaty a svými cíli. Dále pak má být vnímáno jako svátost, neboť je již předobrazena ve Starém zákoně a ustanovena samotným Spasitelem. Nakonec se hovoří o rodině, jejích právech a výchově potomstva.²²⁹

Takto nauku o manželství koncilní otcové předkládají, „aby bylo všem jasné, že křesťanské manželství je pramenem štěstí a svatosti pro samotné manžele, místem výchovy a posvěcení dětí a také místo pro podporu a růst společnosti a církve“.²³⁰

Ve třetím schématu je článek označen číslem 52 a s upraveným názvem „O svatém manželství a rodině“. Obsah článku zůstal stejný, jen některé části textu byly upraveny. Z diskusí koncilního shromáždění vyplynulo, že mnozí otcové již od začátku chtějí podtrhnout společný život v manželství a nebrat manželství jen jako instituci, proto bylo do článku přidáno na žádost čtyř koncilních otců, že manželství vytváří intimní společenství života a lásky. Šířeji se v novém textu hovoří o neodvolatelném souhlasu.²³¹

Aby vynikla podstata a nerozlučitelnost manželství, koncilní komise do článku přidala „s ohledem na dobro osob tak společnosti“ a ze stejného důvodu je Kristus předpokládán jako základ, i když to v článku tak není.

Dále mnoho otců žádalo rozšířit výklad o cílech manželství a dobrech manželství stejně tak, aby byla vyložena duchovní i osobní dobra. Ve větě: „Svou přirozenou povahou jsou manželství a manželská láska zaměřeny k plození a výchově dětí, což je

²²⁸ Srov. AS IV/I, s. 479.

²²⁹ Srov. Tamtéž, s. 534.

²³⁰ Tamtéž, s. 479.

²³¹ Srov. AS IV/VI, s. 483.

vrchol a koruna manželské lásky“ na žádost moha otců bylo vypuštěno slovo *dovršuje se (completu)*, aby manželé, kteří nemají děti, nebyli frustrováni.²³²

Dále bylo do článku přidáno, že vlastní manželská láska je přijímána do lásky Božské a s výkupnou silou Ježíše Krista a spásonosným konáním církve je vedena k rozhojňování, aby byli manželé účinně vedeni k Bohu a v delikátním úkonu mateřství a otcovství byli posilováni a podporováni.

Manželé jsou posilováni a posvěcováni zvláštní svátostí, jejíž silou naplňují manželské povolání a jsou ponořeni do Kristova ducha, který prostupuje jejich celý život, víru, naději i lásku a tak více a více postupují k osobní dokonalosti, vzájemnému posvěcení a to společně k oslavě Boha.

Dále se v článku říká, že manželství je obrazem a participací na smlouvě lásky Krista a církve.²³³

Na závěr uvedeme některé připomínky koncilních otců ke konečné verzi článku. Celkem jich bylo vzneseno třicet jedna.

Z diskuse vzešlo mnoho žádostí ohledně popisu cílů manželství. 179 otců považuje za důležité k zdůraznění, že cílem manželství je plození potomstva, ještě říci: „plozením a výchovou jsou manželé ozdobeni jakožto svým vrcholem“. Šestnáct otců požadovalo, aby lépe vyznělo, že plození je primární cíl manželství, říci: „samotná instituce manželství, což je služba životu a lásce, bylo korunováno současně i plozením dětí a jejich výchovou zároveň s naplněním velkorysé manželské lásky a velkorysosti manželského společenství“. Jeden otec pak k tomu ještě žádal změnu slov, místo *je dovršováno*, říci *korunováno*, protože když je něco korunováno jako nějaké završení, může to mít i jiný význam než základní naplnění. Komise do článku tedy napsala: „svoji přirozenou povahou je instituce manželství a manželská láska zaměřena k plození a výchově dětí a jimi jakožto svým naplněním korunováno“.²³⁴

Další žádost byla přednesena 52 otců, kteří chtěli, aby bylo řečeno: „jakožto Bůh dává smlouvu zaslíbení a věrnosti, vyšel svému lidu naproti, sjednotil ho se sebou, stejně tak nyní, když Syn Boží sám sebe spojil vtělením s naším lidstvím, tak sám jakožto ženich církve jakoby přijal lidskou lásku a posvětil ji pro svátost manželství“. Tak by se podle nich lépe ukázalo, že základ křesťanské manželské lásky vychází

²³² Srov. AS IV/VI, s.484.

²³³ Srov. AS IV/VII, s. 330.

²³⁴ Srov. Tamtéž, s. 479 – 480.

ze samotného tajemství Krista. Na to komise odpověděla, že je to hezký dodatek, ale příliš dlouhý a že současný text článku vyjadřuje totéž.²³⁵

Mnoho koncilních otců chtělo odstranit z textu citaci encykliky papeže Pia XI. *Casti Connubii*, protože se jim to zde zdálo být dvojznačné. 20 otců žádalo v článku místo toho napsat „jsou posvěcováni vlastní a pravdivou svátostí“ 29 otců k tomu ještě žádalo napsat, že svátostí jsou manželé posilněni. Aby se vyhnulo jakýmkoliv nejasnostem, komise text upravila takto: „Pročež křesťanští manželé pro svůj stav, jeho úkoly a důstojnost, zvláště svátostí manželství jsou povzbuzováni a jakoby posvěcováni“, tak koncilní komise vyjádřila i myšlenku encykliky *Casti Connubii*.²³⁶

Manželství je v článku představeno jako společenství života a manželské lásky. Koncilní otcové se v textu odpoutávají od čistě právníkové podoby manželství, jak bylo chápáno po Tridentuském koncilu. K označení manželství užívají slova smlouva (*foedus*) na místo právníkové manželská smlouva (*contractus matrimonialis*). Dále jsou v článku popsány cíle manželství, které jsou všechny na stejné rovině²³⁷ oproti předchozímu pojetí, kdy cílem manželství bylo plození dětí. Dále je v článku použit pro manželství obraz jednoty mezi církví a Kristem, který dává lidem svátost manželství, tak zůstává s nimi a jsou svátostí posilováni a posvěcováni. Společný život manželů je naplněn Kristovým duchem, který je naplňuje vírou, nadějí a láskou, a tak oslavují Boha.

²³⁵ Srov. AS IV/VII, s. 483.

²³⁶ Srov. Tamtéž, s. 484.

²³⁷ Srov. SKALICKÝ, Karel. Radost a naděje. s. 274.

4 Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*

Dekret byl schválen a promulgován papežem 18. listopadu 1965.²³⁸ Článek, kterému se budeme věnovat, je obsažen v první kapitole „Povolání laiků k apoštolátu“. Apoštolátu laiků se koncil věnuje i v konstituci *Lumen gentium*. V článku jsou zmíněny společně svátosti křesťanské iniciace.

4.1 Iniciační svátosti

4.1.1 Článek 3 /Základy apoštolátu laiků/

Pověření k apoštolátu křesťanům udělují svátosti křtu a biřmování, a tak i právo a povinnost podílet se na apoštolátu vychází z obecného kněžství. Apoštolátu laiků jsou také věnovány články 31 a 33 konstituce *Lumen gentium*. V našem článku je tato nauka jasně vyložena.

Povinnost a právo apoštolátu pro laiky se odvozuje přímo z jejich spojení s Kristem jako hlavou. Neboť když byli křtem včleněni do tajemného Těla Kristova a biřmováním utvrzeni silou Ducha svatého, sám Pán je pověřuje apoštolátem. Jsou posvěceni na královské kněžstvo a na svatý lid (srov. 1 Petr 2,4-10), aby svou veškerou činností přinášeli duchovní oběti a po celém světě vydávali svědectví Kristu. Svátosti, zvláště nejsvětější eucharistie, jim udělují a živí v nich tu lásku, která je jakoby duše veškerého apoštolátu.³⁾²³⁹

3) Srov. tamtéž, čl. 33, s. 39; srov. také čl. 10, s. 14.

Článek o základech apoštolátu laiků byl do dekretu přidán do třetího schématu 28. května 1965²⁴⁰. Po následujících diskusích koncilního shromáždění již obsah článku nebyl měněn.

Při sestavování článku dvanáct koncilních otců žádalo uvést základ apoštolátu laiků, další otcové považovali za důležité v článku více vyzdvihnout vnitřní důvody, které

²³⁸ Srov. AS IV/VI, s. 632.

²³⁹ AA 3.

²⁴⁰ Srov. AS IV/II, s. 305.

zakládají apoštolát laiků, než důvody vnější, které mají podle nich menší význam. Dále bylo na žádost dvou otců pojednáno o lásce jako původu apoštolátu. Mnoho koncilních otců požadovalo více pojednat o Duchu Svatém, který skrze službu, svátosti, rozdávání milosti a darů charismat vede věřící k apoštolátu.²⁴¹ Na základě těchto požadavků byl pak sestaven samotný článek.

Nyní uvedeme některé připomínky koncilních otců, které vyplynuly z diskuse nad dekretem. Na základě nich však článek již nebyl zásadně měněn. Uvádíme je pro ilustraci toho, co koncilní otcové považovali za nutné ještě prodiskutovat.

38 koncilních otců požadovalo po slovech „skrze upevnění silou Ducha Svatého“ přidat „v nejsvětější eucharistii jsou živeni Kristem vykupitelem“. Odůvodnili to tím, že se jedná o vedení k apoštolátu a o svátostech křesťanské iniciace, které v článku mají být jednotlivě zmíněny. To komise zamítla s tím, že je to již ve schématu dostatečně uvedeno jinde.²⁴²

Jeden otec chtěl v článku posunout slova „svátostem však apoštolát“ tak, aby se řeklo „avšak láska, která je jakoby duší a tělem veškerého apoštolátu a také všech svátostí, především eucharistie v ní se sdílí a je živena“. Komise tento návrh nepřijala, protože odporuje logice uspořádání článku, neboť nejprve se mluví o svátostech a až pak o konání skrze ctnosti a Ducha Svatého.²⁴³ Ke stejnému místu chtěl jeden koncilní otec říci: „skrze svátosti je totiž ona láska sdílena a živena, je duší veškerého apoštolátu. Především eucharistie je svátost jakoby samotného Krista a dodává duchovní sílu apoštolům a posvátný smysl jejich konání“. To do článku přidáno nebylo z důvodu délky.²⁴⁴

Jeden otec žádal do článku přidat zmínku o biskupech, protože biskup je odpovědný za apoštolát v diecézi. Zdálo se mu, že text článku hovoří nezávisle na charismatech a nedostatečně o úloze samotného biskupa. To komise zamítla s tím, že úloze biskupů je již věnován jeden samotný dekret.²⁴⁵

„Koncil učinil velmi významný krok, když objasnil, že základ apoštolátu laiků spočívá ve svátostech nikoli v mandátu. Tímto krokem se apoštolský rozměr křesťanské

²⁴¹ Srov. AS IV/II, s. 317 – 318.

²⁴² Srov. AS IV/VI, s. 31.

²⁴³ Srov. Tamtéž, s. 32.

²⁴⁴ Srov. Tamtéž, s. 32 – 33.

²⁴⁵ Srov. Tamtéž, s. 33.

existence přesouvá z právní roviny (který spočíval v jakési jurisdikci svěřené laikům) na rovinu svátostnou. Jestliže se apoštolský rozměr odvozuje od svátostí křtu a biřmování, přináleží k esenci křesťanského bytí. V důsledku toho nemůže být účast na apoštolátu považována za cosi libovolného, vyhrazeného elitě aktivnějších a horlivějších křesťanských laiků. Naopak, apoštolské poslání musí být považováno za konstitutivní prvek samotného křesťanského života. Povolání laiků k apoštolátu se neodvozuje z jejich právního statutu laiků, a tím méně ze zvláštního pověření, ale vychází ze skutečnosti, že jsou křesťany plně iniciovanými svátostmi.“²⁴⁶

5 Dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio*

Dekret byl schválen a promulgován papežem 21. listopadu 1964.²⁴⁷ Papež Pavel VI. ve svém projevu projevil naději, že dekret přispěje ke změně smýšlení a postoje odloučených křesťanů a k přiblížení dne sjednocení.²⁴⁸

5.1 Iniciační svátosti

5.1.1 Článek 22 /Svátostný život/

Článek je součástí třetí kapitoly „Církve a církevní společenství oddělné od římského apoštolského stolce“ druhého oddílu „Odloučené církve a církevní společnosti na západě“. V článku je zdůrazněno, co si odloučené církve západu uchovaly ze společného křesťanského dědictví.²⁴⁹ Mluví se zde o svátostech křesťanské iniciace.

Kdykoli je svátost křtu udělována řádně podle ustanovení Pána a přijímání s náležitou přípravou duše, člověk je jí skutečně přivtělován ke Kristu ukřižovanému a oslavenému a je znovuzrozen k účasti na Božím životě podle apoštolských slov: „Křtem jste byli spolu s Kristem položeni do hrobu, a tím také zároveň s ním vzkříšeni, protože jste uvěřili v moc Boha, který ho vzkřísil z mrtvých“ (Kol 2,12).³⁾

Křest tedy vytváří svátostné pouto jednoty mezi všemi, kdo se křtem znovu narodili. Avšak křest sám o sobě je jenom počátek a výchozí bod, neboť cele

²⁴⁶ MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. Pečeť daru Ducha Svatého, s. 39.

²⁴⁷ Srov. AS III/VIII, s. 859.

²⁴⁸ Srov. II. Vatikánský sněm: příprava a průběh, s. 242.

²⁴⁹ Srov. Tamtéž. s. 209.

směřuje k dosažení plnosti života v Kristu. A tak je křest zaměřen k úplnému vyznání víry, k úplnému začlenění do institutu spásy, jak je chtěl sám Kristus, a konečně k úplnému zapojení do eucharistického společenství.

Ačkoli církevní společnosti od nás odloučené nežijí s námi v plné jednotě vyplývající ze křtu a ačkoli se domníváme, že nechovaly původní a úplnou podstatu eucharistického tajemství, především proto, že jim chybí svátost kněžství, přesto, když při večeři Páně připomínají jeho smrt a vzkříšení, vyznávají, že je to znamení života ve společenství s Kristem, a očekávají jeho slavný příchod. Proto je třeba, aby předmětem dialogu bylo učení o večeři Páně, o ostatních svátostech, o liturgii a o službách církve.²⁵⁰

3) Srov. Řím 6,4.

V prvním přípravném schématu vydaném 22. dubna 1963,²⁵¹ měl článek název „O svátosti křtu“. Článek byl o poslední odstavec kratší, ale jinak obsahem stejný.

Podle mnoha koncilních otců v článku chyběla zmínka o eucharistii, tak byl do článku přidán odstavec, v němž po ztrátě *podstaty (essentialem)* ve slavení eucharistie u některých západních společenství, se uvádí vůle dosažení plného společenství s Kristem, ale také zvěstování smrti Páně dokud nepřijde. Tyto pozitivní momenty mohou podle koncilních otců posloužit jako základ pro společný dialog.²⁵²

K článku byla vznesena spousta připomínek, některé z nich nyní přiblížím.

Tři koncilní otcové žádali celý poslední odstavec odstranit a dva otcové jej žádali přepracovat. Jeden otec navrhl, aby byl odstavec změněn takto: „Církevní společenství od nás oddělené, ačkoli by jim chyběla plná jednota s námi atd. ... je defektem, že by eucharistii nezachovali podle katolické víry (nebo: svátost eucharistie, tak jak je přítomna v katolické církvi nebo v jejím smyslu). Přece zatím, co se snaží dělat to, co Kristus konal při poslední večeři připomínající si smrt a vzkříšení našeho Pána, život v Kristu...“²⁵³. Tuto žádost koncilní otcové odůvodnili tím, že je velkým pohoršením a zmatením pro lid i pro dialog mezi katolíky a těmi, kdo neuznávají svátost oltářní. Dále by to mohlo být pochopeno tak, jako by protestanti měli svátost eucharistie

²⁵⁰ UR 22.

²⁵¹ Viz. AS II/V, s. 412.

²⁵² Srov. AS III/II, s. 344.

²⁵³ Srov. AS III/VII, s. 694.

alespoň částečně. Text odstavce jim přišel příliš vznešený a vstřícný, podle nich však méně objektivní zpřítomnění neopravňuje tímto způsobem lákat odloučené bratry, kteří neustále vzbuzují zmatení v katolických kruzích.

Komise odpověděla, že odstranění tohoto textu by bylo proti úmyslu celého odstavce, neboť dialog o svátosti oltární náleží k základním bodům a zároveň nelze popřít, že oddělení bratři v rámci kultu svaté hostiny skutečně konají památku smrti a vzkříšení našeho Pána.²⁵⁴

Další žádost byla, ať se z textu odstraní slova „především pro nedostatečnost kněžství“, protože to neplatí třeba pro starokatolíky. Komise na žádost odpověděla, že se tu mluví obecně a slovo především vyjadřuje výjimky.

152 koncilních otců žádalo odstranit slovo *plná (plenam)* z věty „...neuchovaly plnou podstatu eucharistického tajemství, především proto, že jim chybí svátost kněžství“

Otcové to žádali z různých důvodů, které nyní popíšeme:

- a) Podle názoru 13-ti otců nedostačeným stavem kněžství není dána plná ani poloviční úplnost eucharistie, ale je to pouze nedostatečné znamení.
- b) Podle 115 otců protestanti nezachovali skutečnou reálnost eucharistie, protože nepřijímají skutečnou přítomnost Krista a reálnost oběti. Schéma zde podle nich mluví jen o čistě naznačujícím významu pojmu *svatá hostina* a také jim přišlo, že schéma zde připouští mírnější tón, který jinak zavrhuje.
- c) 13 otců míní, že není skutečný fundamentální defekt eucharistie vyvoditelný z odmítnutí stavu, ale z nedostatku víry.
- d) Podle jednoho otce bude tvrzení bez slova *plena* přesnější a lépe přijatelné.²⁵⁵
- e) Další otec to odůvodňuje tak, že přítomnost buď je, a nebo není, neexistuje žádná semireálná eucharistie. Když je to těžko pochopitelné pro mnohé biskupy, jak tomu může rozumět lid. To je podle něj původ zmatení, a slovo *plena* platí pouze pro anglikány.²⁵⁶

Komise na tyto žádosti odpověděla, že většina protestantů věří v nějakou přítomnost Krista v eucharistii, což je patrné jak z učení reformátorů, tak jejich teologických názorů a jejich duchovního života a liturgiky. Rozdíl je v tom, jakým způsobem to vyjadřují

²⁵⁴ Srov. AS III/VII, s. 694.

²⁵⁵ Srov. Tamtéž, s. 695.

²⁵⁶ Srov. Tamtéž, s. 696.

katolíci a protestanti. Proto je třeba podporovat vzájemné poznávání učení a duchovní život odloučených bratří. Kvůli mnoha výhradám koncilních otců komise předkládá „plná skutečnost tajemství eucharistie“ (*plenam realitatem Mysterii eucharistici*). Tím odstranili všechny nejasnosti o reálné přítomnosti Krista ve svátosti eucharistie. Text byl nakonec přeformulován takto: ačkoliv se domníváme, že nezachovali plnou přítomnost tajemství eucharistie především pro jejich nedostatečnost svátosti kněžství“.²⁵⁷

K té stejné větě 4 otcové žádali místo *plná (plena)* napsat *pravdivá (veram)*, dva otcové *svátostná (sacramentalem)* nebo jeden otec navrhoval *nevyslovitelná (ineffabilem)*. A to z důvodu, že bez síly svátosti kněžství nelze mít skutečnou eucharistii. Ve slově *plná* je vyjádřena skutečná přítomnost, nemůže se říci *méně plná*, protože eucharistie není proměněna pro nedostatečnost svátosti kněžství. Použit *nevyslovitelná*, žádal proto, že je památkou smrti a vzkříšení a skutečnost tajemství jen doprovází.

Komise na tyto žádosti odpověděla, že podle Tridentského koncilu samotné připomínání (*anamnesis*) smrti a vzkříšení našeho Pána je zpřítomněním tajemství eucharistie. A odkázala na odpověď předchozí žádosti.²⁵⁸

V poslední žádosti, kterou uvedeme, bylo navrženo, aby se místo „učení ohledně večeře Páně a službě církve“ spíše řeklo „učení ohledně večeře Páně, ostatních svátostech, jejich kultu a službě církve“ z důvodu, že slovo *kult* etymologicky obsahuje pouze část liturgie, která znamená klanění a úctu.

S tím koncilní komise souhlasila a uvedla to do nového textu.²⁵⁹

²⁵⁷ Srov. AS III/VII, s. 696.

²⁵⁸ Srov. Tamtéž.

²⁵⁹ Srov. Tamtéž, s. 697.

6 Dekret o životě a službě kněží *Presbyterorum ordinis*

Dekret byl schválen a slavnostně vyhlášen papežem Pavlem VI. 7. prosince 1965.²⁶⁰ Můžeme si všimnout, že konstituce o církvi pojednává o biskupech i laicích, ale o kněžích v ní téměř nic nenajdeme. Proto byl napsán dekret týkající se pouze kněží. Jeho vznik provázela spousta diskusí a úprav. Přípravných schémat před konečným schválením bylo celkem sedm. Podrobněji se budeme věnovat článkům 2 Podstata kněžství, 5 Kněz jako přísluhovatel svátostí, zvláště eucharistie a 12 Povolání ke svatosti. Tyto články byly do dekretu přidány do čtvrtého přípravného schématu 20. listopadu 1964²⁶¹ a dále byly ještě po diskusích koncilního shromáždění třikrát upraveny. Více rozebereme až poslední změny vybraných článků od schématu vydaného 9. listopadu 1965²⁶².

6.1 Svátost kněžství

6.1.1 Článek 2 /Podstata kněžství/

Svátost kněžství je založena na svátostech křesťanské iniciace a přijetím svátostí stavu, je kněžím dána posvátná moc, kterou mají přinášet svatou oběť a odpouštět hříchy. Pomazáním Ducha Svatého jsou připodobněni Kristu knězi a jednájí jeho jménem. Jejich služba tak vrcholí v obětování eucharistie.

(...) Aby se věřící stali jedním tělem, ve kterém „nemají všechny údy stejnou činnost“ (Řím 12,4), ustanovil tentýž Pán některé z nich za služebníky. Ti mají mít ve společenství věřících posvátnou moc, přijatou svěcením, přinášet svatou oběť a odpouštět hříchy⁶⁾ a mají veřejně Kristovým jménem vykonávat pro lid kněžskou funkci. Proto Kristus poslal apoštoly, jako byl sám poslán Otcem,⁷⁾ a prostřednictvím apoštolů dal na svém posvěcení a poslání podíl jejich nástupcům, biskupům.⁸⁾ Služba biskupů byla v podřízeném stupni svěčena kněžím,⁹⁾ aby byli po zařazení do kněžského stavu spolupracovníky biskupského stavu v zájmu řádného plnění Kristem svěčeného apoštolského poslání.¹⁰⁾

Jelikož je funkce kněží spojena s biskupským stavem, podílí se na autoritě, s níž

²⁶⁰ Srov. AS IV/VII, s. 732.

²⁶¹ Viz. AS IV/IV, s. 830.

²⁶² Viz. AS IV/VI, s. 341.

sám Kristus své tělo buduje, posvěcuje a řídí. Proto kněžství kněží sice předpokládá svátosti zakládající život křesťana, avšak uděluje se zvláštní svátostí. Skrze ni jsou kněží pomazáním Ducha svatého označeni zvláštním znamením a tím připodobněni Kristu Knězi tak, že mohou jednat jménem Krista Hlavy.¹¹⁾

Poněvadž kněží mají svým dílem účast na apoštolském úřadě, dal jim Bůh milost být služebníky Ježíše Krista a vykonávat mezi národy posvátný úřad hlásání evangelia, aby se národy staly milou obětí, posvěcenou od Ducha svatého.¹²⁾ Apoštolské poselství evangelia svolává a shromažďuje Boží lid, takže všichni členové tohoto lidu, posvěcení Duchem svatým, obětují sami sebe jako „oběť živou, svatou a Bohu milou“ (Řím 12,1). Služba kněží však duchovní oběť věřících dovršuje ve spojení s obětí Krista, jediného prostředníka; tato oběť se rukama kněží jménem celé církve podává nekrvavě a svátostně v eucharistii, dokud sám Pán nepřijde.¹³⁾ K tomu směřuje a v tom vrcholí služba kněží. Jejich služba, začínající hlásáním evangelia, čerpá totiž všechnu svou sílu a moc z Kristovy oběti a je zaměřena k tomu, aby „celá vykoupená obec, to je shromáždění a společenství svatých, byla podávána Bohu jako všeobecná oběť skrze Velekněze, který i sám sebe obětoval za nás v utrpení, abychom byli tělem tak vznešené Hlavy.“¹⁴⁾

Cílem služby a života kněží je tedy oslava Boha Otce v Kristu. Tato oslava spočívá v tom, že lidé přijímají vědomě, svobodně a vděčně dílo, které Bůh uskutečnil v Kristu, a projevují je celým životem. A tak kněží, když se modlí nebo adorují, když kážou slovo, když přinášejí eucharistickou oběť a udělují ostatní svátosti nebo když prokazují lidem jiné služby, přispívají k rozmnožení Boží slávy a k rozvoji božského života v lidech. To všechno vyvěrá z Kristovy velikonoční oběti a bude dovršeno, až Pán slavně přijde a odevzdá království Bohu Otcí.¹⁵⁾²⁶³

6) Srov. Trid. koncil, 23. zas., kap. 1 a kán. 1: Denz. 957 a 961 (1764 a 1771).

7) Srov. Jan 20,21; 2. vat. koncil, Věrouč. konst. o církvi Lumen gentium, čl. 18: AAS 57 (1965), 21-22.

8) Srov. 2. vat. koncil, Věrouč. konst. o církvi Lumen gentium, čl. 28: AAS 57 (1965), 33-36.

9) Srov. tamtéž.

10) Srov. Pontificale Romanum, De Ordinatione Presbyterorum, Předmluva. Tato slova jsou též v Sacramentarium Veronense (ed. L. C. Möhlberg, Řím 1956, s. 122); a také v Missale Francorum (ed. L. C. Möhlberg, Řím 1957, s. 9); v Liber Sacramentorum Romanae Ecclesiae (ed. L. C. Möhlberg, Řím 1960, s. 25); rovněž v Pontificale Romanum-Germanicum (ed. Vogel-Elze, Città del Vaticano 1963, sv. 1, s. 34).

11) Srov. 2. vat. koncil, Věrouč. konst. o církvi *Lumen gentium*, čl. 10: AAS 57 (1965), 14-15.

12) Srov. Řím 15,16 řec.

13) Srov. 1 Kor 11,26.

14) Srov. sv. Augustin, De civitate Dei, 10,6: PL 41, 284.

15) Srov. 1 Kor 15,24.

V přípravném schématu z 9. listopadu 1965 byl tento článek prvním článkem dekretu s názvem „O podstatě a přirozenosti kněžství“. Text článku se odvíjí od nauky konstituce *Lumen gentium* a nauky vyložené v encyklice papeže Pavla VI. *Ecclesiam suam* vydané 6. srpna 1964.²⁶⁴ Článek se dělil na dvě oblasti, jedna pojednávala o podstatě kněžství a druhá o jejich podmínkách v tomto světě. Na přání mnoha koncilních otců byl v článku obnoven původní text článku o pomazání Duchem Svatým, který byl v předchozím schématu odstraněn, aby tak byla více znázorněna role Ducha Svatého na posvěcení a poslání kněží. Dále mnoho koncilních otců žádalo v článku lépe vyložit apoštolát kněží tak, že se v článku zdůrazní, že kněžské poslání Nového zákona se vyvozuje od vyslání apoštolů shromážděných Kristem, jediným a věčným služebníkem. Cílem závěrečného odstavce článku bylo, aby se od sebe neodděloval dvojí rozměr života kněží a to poslání k lidem a vzdávání úcty Otcí.²⁶⁵

Takto upravený článek i další připomínky k němu byly zveřejněny 30. listopadu 1965 ve společném svazku. Nyní přiblížíme některé poslední návrhy koncilních otců.

Jeden otec navrhl vložit do textu souhrn, ve kterém by se hovořilo o esenciální podstatě kněžství, která se odvozuje z jejich stavu a ze zaměření na eucharistii, v níž kněz svátostně obětuje Kristovu smrt a není to jen příprava chleba života pro něj a věřící. To je podle něj základní pravda, která by měla být v textu náležitě vyjádřena. S tímto návrhem souhlasili ještě další tři otcové. Návrh přijat nebyl, ale komise souhlasila s tím, že je důležité podtrhnout moment nejsvětější eucharistie, kterou obětují a slaví kněží. Tak do textu byla vložena po citaci 1 listu Korint'ánům 11,26, „K tomu směřuje a v tom vrcholí služba kněží.“ A do posledního odstavce bylo přidáno, že kněží

²⁶⁴ Srov. AS IV/VI, s. 377.

²⁶⁵ Srov. Tamtéž, s. 390.

přispívají k rozmnožení Boží slávy a k rozvoji božského života v lidech i tím, že obětují svátost eucharistie.²⁶⁶

Čtyři koncilní otcové upozornili na to, že svatá moc kněží se v článku vykládala jen, jako by vyplývala z toho, že ji vykonávají veřejně pro lid. K tomu byly dva návrhy, jak to v článku uvést. Jeden otec navrhl, aby se řeklo „majíce posvátnou moc svátosti stavu“, jiný navrhl „mají zastávat posvátný kněžský úřad v moci jména samotného Krista“. S tímto návrhem komise souhlasila a do textu napsala „majíce posvátnou moc obětovat eucharistii a odpouštět hříchy a kněžským úkolem také je veřejně sloužit lidem ve jménu Krista.“ Slovo *veřejně (publice)* komise nevyпустиła, protože vhodně vyjadřuje rozlišení kněžství osobní a soukromé všech věřících od kněžství služebného. Tak komise vyhověla i žádosti o hierarchii kněží, tak aby bylo jasně potvrzeno, co je a jak funguje hierarchie.²⁶⁷

Devět koncilních otců vidělo nebezpečí v nejednoznačnosti způsobu pojednání o založení svátosti stavu v křesťanské iniciaci. To komise přijala a do článku přidala, že svátost stavu kněží předpokládá svátosti křesťanské iniciace a zvláště tyto svátosti kněžství uvádí.²⁶⁸

Dále koncilní komise přijala návrh jednoho otce, v článku říci: „Služba kněží však duchovní oběť věřících dovršuje ve spojení s obětí Krista, jediného prostředníka; tato oběť se rukama kněží jménem celé církve podává nekrvavě a svátostně“. Tuto změnu koncilní otec odůvodnil tím, že duchovní oběť věřících se spojuje s obětí Krista v duchovním slova smyslu již před mešní obětí, a také společně s konáním věřících. Toto spojení je dovršeno ve slavení nejsvětější oběti, která se koná díky kněžím jednotně s věřícími. Ještě k tomu dodal, že kněží jménem církve konají oběť, protože to říká již Tridentický koncil, a tak je podpořeno, že duchovní oběť věřících nejen, že má být spojována, ale dokonce musí být spojována.²⁶⁹

6.1.2 Článek 12 /Povolání ke svatosti/

Tento článek navazuje na článek 2, když říká, že svátostí stavu jsou kněží připodobněni Kristu. Dále se zde však rozvíjí, že z toho také plyne pro kněze povinnost a to snažit se být dokonalí, jako je dokonalý Bůh.

²⁶⁶ Srov. AS IV/VII, s. 117.

²⁶⁷ Srov. Tamtéž, s. 118 – 119.

²⁶⁸ Srov. Tamtéž, s. 120.

²⁶⁹ Srov. Tamtéž, s. 122 – 123.

Svatostí svěcení jsou kněží připodobněni Kristu-Knězi jako služebníci Hlavy pro budování a vytváření jeho celého těla, jímž je církev, ve spolupráci s biskupským stavem. Již při křestním zasvěcení dostali, stejně jako všichni křesťané, znamení a dar tak velikého povolání a milosti, že při veškeré lidské slabosti¹⁾ mohou a mají usilovat o dokonalost podle slov Pána: „Buďte tedy dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec“ (Mt 5,48). Kněží však jsou povinni snažit se o tuto dokonalost ze zvláštního důvodu, neboť přijetím svěcení byli zasvěceni Bohu novým způsobem a stali se živými nástroji Krista, věčného Kněze, aby byli s to během věků pokračovat v jeho podivuhodném díle, které silou shůry obnovilo celé lidské pokolení.²⁾ Poněvadž tedy každý kněz svým způsobem zastupuje osobu samého Krista, je také obdařen zvláštní milostí, aby při službě svěřené obci i všemu Božím lidu dovedl lépe následovat dokonalost toho, kterého zastupuje, a aby lékem na slabosti lidského těla byla svatost toho, který se pro nás stal veleknězem „svatým, nevinným, neposkvřeným, odděleným od hříšníků“ (Žid 7,26).(...)²⁷⁰

1) Srov. 2 Kor 12,9.

2) Srov. Pius XI., enc. *Ad catholici sacerdotii*, 20.12.1935: AAS 28 (1936), 10.

Předchozí verze článku byla označena číslem 11 a s názvem „Zvláštní způsoby dosahování svatosti v životě kněží“. Nyní přiblížíme obsah tohoto článku, neboť je velmi odlišný od konečné podoby článku. Článek začínal povoláním ke svatosti všech věřících slovy Krista “buďte dokonalí jako je dokonalý váš Otec“ (Mt 5,48). Dále bylo v článku řečeno, že kněží jsou ve svátosti stavu s Kristem spojeni těsnějším způsobem. K dosažení svatosti jsou vybráni zvláštním povoláním, protože již ve Starém zákoně Pán od svých kněží požaduje svatost. Kněží jsou vázáni povinností se posvěcovat pro Boží lid. V článku byla uvedena citace sv. Pavla z listu prvního Korint’anům 9,27: „Ranami nutím své tělo ke kázni, abych snad, když kážu jiným, sám neselhal.“ A tak život kněží nemá být rozdělený a má směřovat k dokonalosti. Z učení svatých Otců a papežů, tak i ze života svatých, je pravdivě dokládáno, že skrze kněze Bůh chce ukázat své zázraky. Na závěr článku koncil povzbuzoval všechny kněze, aby vždy

²⁷⁰ PO 12

usilovali o vyšší svatost, díky níž mohou být den ze dne platnějším nástrojem ve službě celému Božímu lidu.²⁷¹

Následně byl na mnoho žádostí článek přepracován. Na žádost mnoha koncilních otců byl duchovní život kněží a jejich specifické dosahování svatosti více spojeno s jejich povoláním ke službě a misi. Dále je v textu více vyzvednuta milost, kterou kněží dostávají skrze svátost stavu, aby svůj úkol vykonávali svatě.²⁷²

Na závěr ještě přiblížíme některé z připomínek koncilních otců k poslednímu znění článku. Dvanáct koncilních otců žádalo, aby v textu bylo lépe vyjádřeno, že svatost kněží plyne ze svatosti jediného kněze Nového zákona.

Dva otcové chtěli zdůraznit, že svatosti kněží dosahují skrze samotnou posvátnou službu, bez ohledu na vnitřní postoj. Jeden otec pak navrhl citovat v článku text 2 Kor 12,9, aby byl více vyzdvihnut Kristův kříž, a aby se vyhnulo jakémukoliv triumfalismu při uvažování o svatosti člověka.

První návrh komise zamítla s tím, že tato myšlenka je příliš dlouhá a došlo by k vypuštění citací Jan 10,36 a Lk 24,26, které jsou důležité, protože je v nich zmiňován Duch Svatý, posvětitel.

Druhá připomínka byla také zamítnuta, neboť nepřinášela nic nového ohledně posvěcení. A aby byl lépe patrný záměr článku, koncilní komise přidala do článku tuto větu: „...od Krista jsou poslání, sami v sobě umírají skutky těla a zcela se vydávají službě lidem...“

Poslednímu návrhu komise vyhověla částečně, navrhla nový text, ale bez citace 2 Kor 12,9: Poněvadž tedy každý kněz svým způsobem zastupuje osobu samého Krista, je také obdařen zvláštní milostí, aby při službě svěřené obci i všemu Božímu lidu dovedl lépe následovat dokonalost toho, kterého zastupuje, a aby lékem na slabosti lidského těla byla svatost toho, který se pro nás stal veleknězem „svatým, nevinným, neposkvrněným, odděleným od hříšníků“ (Žid 7,26). Kristus, kterého Otec posvětil, to je zasvětil, a poslal na svět, „vydal sám sebe za nás, vykoupil nás z každé špatnosti a očistil si nás, abychom byli jeho vlastním lidem, horlivým v konání dobrých skutků“ (Tit 2,14), a tak skrze utrpení vstoupil do své slávy. Podobným způsobem kněží, posvěcení pomazáním Ducha Svatého a poslání Kristem, umrtvují v sobě skutky těla

²⁷¹ Srov. AS IV/VI, s. 369 – 370.

²⁷² Srov. Tamtéž, s. 397.

a dávají se cele do služby lidem. Tak jsou schopni silou svatosti, kterou byli v Kristu obohaceni, vyrůst v dokonalé muže.²⁷³

6.2 Svátosti obecně

6.2.1 Článek 5 /Kněz jako přísluhovatel svátostí, zvláště eucharistie/

V článku se koncil hojně odvolává na Sumu teologie sv. Tomáše Akvinského, konkrétně, když hovoří o jednotě svátostí, které jsou všechny zaměřeny k eucharistii, cíli všech svátostí. Eucharistie je zdroj a vrchol veškerého hlásání evangelia, jejíž přijetí začleňuje do Kristova těla.

Bůh, který jediný je svatý a posvětitel, si chtěl přibrat lidi jako společníky a pomocníky, kteří by pokorně sloužili dílu posvěcení. Proto jsou kněží prostřednictvím biskupa Bohem posvěceni, aby se stali zvláštním způsobem účastnými kněžství Kristova a aby tak při slavení svatých tajemství jednali jako služebníci toho, který pro nás stále vykonává v liturgii svůj kněžský úřad skrze svého Ducha.¹²⁾ Křtem uvádějí lidi do Božího lidu, svátostí pokání smiřují hříšníky s Bohem a církví, svátostí nemocných ulehčují nemocným a zejména slavením mše přinášejí svátostně oběť Kristovu. Při konání všech svátostí, jak dosvědčil již v dobách prvotní církve svatý mučedník Ignác,¹³⁾ jsou kněží různými způsoby v hierarchickém svazku s biskupem a tak ho jaksi zpřítomňují v jednotlivých shromážděních věřících.¹⁴⁾

Ostatní svátosti a také všechny církevní služby a apoštolská díla souvisí s posvátnou eucharistií a jsou k ní zaměřeny.¹⁵⁾ Vždyť nejsvětější eucharistie obsahuje celé duchovní dobro církve,¹⁶⁾ Krista samého, našeho velikonočního Beránka a živý chléb. Skrze své tělo, Duchem svatým oživované a oživující, dává lidem život, a tak je zve a přivádí k tomu, aby spolu s ním obětovali sebe samy, své práce a všechny stvořené věci. Proto se nám eucharistie jeví jako zdroj a vrchol veškerého hlásání evangelia; katechumeni jsou poněmhu připravováni k účasti na eucharistii a věřící, kteří už byli poznačeni svatým křtem a bířmováním, se přijetím eucharistie plně začleňují do Kristova těla.

Eucharistické shromáždění je tedy středem křesťanského společenství, jemuž

²⁷³ Srov. AS IV/VII, 193 – 194.

předsedá kněz. Proto kněží poučují věřící, jak mají v mešní oběti přinášet Bohu Otci božský obětní dar a zároveň s ním podávat také oběť vlastního života. V duchu Krista-Pastýře je poučují, aby se srdcem zkroušeným předkládali své hříchy církvi ve svátosti pokání, aby se tak stále více obraceli k Pánu a pamatovali na jeho slova: „Obráťte se, neboť se přiblížilo nebeské království“ (Mt 4,17). Zároveň je také přivádějí k takové účasti na úkonech posvátné liturgie, aby i při nich dospěli k pravé modlitbě. Podle milostí a potřeb každého je vedou k stále dokonalejšímu duchu modlitby, která proniká celý život. Všechny vybízejí k plnění povinností stavu a pokročilejší k zachovávání evangelijních rad způsobem každému přiměřeným. Učí tedy věřící, jak mají ve svých srdcích prozpěvovat Pánu duchovní chvalozpěvy a duchovní písně a tak stále vzdávat Bohu Otci díky za všechno ve jménu našeho Pána Ježíše Krista.¹⁷⁾ Ve chvále a díkůčinění, jež vzdávají při slavení eucharistie, pokračují kněží v různých denních hodinách modlitbou posvátného officia; v něm prosí Boha jménem církve za veškerý svěřený lid i za celý svět.

Dům modlitby, v němž se slaví a uchovává nejsvětější eucharistie, shromažďují se věřící a je uctíván přítomný Boží Syn, náš Spasitel, na obětním oltáři za nás obětovaný na pomoc i k útěše věřících, má se skvíť čistotou a má být upravený pro modlitbu a posvátné obřady.¹⁸⁾ V něm by měli pastýři i věřící vděčně odpovídat na dar toho, který svým lidstvím neustále vlévá božský život do údů svého těla.¹⁹⁾ Ať kněží pěstují správným způsobem liturgickou vědu a liturgické umění, aby působením jejich liturgické služby křesťanské obce, které jsou jim svěřeny, den ode dne dokonaleji chválily Boha Otce i Syna i Ducha svatého.²⁷⁴

12) Srov. tamtéž, čl. 7, s. 100-101; Pius XII., enc. *Mystici Corporis*, 29.6.1943: AAS 35 (1943), 230.

13) Sv. Ignác Antioch., *Smyrn.*, 8, 1-2 (ed. F. X. Funk, s. 240); *Constitutiones Apostolorum*, VIII, 12, 3 (ed. F. X. Funk, s. 496); VIII, 29, 2, tamtéž, s. 532.

14) Srov. 2. vat. koncil, *Věrouč. konst. o církvi Lumen gentium*, čl. 28: AAS 57 (1965), 33-36.

15) „Eucharistie je jakoby dovršení duchovního života a cíl všech svátostí“: sv. Tomáš, *Summa Theol.* III, q. 73, a. 3; srov. *Summa Theol.* III, q. 65, a. 3.

16) Srov. sv. Tomáš, *Summa Theol.* III, q. 65, a. 3, ad 1; q. 79, a. 1 c. et ad 1.

17) Srov. Ef 5,19-20.

18) Srov. sv. Jeroným, *Epist.*, 114,2: „(...) posvátné kalichy a svatá roucha i ostatní předměty,

které patří ke kultu utrpení Páně (...) je třeba pro jejich vztah k tělu a krvi Páně mít v takové úctě jako jeho tělo a krev“: PL 22, 934. 2. vat. koncil, Konst. o posvátné liturgii Sacrosanctum Concilium, čl. 122-127: AAS 56 (1964), 130-132.

19) „Mimoto ať nepomíjejí během dne navštěvovat Nejsvětější svátost, která se má uchovávat v kostelích podle liturgických předpisů na význačném místě a v největší úctě. Taková návštěva je důkaz vděčnosti, znamení lásky a projev povinné úcty vůči Kristu Pánu, který je v té svátosti přítomen.“ Pavel VI., enc. *Mysterium Fidei*, 3.9.1965: AAS 57 (1965), 771.

V šestém přípravném schématu z 9. listopadu 1965 byl článek třetím článkem dekretu. Do článku třetího, poté pátého článku byl přidán v souvislosti s eucharistií odkaz na dílo apoštolátu, protože eucharistie není jen cílem všech svátostí, ale je také vrcholem a pramenem veškeré činnosti církve. Dále bylo v článku ukázáno dílo církve, jejímž pramenem je eucharistie, které sebou nese povolání pro získání nových věřících pro mystické tělo Krista. Koncilní komise také v článku šířeji pojednala o pokání, neboť to považovala za důležité.²⁷⁵

Koncilní komise v článku lépe přepracovala myšlenky o liturgii tak, aby se o ní nedalo uvažovat jako o něčem nejvyšším, a aby se neříkalo, že osobní modlitba k liturgii nemůže přispět. Nelze totiž ostře odlišovat osobní modlitbu a modlitbu slovy nebo liturgickou. Dále byl přidán odstavec, ve kterém je ukázáno spojení božského officia se slavením eucharistie. Na závěr bylo do článku přidáno „V něm jsou pastýři i věřící zváni k trvalé přítomnosti Krista ve svátosti, aby vděčně odpovídali na dar milosti srdce toho, který svým lidstvím neustále vlévá božský život do údů svého těla“. Tak komise vyhověla žádostem mnoha otců, kteří to žádali, aby se nemohlo zdát, že eucharistický kult je pouhé slavení eucharistie.²⁷⁶

Nyní přiblížíme některé žádosti koncilních otců k poslednímu znění článku. Sedm otců žádalo v článku pojednat více výslovně o svátosti křtu, pokání a posledním pomazání. K tomu ještě jeden otec chtěl, aby se řeklo, že kněží obětují oběť Krista nebo zpřítomňují nekrvavým způsobem. Koncilní komise tedy do článku přidala, že „křtem jsou lidé uvedeni do Božího lidu, svátostí smíření jsou hříšníci smíření s církví a Bohem, a posvátným olejem je ulehčováno nemocným a slavením především mešní oběti je konána Kristova oběť, neboť ve všech svátostech...“²⁷⁷

²⁷⁵ Srov. AS IV/VI, s. 392.

²⁷⁶ Srov. Tamtéž. s. 393.

²⁷⁷ Srov. AS IV/VII, s. 145.

Dále 43 koncilních otců pokládalo za důležité v článku zmínit i *res eucharistie*, nejen chléb a v článku říci „...skrze dary pravdy a pokoje oživené a oživující Duchem Svátým...“ místo „živý chléb skrze své tělo...“. Komise na tuto žádost odpověděla, že nový text není vylepšením článku, protože formulace živý chléb je převzata z Janova evangelia. A komise nepovažovala za důležité na tomto místě podávat souvislý výklad o eucharistii.²⁷⁸

Dále bylo vyhověno žádostem 24 otců v článku více pohovořit o svátosti smíření, která je ustanovena v duchu Krista Pastýře a svěřena církvi, aby mohla být naplněna slova Krista „konejte pokání“. Komise do článku přidala tato slova: „v duchu pastýře Krista ustanovují ty, kteří ve svátosti smíření budou v církvi odpouštět hříchy těm se zkroušeným srdcem...“

²⁷⁸ Srov. AS IV/VII. s. 146.

7 Systematická část

V této kapitole uvedeme syntézu učení II. vatikánského koncilu ohledně svátostí v souvislosti s důležitými tématy koncilu. V syntéze budeme vycházet z poznatků předešlých kapitol. Zaměříme na posun vývoje článků a důležitá stanoviska koncilu týkající se svátostí. A protože nás zajímá hlavně teologické hledisko svátostí, tato syntéza se bude řídit tímto úhlem pohledu.

Úmyslem II. vatikánského koncilu nebylo předložit ucelenou nauku o svátostech, neboť jak koncilní komise podotýkala, toto již učinil Tridentský koncil, který vydal dekret o svátostech a také dokumenty týkající se svátostí jednotlivě. Ale nelze pojednat o některých důležitých tématech, bez toho, aniž by se koncil svátostí nedotkl. Právě v nauce o svátostech se koncil často odvolává na nauku Tridentského koncilu, encykliku Pia XII. *Mediator Dei*, sv. Tomáše Akvinského a sv. Augustina. Koncil často také své učení podkládá citáty z Písma, což naznačuje úmysl koncilu pokračovat v tradici a pojímat učení v souladu s předešlým učením a zároveň tím i předešlé tradici dodává váhu. Koncil používá klasické a obecně užívané řazení svátostí.²⁷⁹

7.1 Svátosti obecně

Koncil vychází z obecného pojetí definice svátostí jako znamení a nástroje, i když to přímo takto neuvádí. Úmyslem koncilu byla větší srozumitelnost a blízkost věřícím. „Definice tak spojuje dva aspekty: svátost je znamení vnímatelné smysly, a svátost zároveň působí účinek v nadpřirozeném řádu.“²⁸⁰ Užití této definice si můžeme všimnout v člancích konstituce *Lumen gentium*.²⁸¹ Tuto definici bychom také mohli najít v článku 59 konstituce *Sacrosanctum Concilium*. Koncil ovšem tuto definici dále rozšiřuje, např. když o církvi hovoří jako o svátosti, to se ale vlastně vrací k širšímu tradičnímu pojetí svátostí. Další definice svátostí si můžeme všimnout v článku 7

²⁷⁹ křest, bířmování, eucharistie, pokání, pomazání nemocných, svěcení, manželství.

²⁸⁰ MOHELNÍK, Tomáš. Sebepojetí církve jako kněžský lid a jeho vliv. s. 164 – 165.

²⁸¹ MOHELNÍK, Tomáš. Sebepojetí církve jako kněžský lid a jeho vliv. s. 165. uvádí tato místa:

LG 3: „[...] svátost eucharistického chleba představuje a působí jednotu věřících.“

LG 7: „[...] posvátný obřad [křtu] představuje a uskutečňuje přidružení ke Kristově smrti a k jeho vzkříšení, [...] při lámání eucharistického chleba máme skutečnou účast na těle Páně.“

LG 11: „[Všichni věřící] projeví viditelným způsobem jednotu Božího lidu, kterou tato vznešená svátost výstižně naznačuje a obdivuhodně uskutečňuje.“

konstituce *Sacrosanctum Concilium*, kde se píše, že lidé jsou ve slavení liturgie posvěcováni skrze viditelná znamení, která působí to, co naznačují.

Svátosti mají svůj původ v Kristu a jsou zaměřeny k oslavě Boha a posvěcení člověka skrze milost, tak účinnost svátostí vychází z jejich samého konání (*ex opere operato*), neboť slovy sv. Augustina „[Kristus] je přítomen svou mocí ve svátostech, takže když někdo křtí, křtí sám Kristus.”²⁸² Všechny svátosti vytváří jednotný organismus, jenž je zaměřen ke slavení svátosti eucharistie, která je cílem všech svátostí. Všem svátostem jsou společné plody a účinky, jež jsou určeny k posvěcování člověka, k budování Kristova těla a k oslavě Boha. Obřady svátostí pak uzpůsobují věřící k uctívání Boha a prokazování křesťanské lásky.²⁸³

Častokrát v dokumentech čteme, že svátosti jsou ohniskem liturgického života a věřící jsou jimi vtaženi do velikonočního tajemství Krista.²⁸⁴ Proto si koncil také velmi přál aktivní zapojení laiků do liturgie a slavení svátostí. Protože svátosti mají také vzdělávací význam, živí víru a vyjadřují ji, klade koncil důraz na aktivní účast věřících na společném slavení mše a svátostí. Účast má být vědomá, zbožná a aktivní, nikdy nemůže být pouze vnější. Aktivní účasti věřících je věnován článek 48 konstituce *Sacrocanctum concilium*. Důležitost aktivní účasti věřících můžeme vyzorovat také z diskusí koncilních otců nad články LG 11, SC 10.²⁸⁵ Proto, aby aktivní účasti koncil co nejvíce napomohl, zavádí pro lepší porozumění obřadům svátostí do liturgie národní jazyk, který má také usnadnit spoluúčast věřících a reformuje obřady svátostí²⁸⁶, aby jasněji vyjadřovaly to, co působí a lidé je mohli snadno chápat. Dále vybízí věřící k častému přijímání svátostí posilujících život křesťanů a k náležité přípravě před přijetím svátostí, neboť svátosti jsou prostředky ke spáse.²⁸⁷ Na přání mnoha otců koncil ještě přidal samostatný článek o svátostinách, jejichž úkolem je příprava na přijetí svátostí a posvěcení věřících. Na rozdíl od svátostí působí na přimluvu církve (*ex opere operantis ecclesiae*).²⁸⁸

²⁸² Viz. SC 7.

²⁸³ Srov. SC 59.

²⁸⁴ Viz. SC 6, 10.

²⁸⁵ Viz. AS III/I, s. 196., AS II/V, s. 521.

²⁸⁶ Články o reformě obřadů svátostí Viz. SC 67 – 78.

²⁸⁷ Viz. SC 59.

²⁸⁸ Viz. SC 60.

7.2 Ekleziální rozměr svátostí

Po přečtení prvního článku konstituce *Lumen gentium* je nám jasné, že koncil rozšiřuje pojem svátostí i na církev²⁸⁹. Podle připomínek koncilních otců je označení církve jako svátosti tradiční a vhodně vyjadřuje bohaté učení církve. V prvním přípravném schématu šestého článku konstituce o posvátné liturgii jsme také mohli číst, že Kristus zakládá církev, podivuhodnou svátost, dále je církev označována jako prásvátost. Církev svátosti jakoby předchází, svátosti jsou v ní ustanoveny a z ní vycházejí. A stejně jako o svátostech i o církvi platí slova sv. Augustina, že je neviditelné znamení Boží milosti.²⁹⁰ Církev sama i její život se vyznačuje svátostnou strukturou, neboť v sobě neustále spojuje prvky viditelné i neviditelné, božské a lidské. Proto může být nazvána obdivuhodnou svátostí.²⁹¹ Obdivuhodným tajemstvím – svátostí celé církve je eucharistie, která spolu s ostatními svátostmi vychází z Kristova probodeného boku, voda a krev symbolizují křest a eucharistii.

Ve své církvi je Kristus neustále přítomen a svou mocí působí ve svátostech. Církev se nikdy od svého ustanovení nepřestala shromažďovat ke společnému slavení eucharistie, ostatních svátostí a předčítání písma, čímž je posvěcován člověk a oslavován Bůh. Nejposvátnějším konáním církve je slavení liturgie, kterému se nic nevyrovná, tak jsou liturgické úkony slavnostním projevem církve.²⁹²

Nejen že koncil popisuje individuální účinky iniciačních svátostí, také zdůrazňuje jejich ekleziální účinky. „Tyto svátosti tak mají v očích koncilu rozhodující roli při formování ontologické struktury církve jakožto kněžského lidu. Podobně se na ekleziálních účincích iniciačních svátostí zakládá poslání církve, které je účastí na trojím úřadu Krista proroka, kněze a pastýře.“²⁹³ Stejně tak koncil zdůrazňuje ekleziální účinek ostatních svátostí. U svátosti pokání koncil zdůrazňuje společenský aspekt, stejně tak i u svátosti pomazání nemocných, když jsou nemocní touto svátostí spojeni s trpícím Kristem a tím přispívají církvi.²⁹⁴ U svátosti stavu zdůrazňují, že služebníci jednájí jménem Krista ve prospěch všech věřících. A u svátosti manželství bylo

²⁸⁹ Viz. LG 1. „Církev je totiž v Kristu jakoby svátost neboli znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva.“

²⁹⁰ Více. PESCH, Otto Hermann. *Druhý vatikánský koncil*. s. 159 – 170.

²⁹¹ Srov. POLC, Jaroslav V. *Posvátná liturgie*, s. 348.

²⁹² Srov. SC 5, 6, 7, 10, 26

²⁹³ MOHELNÍK, Tomáš. *Sebepojetí církve jako kněžský lid a jeho vliv*. s.177.

²⁹⁴ Srov. AS III/I, s. 197.

zdůrazněno že „jednotu Krista s církví nejen ukazuje, ale má na ní také svůj podíl.“²⁹⁵ Z tohoto pojetí svátostí tedy můžeme jasně vyvodit záměr koncilu zdůraznit ekleziální rozměr všech svátostí.

7.3 Svátosti křesťanské iniciace

Můžeme si všimnout, že koncil často pojednává o křtu, biřmování a eucharistii společně, neboť tyto svátosti k sobě mají velmi blízko, zakládají a utvářejí život věřících, a proto koncil chtěl toto pouto zdůraznit. Když koncil mluví o svátostech iniciace samostatně, nenaznačuje jakékoliv oddělení či vyloučení ostatních iniciačních svátostí. V dokumentech jsou svátosti iniciace řazeny vždy takto: křest, biřmování, eucharistie, čímž je naznačeno pořadí, ve kterém by nejlépe měly být přijímány, tím se však koncil přímo nezabýval. Toto pořadí můžeme nalézt také v předkoncilních i pokoncilních dokumentech.

Křest je první svátost, kterou je člověk narozen k duchovnímu životu, druhou svátostí dávající plnost křtu, je biřmování, to dovršuje a zdokonaluje křest.²⁹⁶ Jejich korunou je pak eucharistie, v jejímž přijetí je nejlepší spojení s Kristem a je předchutí nebeské hostiny a naplňuje eschatologický ráz života.

Svátostmi iniciace – křtem a biřmováním je založeno všeobecné kněžství věřících, ze kterého plyne trojí kněžský úřad Krista – kněžský, královský a prorocký, jemuž odpovídají jednotlivé svátosti křesťanské iniciace. Všeobecnému kněžství se budeme ještě více věnovat v podkapitole 7.8.

Velmi významným krokem koncilu byl posun v chápání apoštolátu z právnické roviny na rovinu svátostnou. Koncil zdůrazňuje, že křtem a biřmováním je založen apoštolát laiků, který se týká všech věřících, bez toho, aniž by byli k němu pověřeni církevní hierarchií, jak to bylo do té doby chápáno. Pověření k apoštolátu církve tak vychází ze všeobecného kněžství, vyplývá ze spojení věřících s Kristem ve křtu a biřmování. Tím, že se apoštolát odvozuje od svátostí křtu a biřmování, přináší k esenci křesťanského bytí. Tak musí být apoštolské poslání považováno za konstitutivní prvek samotného křesťanského života.²⁹⁷ „V důsledku toho nemůže být

²⁹⁵ Srov. AS III/I, s. 197.

²⁹⁶ Srov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. Pečeť daru Ducha Svatého: teologie svátosti biřmování. s. 17 – 18.

²⁹⁷ Srov. Tamtéž, s. 39.

účast na apoštolátu považována za cosi libovolného, vyhrazeného elitě aktivnější a horlivějších laiků.²⁹⁸

Na žádosti mnoha otců bylo také zdůrazněno, že svátost stavu předpokládá svátosti iniciace a zvláště tyto svátosti pak kněžství předává.²⁹⁹

7.4 Svátosti nositelé jednoty

Kristus nám zde zanechal svátosti jakožto viditelná znamení neviditelné Boží milosti, skrze něž je utvářena jednota Božího lidu. Svátosti mají svůj původ v Kristu, který vše podivuhodným způsobem sdružuje. Všichni, kdo v něj věří, jsou pokřtěni v jedno a obdarováni jedním Duchem. Pak působením Ducha Svatého máme všichni účast na jednom těle, tím je vytvořena jednota různých údů. V jednom těle jsou všechny údy křtem a biřmováním zasvěceny Kristu. Křest sám o sobě je jenom počátek a výchozí bod, neboť cele směřuje k dosažení plnosti života v eucharistii. Eucharistie je velkou svátostí spojení s Bohem, znamení jednoty a bratrské lásky. Dává nám účast na Kristově smrti a vzkříšení. Eucharistie tak vytváří jednotu všech lidí, kteří v Kristu tvoří jedno tělo. Zde můžeme vidět sjednocující sílu svátosti křtu a eucharistie.³⁰⁰

Svátost manželství představuje tajemství jednoty mezi Kristem a církví, skrze její sílu jsou manželé posvěcováni. Po diskusích koncilních otců bylo doplněno, že manželství jednotu Krista s církví nejen ukazuje, ale má na ní také svůj podíl.

Použitím slov sv. Tomáše Akvinského koncil podotýká, že bez lásky a jednoty tajemného těla nemůže být spása.³⁰¹ Pro tuto jednotu je však také důležité hlásání evangelia a touha lidu po této jednotě. K této jednotě také přispívá a pomáhá ji utvářet společenství svěcených služebníků a jejich činnost. Kněžství totiž nespočívá jen ve výkonu kultu, ale také v pastoračním vedení a v lásce Kristově kněží vedou církev k jednotě. Jednota kněží se odvozuje od jediného kněžství a služby Krista.³⁰² Základ jednoty církve vytváří papež, prostřednictvím společenství s kolegiem biskupů. To je důležité doplnění I. vatikánského koncilu, který poukázal pouze na autoritu papeže a biskupy nebral dostatečně v úvahu.³⁰³

²⁹⁸ MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. Pečeť daru Ducha Svatého: teologie svátosti biřmování. s. 38 – 39.

²⁹⁹ Srov. AS IV/VII, s. 118 – 119.

³⁰⁰ Viz. LG 7.

³⁰¹ Viz. LG 26.

³⁰² Viz. LG 28.

³⁰³ Srov. MORIN, Dominique, *Učení II. vatikánského koncilu*. s. 26.

7.5 Eucharistie ohnisko liturgie

Jako centrální svátost celé církve spatřuje koncil eucharistii. Eucharistie je vrchol a zdroj liturgie, ve které se koná dílo našeho vykoupení. Eucharistie tak náleží k liturgii podstatným esenciálním způsobem a je celá vystavěna ke slavení mše svaté.³⁰⁴ Liturgie tak nejvíce přispívá k tomu, aby věřící svým životem vyjadřovali a zjevovali Kristovo tajemství a skutečnou povahu pravé církve. Stejně tak je to posilující pokrm na pozemskou cestu životem.³⁰⁵ „Liturgie slaví především Kristovo velikonoční tajemství. To bylo připravováno Starým zákonem, je přítomné v památce eucharistie a ve svátostech a také v liturgických svátcích. Plodem liturgické celebrace je Boží přítomnost, z níž se rozlévá milost a radostná eschatologická naděje.“³⁰⁶

V širším pohledu jsou všechny svátosti ohniskem celého liturgického života, jejichž cílem je eucharistie. Ta je také pramenem veškeré činnosti církve. Z liturgie tedy, především z eucharistie, jako ze zdroje, do nás proudí milost, která posvěcuje skoro každou životní událost věřících.³⁰⁷ Díky přijímání eucharistie jsou lidé dokonale spojeni s Bohem.

„Slavení eucharistie také znázorňuje Kristovu oběť – a tím i posvěcení člověka –, ale zpřítomňuje ji způsobem jako žádné z právě uvedených liturgických znamení a umožňuje ji jediný „vstup“ křesťana do téhož tajemství a posvěcení.“³⁰⁸

Při slavení eucharistie tvoříme jedno tělo, i když nás je mnoho, neboť všichni máme účast na jednom chlebě.³⁰⁹ Po dlouhých diskusích ve sněmovní aule koncil došel k tomu, že věřící se účastní na oběti eucharistie stejně jako vysvěcený služebník, který však koná jménem věřících.³¹⁰ „Ve slavení eucharistie se kněžské společenství mystického těla církve připojuje k oběti své Hlavy, sjednocuje se s Kristem veleknězem v jeho vrcholném úkonu věčné bohopocty vzdávané Bohu Otci v síle Duch Svatého“³¹¹

Pro dokonalejší účast na mši koncil doporučuje, aby věřící přijímali z téže oběti tělo Páně jako kněz, a aby byla více patrna jednota, byla opět zavedena koncelebrace.

³⁰⁴ Srov. AS II/V, s. 520.

³⁰⁵ Srov. Tamtéž, s. 522., GS 38.

³⁰⁶ MOHELNÍK, Benedikt. Liturgie je dílem Ježíše Krista Velekněze, Komentář k 7. článku konstituce o liturgii. In *In Spiritu Veritatis. Almanach k 65. narozeninám Dominika Duky OP*. Praha: Krystal OP, 2008. s. 241. Dále jen: MOHELNÍK, Benedikt. Liturgie je dílem Ježíše Krista Velekněze.

³⁰⁷ Srov. SC 61

³⁰⁸ MOHELNÍK, Benedikt. Liturgie je dílem Ježíše Krista Velekněze. s. 252.

³⁰⁹ Srov. AS III/I, s. 165.

³¹⁰ Srov. LG 11

³¹¹ MOHELNÍK, Tomáš. Sebepojetí církve jako kněžský lid a jeho vliv. s. 178.

Do církve jsou lidé začleněni křtem a mají tak právo a povinnost účastnit se liturgie a přijímat svátosti.³¹²

7.6 Přítomnost Krista

Na koncilu se velmi diskutovalo o přítomnosti Krista v eucharistii. Někteří koncilní otcové chtěli více zdůraznit Kristovu trvalou přítomnost v eucharistii, ale obávali se říci, že Kristus je přítomen i v osobě vysluhovatele, aby nedošlo k zmatení. Podle některých otců je přítomnost v osobě jen duchovní a jiní zase více chtěli ještě více zdůraznit přítomnost Krista v eucharistii. Koncil však převzal nauku Pia XII. z encykliky *Mediator Dei*, kde je vyložena Kristova přítomnost v církvi, zejména liturgických úkonech, dále v mešní oběti a v osobě sloužícího kněze, Kristus je přítomen zejména pod eucharistickými způsoby a ve svátostech. Koncilní komise ještě přidala, že je Kristus přítomen, když se předčítá Písmo. Tak potvrdili, že Kristus je přítomen plně pravdivě a skutečně jak pod způsobem eucharistie, tak v osobě vysluhovatele.³¹³

O Kristově přítomnosti v eucharistii koncilní otcové také velmi diskutovali ve spojitosti se slavením velikonočního tajemství v odloučených církvích. Koncil v dekretu o ekumenismu v článku 22 podotýká, že odloučené církve si nechovaly původní a úplnou podstatu eucharistického tajemství, zejména proto, že jim chybí svátost kněžství, avšak přesto nelze popřít, že v rámci kultu si připomínají večeři Páně a věří nějakým způsobem v přítomnost Krista. Koncilním otcům to nejprve přišlo jako pohoršení a zmatení, ale koncil chtěl právě nalézt společné body, které by zakládaly dialog. A koncilní komise dále připomněla podle učení Tridentského koncilu, že již samotné připomínání smrti a vzkříšení Krista je zpřítomněním tajemství eucharistie.³¹⁴

Eucharistie „je chápána jako základ či vlastní jádro Kristovy přítomnosti a činnosti v církvi prostřednictvím liturgického konání. Z tohoto pramene potom vyvěrají všechny ostatní způsoby Spasitelovy přítomnosti a činnosti“.³¹⁵ Eucharistická oběť vyžaduje osobní Kristovu přítomnost. „Osobní přítomnost Krista ve způsobách chleba a vína znamená, že při liturgickém úkonu je ve vztahu k oběti na Kříži nejen stejný obětující

³¹² Srov. SC 2, 6, 10, 55, 7.

³¹³ Srov. SC 7., AS II/V, s. 516.

³¹⁴ Srov. AS III/VII, s. 696.

³¹⁵ MOHELNÍK, Benedikt. Liturgie je dílem Ježíše Krista Velekněze, s. 247.

kněz, tj. Kristus, ale také obětní dar, jímž je Ježíšovo lidství.“³¹⁶ Přítomnost Krista v ostatních svátostech je pak jiného charakteru.

Dále je Kristus v církvi přítomen při vysluhování svátostí, neboť to on v nich působí. V konstituci *Lumen gentium* je popsána přítomnost Krista v biskupech. Kristus je v biskupech přítomen jedinečným způsobem, aby skrze jejich službu neustále sloužil lidem. Přijetím svátosti svěcení kněží obětují mši svatou a vysluhují svátosti v osobě Krista.³¹⁷

7.7 Působení Ducha Svatého

Koncil často odkazuje na Ducha Svatého, neboť vše se děje v síle Ducha Svatého. Do textu článků byla zmínka o Duchu Svatém často přidávána až po prvních diskusích nad textem, neboť koncilní otcové považovali za důležité zdůraznit i roli třetí božské osoby. „Někteří biskupové a teologové se snažili podtrhnout důležitost Ducha svatého v dynamice církve, což bylo důležité zejména s ohledem na význam, který mu přisuzovala východní křesťanská tradice.“³¹⁸ Nicméně i přesto je v textech je postavení Ducha Svatého marginální a nedostatečné.³¹⁹

Dary Ducha Svatého jsou rozmanité a přispívají k tomu, aby se lidstvo stalo obětí Bohu milou. Všechny dary i oběti se díky posvěcení Ducha Svatého stávají duchovními oběťmi, které oslavují Boha a přispívají k spáse světa. Vykoupením a udělením Ducha Svatého Kristus z lidí utváří tajemným způsobem své tělo.

Mnoho koncilních otců si přálo více zdůraznit roli Ducha Svatého při popisu posvěcení a poslání kněží, neboť kněží jsou při svěcení pomazáni Duchem Svatým a označeni zvláštním znamením, tak jsou připodobněni Kristu knězi. Ve svátosti svěcení Duch Svatý dává biskupům dar, díky němuž biskup hlásá evangelium všem národům a uděluje svátosti. Duch Svatý skrze službu, svátosti, dary milosti a charismat vede věřící k apoštolátu, který je založen křtem a biřmováním.

Svátostí biřmování Duch Svatý dává účast na prorockém úřadu Krista. Tak Duch Svatý nepřetržitě působí ve svátostech.

³¹⁶ MOHELNÍK, Benedikt. Liturgie je dílem Ježíše Krista Velekněze. s. 247.

³¹⁷ Srov. LG 21.

³¹⁸ ALBERIGO, Giuseppe. *Stručné dějiny II. vatikánského koncilu*. s. 117.

³¹⁹ Srov. Tamtéž.

7.8 Všeobecné kněžství

Pojetí všeobecného kněžství jak je chápáno dnes, přinesl II. vatikánský koncil, to ale takto nebylo hned v prvním schématu. Při podrobném rozebírání článku 11 konstituce *Lumen gentium*, jež se právě věnuje všeobecnému kněžství, jsme mohli vidět, jak se toto pojetí všeobecného kněžství vyvíjelo. Důležitosti, kterou koncil všeobecnému kněžství dává, si můžeme všimnout i z uspořádání článků, jelikož nejdříve byl článek umístěn v kapitole o povinnostech a právech laiků, po diskusích a úpravách byl přesunut do II. kapitoly pojednávající o Božím lidu.³²⁰

Všeobecné kněžství je nám dáno přijetím svátostí křtu a biřmování, tak všichni, kdo tyto svátosti přijmou, mají účast na Kristově kněžství³²¹, ne jen kněží, jak to bylo pojato v prvních návrzích článku. Tímto posunem vnímání všeobecného kněžství vzniká i zásadní posun v chápání kněžské povahy církve, a můžeme si všimnout i toho, že svátosti dávají základ pro přinášení k církvi. „Královské kněžství všech věřících je konstitutivním prvkem církve. Účast na něm je vlastní všem údům mystického těla a předchází jakoukoli specifikaci služeb či životních stavů.“³²² Všeobecné kněžství se pak uplatňuje v přijímání svátostí, nejlepším způsobem v přijímání eucharistie, modlitbou a děkováním, svědectvím svého života, odříkáním a číňorodou láskou.³²³ Dále došlo také k posunu chápání účasti věřících na eucharistické oběti, která náleží „vlastním způsobem obecnému kněžství, hierarchické kněžství je pak ve službě kněžství obecného.“³²⁴

Tím, jak se všeobecné kněžství uplatňuje v jednotlivých svátostech, hovoří článek 11 konstituce *Lumen gentium*. Křtem jsou věřící včleněni do církve, jsou označeni nezrušitelným křestním znamením a pověřeni konat bohopoctu. Svátost biřmování dokonaleji spojuje s církvi a obdařuje zvláštní silou Ducha Svatého k posile ke konání opravdového svědectví Krista. Ve svatém přijímání se pak projevuje jednota Božího lidu. Eucharistie je středobodem svátostného organismu, naplňuje eschatologický ráz života a skrze její milost je všeobecné kněžství rozvíjeno a posvěcováno. Svátost smíření očišťuje od hříchů a smiřuje s církvi. Svátost pomazání nemocných dává posilující milost a sjednocuje s utrpením Krista. Ti, kteří přijmou

³²⁰ Viz. AS I/IV, s. 38. a AS I/III, s. 183.

³²¹ Srov. LG 10.

³²² MOHELNÍK, Tomáš. Sebepojetí církve jako kněžský lid a jeho vliv. s. 169.

³²³ Srov. LG 10.

³²⁴ MOHELNÍK, Tomáš. Sebepojetí církve jako kněžský lid a jeho vliv. s. 170.

svátost kněžství, mají šířit Boží slovo a milost. Ve svátosti manželství je pak dána síla k svatosti manželského života. Manželé svátostí manželství naznačují jednotu a plodnou lásku mezi Kristem a církví a na tomto tajemství mají také podíl.³²⁵ Z tohoto představení, jak jednotlivé svátosti působí v životě věřících, je (jak jsme již výše zmínili) vidět jejich společenský a sjednocující ekleziální účinek. Stejně jako předešlý zmíněný článek 10 i tento prošel stejnou změnou v uspořádání do kapitol, což opět naznačuje důležitost všeobecného kněžství jako zakládajícího prvku církve.

Všeobecné kněžství se pak projevuje vykonáváním trojího kněžského úřadu Krista, který byl v prvním schématu přidělen jednotlivým svátostem iniciace, v posledním schématu pak došlo k prostoupení jednotlivých úřadů a iniciačních svátostí.³²⁶

Všeobecnému kněžství se koncil dále věnuje v dekretu *Apostolicam actuositatem* v článku 3, kde často odkazují na předešlé články konstituce *Lumen gentium*. Zde koncil zdůrazňuje důležitost vlastního poslání věřících. „Povinnost a právo apoštolátu pro laiky se odvozuje přímo z jejich spojení s Kristem jako hlavou“.³²⁷

Tímto II. vatikánský koncil v souladu s evangeliem opouští přísně hierarchickou strukturu církve a do popředí se dostává důležitost Božího lidu, neboť Boží lid je viditelným znamením přítomnosti Boha ve světě.³²⁸

³²⁵ Srov. LG 11.

³²⁶ Srov. AS I/IV, s. 45., LG 11.

³²⁷ AA 3.

³²⁸ Srov. MORIN, Dominique, *Učení II. vatikánského koncilu*. s. 24.

Závěr

II. vatikánský koncil se snažil co nejvíce přiblížit lidu a zapojit věřící do činnosti církve. S tím souvisí reforma obřadu svátostí a zavedení národního jazyka do liturgie, což je nejviditelnější výsledek koncilu. To se samozřejmě odráží i na pojetí svátostí.

Koncil v nauce o svátostech navazuje na apoštolskou tradici, kterou v člancích dokumentů také vyzdvihuje, neboť díky ní je církev kontinuálně udržována a ožívována působením Ducha Svatého. Tento směr je patrný jednak z výroků koncilu i častých odkazů na Písmo, středověké teology, předešlé papeže, dokumenty a encykliky, stejně tak Tridentýský koncil. Některé pasáže přebírá doslova jiné dále rozvíjí v novém světle. Tím koncil těmto pramenům přidává vážnost a ukazuje jejich stálou aktuálnost.

Ohledně výkladu svátostí se koncil snažil být co nejsrozumitelnější a zbytečně nezacházet do složitých témat, která by mohla vést ke komplikovaným výkladům a třeba i nepochopení úmyslu.

Vznik dokumentů vůbec nebyl jednoduchý, je za ním spousta návrhů, dlouhých diskusí a úprav, díky nimž vzniklo velmi promyšlené a hodnotné dílo.

O povaze svátostí koncil řekl, že svátosti mají svůj původ v Kristu, z jejich přijímání plyne hojnost všech dober a bohatství. Jsou to opravdová znamení, která uvádí věřící do křesťanského života. Svátosti jsou zaměřeny k správnému uctívání Boha a k posvěcení lidí. Určeny jsou k správnému budování těla Kristova.

Když koncil mluví o jednotlivých svátostech, tak iniciační svátosti často uvádí společně, protože to jsou svátosti zakládající duchovní život věřících. Z nichž křest je branou k duchovnímu životu, v něm jsme s Kristem zemřeli a byli znovu narozeni, a tak jsme připojeni k tělu Krista. Biřmování je dovršení křtu, je v něm dána milost Ducha Svatého. Eucharistie je zdroj vši milosti a předchůz nebeské hostiny, v níž dochází sjednocení s Bohem. Je tedy pramenem a vrcholem celého křesťanského života. Ze křtu a biřmování pak vychází důstojnost všeobecného kněžství, jež koncil vyzdvihl. Z všeobecného kněžství plyne trojí kněžský úřad Krista – kněžský, královský, prorocký. Koncil zdůraznil, že všeobecné kněžství prožívají i svěcení služebníci. Stejně tak bylo

důležité, že koncil odvozuje apoštolát od svátostí křtu a biřmování, neboť tak je k apoštolátu povolán každý, kdo přijme tyto svátosti.

Koncil dále kladl důraz na společenský aspekt svátosti pokání a pomazání nemocných, bylo poukázáno na vztah nemocných s trpícím Kristem.

O svátosti svěcení koncil říká, že plnost kněžství mají pouze biskupové, jsou obdařeni svátostným charakterem a silou svátosti, jsou postaveni nad kněze, kteří se však s nimi účastní kněžského úřadu. Biskupské svěcení dává trojí úřad a to učitelský, kněžský a královský, tyto úlohy však mohou biskupové vykonávat pouze ve společenství s hlavou a členy kolegia. Kněží jsou spolupracovníky biskupů a podílejí se na hierarchickém poslání, ačkoliv nemají plnost kněžství, jsou skutečnými kněžími, kteří konají v osobě Krista při oběti mše svaté a vysluhování svátostí. Svátost stavu kněží je odvozována od samotného kněžství Krista namísto z milosti přebohaté otcovské plnosti biskupů. Tak byla vyzvednuta zejména vnitřní apoštolská a misionářská povaha kněžství. Dále koncil zdůraznil, že od biskupa kněží dostávají podíl na kněžském, královském i učitelském úřadu ne jen kněžském. Kněží ve vztahu k věřícím zpřítomňují Krista, a tak se uskutečňuje tajemné společenství Božího lidu. Při slavení eucharistie. Ke slavení eucharistie a v ní vrcholí služba kněží. Kromě vysluhování svátostí a mše svaté, mají kněží jít příkladem svým životem a starat se o dobro věřících. Sněm podotýká, že ve svátosti svěcení kněží dostávají milost k plnění jejich úkolu svatě.

Manželství koncil přestal brát jen jako instituci, a tím se koncil odpoutal od čistě právníkové podoby manželství. Manželství má být bráno jako svaté i se svými cíli, které mají všechny stejnou váhu oproti předchozímu smýšlení, kdy hlavním cílem manželství bylo plození dětí, koncil tak podotýká, že manželství vytváří společenství života a lásky. Ve svátosti manželství jsou manželé posílněni a ponořeni do Kristova ducha, který prostupuje jejich celý život, a tak postupují k osobní dokonalosti, vzájemnému posvěcení a to společně k oslavě Boha. Dále koncil používá manželství jako obraz lásky a jednoty Krista a církve. A základ křesťanské lásky manželů vychází ze samotného tajemství Krista.

Cílů práce bylo dosaženo, neboť byla vyhledána důležitá místa v dokumentech II. vatikánského koncilu, která se týkají svátostí z teologického hlediska, tato místa byla zkategorizována a byl podrobně prozkoumán jejich vývoj na koncilu. V systematické části jsou vyzdvihnuta nejdůležitější místa týkající se svátostí z teologického pohledu.

A to jak koncil pojednává o svátostech obecně, o ekleziálním rozměru svátostí, o iniciačních svátostech, o jednotě, kterou svátosti působí, o eucharistii jako ohnisku liturgie, o přítomnosti Krista ve svátostech, jakým způsobem koncilní otcové kladli důraz na působení Ducha Svatého a o všeobecném kněžství. V závěru práce jsou vyzdvihnuty nejzajímavější a z našeho pohledu důležité výsledky této práce a jasně shrnuty. Z této studie vyplývá, že se koncil svátostmi vážně zabýval v návaznosti na předešlou nauku o svátostech a snažil se ve svých závěrech o jejich co nejširší zpřístupnění, dopomáhá k jejich hlubšímu pochopení, snaží se hlavně zaměřit na praxi, tedy život sám, aby byl pomocí těchto darů pramenících z probodeného Kristova boku proměňován a sjednocován s Kristem, který nás vede ke spáse.

Seznam použitých zkratk

Biblické zkratky kanonických knih, které jsou použity v této práci, jsou citovány podle katolického úzu.

AA Dekret II. vatikánského koncilu o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*

AS *Acta synodalia sacrosancti concilii oecumenici Vaticani II.*

GS Pastorální konstituce II. vatikánského koncilu o církvi v dnešním světě
Gaudium et spes

KKC Katechismus katolické církve

LG Věřoučná konstituce II. vatikánského koncilu o církvi *Lumen gentium*

PO Dekret II. vatikánského koncilu o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*

UR Dekret II. vatikánského koncilu o ekumenismu *Unitatis redintegratio*

Seznam Literatury

a) Primární literatura:

Acta synodalia sacrosancti concilii oecumenici Vaticani II. 1970 – 1973.

AKVINSKÝ, Tomáš. *Summa theologie.* Milano, 1988.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, 1996.

Dokumenty II. Vatikánského koncilu. Praha: Zvon, 1995.

Katechismus katolické církve. Praha: Zvon, 1995

b) Sekundární

ALBERIGO, Giuseppe. *Stručné dějiny II. vatikánského koncilu.* Brno: Barrister & Principal, 2008.

BERGER, Rupert. *Liturgický slovník.* Praha: Vyšehrad, 2008.

BOUBLÍK, Vladimír. *Boží lid.* 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.

HELLIN, Francisco G. *Lumen gentium synopsis. Concilii Vaticani II synopsis in ordinem redigens schemata cum relationibus necnon patrum orationes atque animadversiones.* Libreria Editrice Vaticana, 1996.

KRÁTKÝ, Stanislav. *Druhý vatikánský koncil a jeho poselství.* Praha: Vyšehrad, 1970.

MOHELNÍK, Tomáš. *Sebepojetí církve jako kněžský lid a jeho vliv na svátostnou povahu církve.* In BROŽ, Prokop. *Církev a II. vatikánský koncil: perspektivy současné ekleziologie.* Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015.

MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého: teologie svátosti biřmování.* Vyd. 1. Praha: Krystal OP, 2012.

MOHELNÍK, Benedikt. Liturgie je dílem Ježíše Krista Velekněze, Komentář k 7. článku konstituce o liturgii. In *In Spiritu Veritatis. Almanach k 65. narozeninám Dominika Duky OP.* Praha: Krystal OP, 2008

MORIN, Dominique, *Učení II. vatikánského koncilu.* Praha: Paulínky, 1999.

PESCH, Otto Hermann. *Druhý vatikánský koncil: 1962-1965: příprava, průběh, odkaz.* Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2014.

POLC, Jaroslav V. *Posvátná liturgie.* Řím: Křesťanská akademie, 1981.

SKALICKÝ, Karel. *Radost a naděje.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000.

II. Vatikánský sněm: příprava a průběh. Řím: Křesťanská akademie (Řím), 1966.